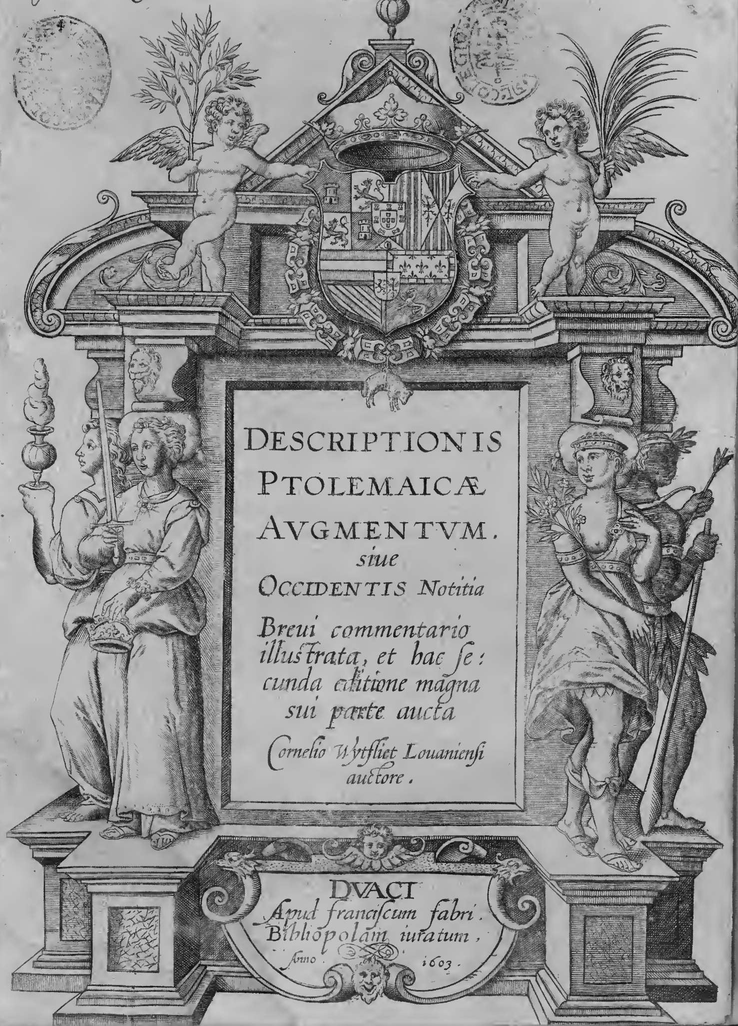

DESCRIPTIONIS
PTOLEMAICÆ
AVGMENTVM.
siue
OCCIDENTIS Notitia
Breui commentario
illustrata, et hac se:
cunda editione magna
sui parte aucta
Cornelio Wytfliet Louaniensi
auctore.
DVACI
Apud franciscum fabri.
Bibliopolam iuratum.
Anno. 1603.

IN CORNELII VVYTFLIET
Secretarij Regij in Senatu Brabantiæ, Ptolemaicum ſupplementum, Iacobi ab Oy Sicambri,

EPIGRAMMA.

PRædicet Æneæ laudes Maro, Homerus Vlyßis,
Lucanuſue virûm fortia facta canat.
Nil monimenta minus, veteres imitata, miniſtrant
Wytflieti; hæc proprium laudis & artis habent.
Horrida iuris amans noſtro non cognita mundo
Terra ſiue mari prælia geſta refert;
Nec retuliſſe ſatis, tabulis ſed iura Philippi
Explicat Antipodum maxima Regna ſequi.
Blanda ſuos habuit ſophiæ Regina magiſtros
Qui rebus formas addere quaſque ſolent.
Poſtera progenies ignotum gentibus orbem
Dimenſum radio tota videbit ouans.
Artibus extremos qui ſubdidit impiger Indos,
Quod moriens viuat, gratia magna tui eſt;
Nam monimenta ſui donans à funere viuet,
Nec mors dira ſuum nobile lædet opus.
Non mortalis opus; licet hoc ſibi ſumat Iberus,
Addita tot regnis regna labore ſuis;
Plus peperit ventis, minus armis, Herculis inſta
Indos qui docuit ſubdere colla iugo;
Sola quidem populos diuiſos orbe potentes
Dextra Dei ſubdit Magne Philippe tibi.
Hinc regum Domino ſit gloria, lauſque Monarchæ,
Quem nouus hic mundus, quem noua regna colunt.

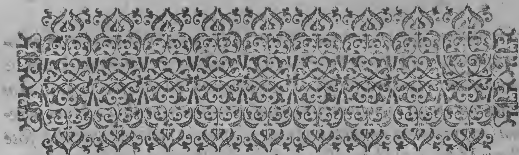
CENSVRA.

HIstoria hæc de noui orbis inuẽtione, continens quoque eiuſdem breuem deſcriptionem, lectu iucundiſsima, nihil habet quod quemquam meritò offendat. Actũ Bruxellis, die XV. Maij. M. D. XCVII.

Cornelius Worzel. S. Th. Licentiat.
D. Gudulæ Plebanus.

INfraſcriptus, Cenſuram Venerabilis Domini S. Gudilæ Bruxellenſis Plebani ſequutus, hanc hiſtoriam vtiliter denuò excudi poſſe, ſiue latinam, ſiue in vulgares linguas fideliter conuerſam, iudicaui.
Duaci 15. Aprilis Anno 1603.

Bartholomæus Petrus S. Th. Doct. & in Vniuerſitate Duacenſi Profeſſ.

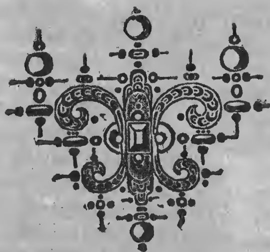

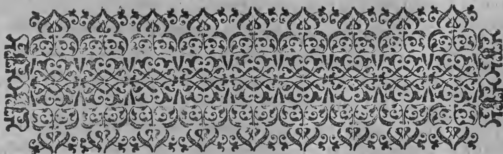
BENIGNO LECTORI.

LAVDII Ptolemæi nouam & recentem hanc editionem Benigne Lector, inde auspicandam iudicaui, vnde ipsemet Ptolemæus, si hæc nostra vidisset tempora, descriptionis initium sumpsisset; suorum namque Meridianorum primum in occidentis limite constituit. Inde dextrouersum progressus, institutæ descriptionis seriem, ad vsque extremam tum cogniti Orientis metam produxit. Mihi sanè, quandò assiduis nauigationibus classibusque totius nunc occidentis patet situs, licuisset sine iustâ cuiusquam reprehensione, defixum hunc terminum retro trahere, & in vltimo Occidentis limite refigere, vt initium finemque nostrorum Meridianorum, Occidens & Oriens aspiciat aut terminet, quod admitti & sine vllo errore, aut confusione, tolerari poterat. Secus atque illorum curiosa industria, qui neglectis spretisque antiquorum receptis sententijs, mutatum Ptolemæi limitem, ad ortum promouêre, aut conuerso cursu, retrogradâ progressione, ad Occidentem perrexêre, perturbata quippe hæc & inuersa translatio atque conuersio, nusquam designato certæ dimensionis initio, multis de causis improbatur, nam præterquam quod in multa impingant, Cymmeriasque, ac pene inexplicabiles tenebras, rei per se claræ & dilucidæ offundant, cælorum ipse ordinarius motus (cuius adminiculo in cognitionem longitudinum deuenitur) ab occasu ad ortum fertur aut tendit. Satius itaque duxi retento veteri more, in occidente incipere, & futuri operis tanquam prima lineamenta proponere. Reliquis tribus orbis partibus, recẽtium veterumque nominum series asscribetur, quod hîc facere nihil attinet, nam barbara & insolita hæc nomina, quæ nostro vix ore concipi possunt, propter recentem occidentis notitiam, primæ-

næ impoſitionis denominationes retinent. Ne tamen nuda tabularum exhibitio quenquam moretur aut ingrata ſit, breui commentario inuentionem ac ſitum harum terrarum deſcripſimus & tanquam Theſæi filo in generalem occidui continentis cognitionem duximus, tenui facilique ſtilo. Nam ſubiectum Geographicum, impeditum opus & eloquentiæ minimè capax eſſe, ſcitè teſtatur Mela. Si tibi hæc noſtra probabuntur Benigne Lector, alacriores nos ad ſequentia feceris.

DESCRIPTIONIS PTOLEMAICÆ AVGMENTVM, SIVE OCCIDENTIS NOTITIA.

INCERTAM & fluctuantem adhuc de ſitu orbis doctrinam Claudius Ptolemæus geographorum princeps, emẽdatis aut correctis Marini Tirij, & priorum traditionibus, adiectis inſuper certis lõgitudinis & latitudinis notis, primus ad rationalem modum reduxit, & quàm potuit commodiſsimam luculentiſsimãque poſteris terræ cognitæ deſcriptioné reliquit. Sed cum hiſtorijs fidiſque nauigantium narrationibus deſtitueretur, deſcriptionem ſuam intra octogeſimum latitudinis gradum concluſit, neque vltra centum octoginta longitudinis gradus extendere potuit, quòd antiquitas exiſtimaret, reſiduũ oceano, aut terrâ incognitâ claudi, multiſque ſęculis rata ſtetit Ptolemæi ſentẽtia, donec patrum noſtrorum memoriâ, Caſtellani in occidente nouas terras inuenêre, & Luſitani omnibus Africę littoribus ſuperatis, orientalem Aſiæ partem continuis nauigationibus detexêre. tum demum inueteratus priſcorum error deprehenſus, & immenſa patuit detecti machina mundi, tum certatim pleræque gentes ſuperatis nouis incognitiſque maris tractibus, ad inacceſſos antea populos, ingenti auſu penetrarunt. Phęnices olim ante bis mille annos & vltra Hiſpanias claſsibus adiêre. Carthaginienſes ſimiliter nauigatione ad Auſtrum extra columnas Herculeas inſtitutâ, nouas terras inuenêre, ſed illæ nauigationes exiguæ aut ſtatim intermiſſæ; Hiſpanorum & Luſitanorum nauigatio, toto iam

Ptolemaicæ deſcriptionis termini.

ſæculo, annuis claſsibus frequentatur, nouoſque indies populos detegit aut domat. Alię nationes idem aliquando tentarunt, ſed parum fœlici ſucceſſu, quando eiectæ profligatæque victricibus Hiſpanorum armis, vacuam illis horum regnorum poſſeſsionẽ reliquêre. Sed quia pro complemento noſtri Ptolemęi, ignotarum & nuper repertarum terrarum deſcriptionem inſtitui, non abs re fore arbitror, rem ab exordio repetere, nam cognitio rei tam memorabilis narrationem mihi videtur exigere pleniorem, propterea quòd harum terrarum detectio, prioribus omnibus memorabilior fuerit, & vtilior. Tam pręclaræ & ſalutaris expeditionis

Chriſtophorus Colũbus. Dux & author fuit Chriſtophorus Columbus, vir omnium ſæculorum memoriâ digniſsimus: Quem benignâ ſalutarium ſyderum conſpiratione natum eſſe, exiſtimare fas eſt, vt pręfulgidũ iubar ſęculo noſtro naſceretur, quod priſcorum herꝋum Herculis & Liberi patris famam obſcuraret, quorum memoriam grata olim poſteritas, æternis literarum monumentis cõſecrauit. Chriſtophorus Columbus natus in Cucurienſi, ſeu, vt alij malunt, aſ-

Columbi patria. pero ignobilique Arbizolo Ligurię vico, à primâ adoleſcentiâ diuerſis nauigationibus exercitus, relictâ patriâ in Luſitaniam, aut, vt alij volunt, Maderam commigrauit, vbi conficiendis hydrographicis nauigationum mẽbranis, pręcipuè littoralis Africę oræ (quę tunc temporis nondum ſatis cognita erat) nauigantibus operam dabat, cumque extra columnas Herculeas nauigans, frequentiores occidentales ventos obſeruaſſet, reputans ſecum ventos venire ex parte orbis terreſtri, & niſi in occidente eſſent terræ, nequaquã occidentales ventos ſpiraturos, ſuſpicari cœpit id quod res erat, in occidente terras eſſe. Fortè per eos dies nauis quę ex Hiſpanico littore ſoluerat oceanum ingreſſa, improuiſâ orientalium ventorum procellâ poſt aliquot dierum iactationem ad terras quaſdam incognitas delata eſt. Nauclerus reflantibus ſecundis ventis, amiſsis penè omnibus naualibus ſocijs, quos aut fames

Prima Occidẽtis notitia. aut morbus abſumpſerat, Maderam appulit, vbi à Columbo perquàm humaniter hoſpitio exceptus, eidem totius nauigationis caſum expoſuit, terræque incognitę ad quam procellis abreptus fuerat, gradum & parallellum indicauit, ac nauigatorię membra-

nę ad-

næ adſcribi curauit, ſed gubernator ille ſiue nauarchus diuturnę iactationis nauſeâ grauiſsimiſque alijs incommodis fatigatus, poſt paucos dies è vitâ exceſsit, relinquens alijs materiam immortalis gloriæ: hæc prima occidentis notitia, ſed preſſa eſt inſignis gloria facti, nam neque naucleri nomen vſquam extat, neque ipſe tam proſperæ ſortis vllum tulit fructũ, fama eſt fuiſſe Andaluſiũ, alij Biſcaynum, fuiſſe tenẽt. Exinde Columbus incenſus rerũ nouarum ſtudio, ſpes nouas agitare, & cupidine viſẽdi parallellũ incognitum duci cœpit. Genuenſibus itaque ſuis (qui omnia quõdam maria peruagati præclaram maritimę rei opinionem reportarant) primum rem aperit, affirmans ſi nauibus inſtructis iuuetur, ſe extra Herculeas columnas, vltra occidentẽ ſolem ad aromatum aurique feraces terras perrecturum, ſed Genuenſibus hæc omnia (vti erant) noua, & in illum vſque diem inaudita, etiam impoſsibilia videbantur; quapropter aliò ſpes ſuas conuertendas ratus, quid tamen faceret incertus hærebat: nam Portugaliæ Rex Africanis rebus implicabatur, & Caſtiliæ reges Granatenſi bello impediebantur: quòque ardentius profectionem animo volutabat, in incertum magis implicabatur, recordatione ſuæ tenuitatis, ſentiens ſiue ad inſtruendam claſſem, ſiue ad demerendam externi regis aut purpuratorum gratiam, minùs ſibi potentiæ viriumque ſupereſſe, quàm deſtinatæ profectionis & diuitiarum quas animo præceperat magnitudo depoſceret. Inter has cogitationes Bartholomæum fratrem ad Henricum ſeptimum eius nominis Anglorum Regem miſit, qui tum opum opinione cæteros anteibat, & pacificè ſine vllis bellorum motibus, regnum moderabatur; cumque ab Henrico nihil impetratum eſſet, Alphonſum eius nominis quintum Luſitaniæ Regem adijt, ſed nihil hic quoque perfici potuit, propter pertinaces contradictiones doctoris Calciadiglię Epiſcopi Viſenſis, & Magiſtri Roderici, qui tum celebres coſmographi apud Luſitanos habebantur; nam cum coſmographiæ ſeſe omnes partes adamuſsim tenere arbitrarentur, veterum erroribus inſiſtentes, negabãt in occidente aurum, vniones, gemmas, aut aromata prouenire; ridiculum & temerarium eſſe clamãtes exiſtimare in vacuo terris occidente, inter continui vaſtique

Colũbi aſsidua & conſtans ſollicitatio.

Columbi deſiderium inquirendi nouas terras.

æquoris fluctus, quidquam eorum quę Columbus promitteret inueniri. Columbus hac spe deiectus in Hispaniam contendit, communicatoque negotio cum Martino Alonso Pinzonio nauarcho peregregio, & Ioanne Perezio fratre instituti sancti Francisci, Cosmographo perquam erudito, in suscepto sollicitationis consilio mirificè confirmatus est. Perezius hortabatur Henricum Cusmanum Medinæ Sidoniæ, & Ludouicum de Cerdâ Medinę Cœli duces adiret, quando vterque in suæ ditionis portu nauigia instructa deductaque habebat: Sed oblatam à Columbo conditionem, tanquam vana & inania afferret, respuêre. Tandem hortatu Perezij Catholicos reges adire constituit, quos Perezius huiusmodi nouis propositionibus delectari prædicabat, addidit & commendatitias ad Ferdinandum Teleueram reginæ Isabellæ à confessionibus. Anno itaque à Christo nato octuagesimo sexto supra millesimum quadringentesimum, Columbus porrectâ Catholicis regibus supplicatione, petijt ne tam pręclaro suo voto deessent, fore enim (si classe & necessariis rebus iuuaretur) vt breui voti compos, in occidēte trans noti orbis terminos, ingentia amplissimarum terrarum spatia diuitiasque detegat: sed reges minùs quàm voto suo conueniret, aut rei magnitudo deposceret, attētos expertus est, quòd Granatensi bello distinerentur: nihil tamen remittens de solitâ diligentiâ, inuicti animi constantiâ, propositum nauigationis consilium vrgebat, præcipuosque aulæ proceres, quos apud regem authoritate & gratiâ pollêre intelligebat, indies compellabat, sed vt erat alienigena, & humili veste amictus, vniusque tantùm fratris obseruantiæ commendationi innixus, aulicis risui esse cœpit, quasi inania meditaretur, & pensi nullius foret, cœpitque petitio eius (vt ipsemet testatur in suis commentarijs) in fabellam verti & conuiuijs subseruire; quæ res illum supra modum sollicitum habuit. Iamque solus Alphonsus Quintauiglius præfectus magistrorum computus, lāguentem Columbum sustinebat, & disputantē interdū de profectione ad incognitas occidentis insulas, diuitijsque, quas animo conceperat, per iocum lubens audiebat. Perfecit tamē Quintauiglius negotio toties reiecto, & in octauum annū extracto, vt Columbo patêret accessus ad

ſus ad Petrum Gonſalē Mēdozam Archiepiſcopum Toletanū, qui gratiâ & authoritate apud Catholicos reges pollebat; is Colūbi rationibus expenſis, eundem introduxit ad regiam audientiā, vbi re iterum ventilatâ & excuſſâ, rex & regina benignius aures præbuêre, ſpem facientes abſoluto Bętico bello ſeſe rem totā maturo conſilio penitius diſcuſſuros: Inde rurſus Colūbo ſpes creſcere & antiquę cogitationes redire, iamque à Palatinis à quibus vt homo vanus irriſus fuerat, ſuſpici cœpit. Bętico bello finito, relatâ maturè denuo re ad cōcilium, placuit ad inſtantiam reginę Iſabellæ, fortunam tentare, & Columbi ingenium experiri: Columbo itaque Catholici reges gratioſè conceſſerunt decimam omnium bonorum, redditū, & prouētuum, terrarum quas in occidēte ſine præiudicio aut dāno regis Luſitaniæ inueniret aut detegeret; attributâ inſuper illi Liburnicâ vnâ & duabus Celocibus cum centum viginti epibatis & propugnatoribus, in quam rem (exhauſto Catholicorum regum ærario decennali illo Bętico bello) Ludouicus Sancti Angeli eorundem regum Secretarius, prærogauit mille ſexcētos ducatos Caſtillanos. Hîc mihi pro ſe quiſque animum acriter intendat quàm laborioſa & difficilis fuerit Columbo huius expeditionis promouendę ſollicitatio; illud etiam aduertat quàm exiguâ ſorte & periculi pretio ingentibus quotānis pecuniarum acceſsibus regum Hiſpaniæ ærarium in immenſum auctum creuerit. Lubet etiam illud conſiderare finem Bętici belli initium fuiſſe huius expeditionis, quaſi bonus & immenſus Deus pręteritos Catholicorū regum decēnali illo bello ſuſceptos pro fide Chriſtianâ labores, Indiarum adiectione remunerare, eiectiſque idolis, illorū operâ Indianos ad ſuum cultum vocare deſtinauerit. Sed Columbus exultās cœpta hactenus bene cecidiſſe, armatis tribus nauibus, primâ ſeptembris, aut vt alij volūt, tertia Augusti anno poſt natum Chriſtum milleſimo quadrigenteſimo nonageſimo ſecundo, à Gadibus in altum prouectus, diu optatum iter ingreſſus eſt; vnam nauium Martinus Alphonſus Pinzonius, alterā regebat Frāciſcus Martinus, ipſe Colūbus cū fratre ſuo Bartholomæo præfectus & nauarchus in prętoriâ naue ſubſtitit. Sic verſus Canarias, quas antiqui Fortunatas dixerūt, curſū tenens

Primum Columbi iter ad occidentales oras.

nens, Gomaram vnam ex illis insulis aquatum descẽdit, ibidemque diebus aliquot substitit, vt nauales socios longiori itineri assuefaceret, & aliquâ quiete refocillaret; hinc flexis ad dextrã velis occiduũ mare tenuit, sulcatoque per octo dies continuos oceano, tanta herbarum copia aquæ innatare cœpit, vt in herbido campo versari viderentur, quæ res, vt insolita, militũ & nautarũ animos ita consternauit, vt dubitaret an vlterius progrediendũ foret. Sed Colũbus suos exhortatus, spe illis fecit nullo negotio herbidũ & viride istud æquor posse superari & pernauigari; promissa mox sequebatur effectus, sed nihilominus sulcãdo maria per plures dies, nullum vspiam terræ vestigium apparebat. Itaque Columbus conspiratione epibatarum nautarumque, desperarione longioris & irritæ nauigationis, penè oppressus est. Incõditis naualibus clamoribus postulabant, dum cõmeatus superesset, vela conuerti, & Hispaniam repeti, insanũ esse vasti oceani (qui in infinitũ pateret) penetralia reserare ac naturę claustra perrumpere velle, vniusque peregrini hominis temeritati omnium salutem obijcere, & si serò pœnitentibus redeundum sit, non suffectura alimenta per ignota maria ventorum libidine errantibus. Sed Columbus sacramenti militaris admonitos, de alimentis & cõmeatu securos esse iussit, quando ad multos menses affatim adhuc suppeteret; tum vt erat disertus, multis efficacissimisque rationibus ostendit quàm ignominiosum illis foret, si incertę mortis metu, vacuis manibus vela Hispaniam versus conuertissent, vbi procul dubio temerarię pusillanimitatis pœnas darẽt, quin bono potius animo secum essent, & quod bene vertat cœptam nauigationem alacres ad optatum finem perducerent, vt voti compotes maximis pręmijs aucti, triumphantes in patriam aliquando cum honore reuertantur, ad se quod attinet, decretum sibi esse in hac expeditione mori, nec nisi cum gloriâ domũ remeare, si tamen perstent, & tãtâ redeundi sit insania, petere sese vt cœptę nauigationis cursum ad aliquot dies prosequantur, quod si nullæ interim vspiam appareât terræ, sese in illorũ gratiam quantumuis inuitũ cõuersis velis in Hispaniam reditur ũ; ita pacatis naualium sociorũ animis nauigatio instituta rursus cõtinuatur, sequenti die conspectis nõnullis auiculis

lis, Columbus hoc pro rato propinquantis terrę signo tenuit. Postridie cum omnes intenti terram oculis conquirerent, vndantem in aëre fumum conspexêre, mox terram conclamant. Quis tamẽ prior terram aduerterit, aut notauerit, incertum est, & ad nostrum institutum parum momẽti habet: nam siue Columbus, siue Rodericus de Trianâ, siue nauta quispiam Lepiẽsis primus terram in conspectu habuerit, satis est Columbum totius expeditionis ducem & authorem fuisse. Visâ terrâ, incredibili gaudio perfusi more nautico, cæteris cõspectæ terrę signum dedêre, tum omnes prę gaudio lachrymãtes, in genua prouoluti, diuinas laudes ingeminarunt; gratiarum actione peractâ venerabundi Columbum circumsistunt, dextramque exosculantur, patronum, parentemque appellantes, priorum veniam petebant: haud facilè omnium lętitiam expresserim, tum enim sibi quisque primum nasci, depositoque quẽ præ oculis habuerat, mortis metu, liberiore aurâ frui videbatur. Tam lætę fœlicitatis dies incidit in Nouembris vndecimum, dicti Anni millesimi quadringẽtesimi nonagesimi secundi, post centum dies quàm ex Hispaniâ soluerant. Terræ itaque paulisper succedentes, appulerunt ad insulam Cuanabi seu Guanahani vnam ex Leucaijs, quarũ numerosa multitudo inter Cubam & Floridam occurrit. Hîc in terram descendit Columbus, & erectò gloriosæ crucis signo harum nouarũ terrarum possessionẽ ad vsum Catholicorũ Hispaniæ regũ sese capere testatus est. Inde Barucensem Cubæ insulæ portum tenuit, insulam Fernandinam nominauit, in gratiã Ferdinãdi regis. Cũque mare ventis turbari, & stationẽ nauium infidam esse conspiceret, perpetuis prouectus Zephyris, ad insulã ingentẽ Hayti, quam Hispaniolam vocauit, delatus est. Portum quem primum subijt classis, in hodiernum vsque diem Regium vocant. Hic prætoria nauis scopulis illisa dehiscebat, sed accurrentibus cymbis alterius celocis, omnes incolumes euasêre. Incolæ ad conspectum classis, virorumquè splendentibus armis in terram descendentium, vno agmine protinus ad montes, deuiasque syluas perfugerunt; sed Hispani fugentium tergis insistentes, vnam mulierum corripuêre; Quam cibo potuque refectam, & veste donatam Columbus ad suos remisit

Primus Columbi in terram exscensus.

Hispaniolæ detectio.

misit. Incolę hac aduenarum humanitate, & liberalitate prouocati, certatim ad littus decurrere, & scaphis siue patrijs lintribus, quas Canoas vocāt, Hispanorum naues circumuecti, nauiū magnitudinem, Hispanorum ornatum, & promissas barbas admirabantur. Hispani vicissim incredibili gaudio micantes inaures, aureasque armillas insularium contemplabantur. Cumque incolæ Hispanis aurū, aureaque emblemata haud grauatè adferrent; pro quibus vicissim cultellos, crepitacula, tintinabula, specula, & alia exigui momenti, gaudentes recipiebant; facilè, quod res erat, conijciebant, regionem auri venâ diuitem esse. Columbus vigentibus hisce cōmercijs, fiduciâ plenus, cum aliquot Hispanis in terrā exilijt. Hispaniola tum temporis quinque præfecturis tenebatur Septētrionali parti præerat Guacanarillus Regulus: is venientem Columbum comiter excepit, inque fidem futuræ beneuolentiæ muneribus, xenijsque vtrinque certatum; Indiani mandato Cacici, scaphis suis mobilia prętorię nauis, quam scopulis illisam diximus, comiter seruauere, adeoque benignè gentem hanc aduenam fouerunt, vt pręsentire viderentur, sese aliquando in huius nationis ius atque potestatē concessuros. Ad vespertinæ campanę pulsum Hispanos, Christiano ritu genua flectentes, seque cruce signantes, venerabundi imitabantur, & in genua prouoluti, palmas iungebāt, assentādi, imitandique (vt reor) libidine potius, quàm aliâ certâ causâ. Quantumuis non desint qui censeant, Indianos crucem multis temporibus ante Columbi aduentum in honore habuisse. Gomara libro. 3. cap. 32. refert, apud Cumanos Burgundionum, siue Sancti Andreæ crucem, in peculiari honore fuisse, quodque cruce sese munirent aduersus incursionē lemurum, infantibusque recens natis imponere consueuerint. Quę res admiratione digna quibusdā meritò videtur, neque intelligi potest, vnde talis ritus apud homines syluestres inualuerit, nisi crucis hāc adorationem didicerint à nautis, aut peregrinis, qui vi vētorum huc delati, siue maris nauseâ, siue lōgioris peregrinationis & erroris tædio, in illis partibus perierūt, aut sepulti sunt; sicuti Nauarcho Andalusio, qui apud Columbū obijt, proculdubiò accidisset, nisi rei maritimæ peritissimus, cursum, quē vi tēpestatis abreptus

Guacanarillus.

Crucis veneratio apud Indos ante Columbi aduentum.

abreptus tenuerat, obſeruaſſet; cuiuſmodi caſu credibile eſt multos illic ſepultos, quos vulgus pelago hauſtos exiſtimauit. Aliá crucis adorandę ratione, veroque propiorem Accuſamilenſes adferunt, qui per has quondam terras, virum ſole lucidiorem tráſiſſe, & in cruce paſſum, Cabalicæ ſeſe maiorũ parentumque ſuorum relationibus, accepiſſe teſtantur. Vt vt ſit, nullam veri apparentiam habet, quod crucis adorationem a Carthaginenſibus mercatoribus, cùm ante bis mille annos extra Herculeas columnas progreſsi, ad has terras delati eſſent, quidá manaſſe ſentit: nam præterquam quod Carthaginenſium nauigatio non ad occidentem, ſed ad auſtrum directa fuerit, nullus tum ante natum, paſſumque in cruce Chriſtum Dominum, vſpiam crucis erat honos aut cultus; multò minus apud Carthaginenſes, qui ſontes & atrociſsimorum criminum reos, in crucem agebát: nam & Hannonem Carthaginenſium ducem, proditionis inſimulatum, in crucem actum, claſsicorum hiſtoriographorum relationibus cõſtat. Cæterum Hiſpaniolæ habitatores, vicinarumque terrarũ, Idololatrę erant, & gentiliũ more inanium deorum cultum cæci améteſque ſequebátur. Iáque olim humani generis hoſtis, miſellis aliquoties prędixerat, venturas ex orientali mundi plagâ gétes promiſsis barbis, rutilantibuſque armis cõſpicuas, quæ finẽ ſatanico ſuo imperio faciant, ablatumque indigenis imperium, vſurpent. Sed Columbus omnis morę impariens, primo ſtatim vere, in Hiſpaniá redire, & Catholicis regibus ſuæ nauigationis ſucceſſum referre properabat. Quapropter inito, aut renouato fœdere cũ præpotétibus inſulæ regulis, arcem in littore ędificauit, cui Natiuitatis nomẽ indidit; relictoque Roderico de Arana Cordubẽſi ad arcis cuſtodiam, cum octo & triginta militum pręſidio, ipſe aſſumptis ſecum decem Indis, cum duabus celocibus, & octoginta claſsicis militibus in Hiſpaniam velis contendit, fœlicibuſque Zephyris ſpatio quinquaginta dierum adnauigauit. Ferdinandus cum coniuge Iſabellâ, Barcinonæ tum ſtatiua habebat, eò Columbus terreſtri itinere contendit. quod vt difficile propter viarum tædium, & impedimentorum multitudinem, honorificentiſsimum tamen illi fuit, effuſis non modo vrbibus,

Hiſpaniolæ incolæ Idololatræ.

Columbi reditus.

ſed agreſtium quoque turbâ ad famam ſui aduentus concurrēte, viaſque vndique obſidente. Stupebant ad nomen noui mundi, mirabanturque Indianos lutei coloris, pſittacos, & auri pondus immenſum,& quæ alia ferebat mirāda,aut noua. Venientem Columbum rex & regina perquàm honorifice ſuſceperunt, & quod aulicæ beneuolentiæ haud dubium eſt ſignum in præſentiâ ſuâ ſedere iuſſerunt,magnâque intentione audiuerunt, quę de nouis populis eorumque terris cōperta memorabat, prolatoque auro, pſittacis, alijſque nouis, aut ignotis, ſummâ voluptate perfuſi ſunt; ſolum aurum extra nouitatis admirationem erat: immenſum tamen auri pondo & illarum terrarum diuitem venam pariter laudabant,& admirabātur. Quatuor ex decem Indianis quos ſecum adduxerat Columbus, inſoliti cœli mutatione, & maris nauſeâ debilitati, in viâ fatis conceſſerant; ſex reliquos Catholici reges cum Iohanne principe feſto ornatu, & ſolemni pompâ luſtralibus aquis admouêre, & ad initiandum in nouis hiſce terris Chriſtianæ religionis cultum,conceptis votis,in omnibus regionibus quas ductu,auſpicijſque ſuis in poſterum detegi cōtingeret (extirpato abominabili idolorum cultu) Chriſtiana ſacra,& veri dei cultum ſeſe introducturos profeſsi ſunt. Relatio Columbi iuſſu regum Catholicorum accuratè deſcripta, per celeres nuncios ad Alexandrum ſextum Pōtificem delata, Pontificem, totumque Cardinalium Senatum ingenti lætitiâ perfudit, mirabantur peregrinam & rariſsimam eorum quæ afferebantur narrationem, mirabantur Hiſpanos ductu Liguris hominis eò potuiſſe penetrare, quò ne Romanorum quidem fama peruenire potuiſſet. Pontifex hortatus Catholicos reges, vt religionis Chriſtianæ terminos quàm longiſsimè proferrent, ijſdem gratioſè conceſsit omnes terras & inſulas quas inueniſſent,aut in poſterum in occidēte detegi contigeret. Catholici reges qui depulſis totâ Hiſpaniâ Numidis, Chriſti cultum in Bęticâ renouarant,intellectâ Pontificis voluntate,nunc quoque pro eâdem religionis fideique cauſâ; claſsibus ſuis maria tētare,ignotaſque regiones procul à noſtro orbe remotas detegere, auitâ nominis ſui gloriâ, tropheiſque nuper partis dignum exiſtimabāt. Et Colūbum repetitâ nauigatione, ad occiden-

Indianorum primus baptiſmus.

Relatio aperti occidentis ad Alexand. pontificem miſſa.

dentis insulas mittendum censuerunt;nihil itaque prętermittentes quod ad cultum decusque illius pertinere arbitrarentur, insignibus,honorumque titulis auctum,& designatum Oceani Pręfectum Admirantis titulo condecorarunt.Bartholomęo fratri,Hispaniolæ insulæ prefectura honorifico Adelantadi siue præfecti titulo delata est.Magnus dehinc Columbus esse, & inter proceres suspici cœpit,multusque vbique de illo sermo,dicentibus nõnullis:Carthaginensium decreto,prohibitam nauigationem ab illo inuentam,alij augurabantur illum ad ingẽtem Platonis insulam (quam tamen in Critiâ perijsse,& submersam scribit)peruenisse: nonnulli Senecæ vaticinium quod poëtico oestro in Medeâ effuderat,à Columbo adimpletũ,haud inaniter testabãtur, & mirabantur. Columbo itaque decretæ sunt naues septendecim, inter quas liburnicæ tres,& celoces,siue Carauellæ quatuordecim erãt, cum mille ducentis propugnatoribus.Expensis regijs cõparabantur equæ,vaccæ,tauri,sues,asini,capræ,& alia vtriusque sexus animalia,ad fœturæ propagationẽ illis in partibus procurãdam.Aduexit etiam omnis frumenti generis grana,hordeum, triticũ, frumẽtũ,vites,saccari cannas, & alia leguminũ, & plãtarum genera, quæque alia necessaria ad ædificandum,& sustinẽdum impetum quorũcumque aduersantium.Decreto regio vltra milites,classiariosque,additi & Euãgelij præcones duodecim presbiteri, viri pij & litterati,quibus pręerat Frater Buyl Catelanus ordinis Sancti Benedicti,in occidentis partibus vicarius Summi Pontificis. Ad huius classis,nouarumque terrarum famã, multi viri nobiles exciti accurrebant,multi insuper mechanicorum operum artifices, Columbum hac nauigatione sequuti sunt,opinione ingentis cõpẽdij,quod quisque(vt vasta omnia sibi proponit humanus animus)exigui temporis curriculo facile sibi promittebat. Classe instructâ Columbus,vela secundis inflantibus ventis, Feritam vnã Canariarum pręteruectus,cursu æquinoctialem propius directo Desideratam siue Desseadam Antillarum vnam,post vnius & viginti dierum nauigationem, in conspectu habuit: enauigatoque harum insularum archipelago, nusquam descensione factâ,breui Argenteum Hispaniolæ, inde Regium portum tenuit.

Secunda Columbi nauigatio.

D Sed

Sed longè alio atque crediderat statu omnia inuênit, nã Hispanos Indi omnes ad vnum trucidarant: dolorem quẽ ex illorum morte cõceperat, excusante sese Guacanarillo, egregiè dissimulauit, egressuque in terram facto, Isabellam, in gratiam Reginę Isabellæ (quę haud obscurè huic nauigationi fauerat) Coloniam deduxit, detectisque auri fodinis Cibauijs, duodecim celoces multo auro nouisque & incognitis rebus graues in Hispaniã remisit. Munimẽtũ deinde diui Thomæ extruxit, addito præsidio ad defẽsionẽ metallicarũ fodinarũ, & Bartholomæum fratrem insulę proregẽ reliquit. Ipse cũ tribus Celocibus, quęrẽdis detegẽdisque nouis terris intentus, mari sese comittens, sulcãdo Hispaniolæ extrema, Cubę latus orientale attigit, cũque occidenti hîc orientẽ coniungi putaret, insulæ initiũ. A &. O vocauit. In australi huius insulę latere Iamaicã vicinasque insulas detexit. De hinc Hispaniolam repetens, in vltimo occidẽtis angulo, cõmodum nactus portũ, diui Nicolai nomine insignẽ fecit, ibique substitit, vt refectis e lõgâ iactatione socijs nauibusque, expeditionẽ aduersus Caribes siue Canibales moueret. Sed ingenti febre correptus, profectionem hanc omisit, & Isabellã se deferri curauit. Vt primùm à morbo cõualuit, multos Hispanorum aut infirmos aut mortuos, reliquosque contemptis & neglectis Bartholomæi fratris imperijs, tã fœdè Indianos expilasse comperit, vt insulæ reguli arma circumspectarent, magnaque insularium pars agrorum cultum desereret, & nusquam semente factâ, in intimam insulæ partem secederet, vt Hispanos quos armis superare nõ poterant, fame subigerent aut expellerẽt. Columbus de noxiis suppliciũ sumpsit, regulosque ad officium reductos admonuit, ne agrorum, aut Maizi culturam omitterent, quãdo procurata hæc sterilitas ipsismet noxia foret, & magna illis postmodũ incõmoda infligeret. Interim Colũbo supra modũ infensi erant milites, eumque vt crudelem & inhumanum, variis rumoribus deferebant. Columbus vt inimicorum delationibus, & calumniis occurreret, alteram versus Hispaniam nauigationem parabat, iamque in anchoris stabat trium Carauellarum classis; sed tam fœda per eos dies, nymborum ac turbinum oborta est tempestas, vt exagitato aërecœlum terrę misceri videretur, pleno

Isabella Colonia.

Columbus in Hispaniam reditũ parat.

Tempestas horrenda in Hispaniolâ insulâ.

pleno die densæ (quauis nocte atriores) tenebræ inuectæ, oculorum vsum ademerant, cumque ingenti sono cœlum streperet, inter horrendos fragores crebri ignes cœlo disiecti ingentem popularibus timorem iniecêre. Incumbentium furentiumque ventorum rabie, ædificia totâ passim insulâ disiecta, ingentiaque saxa à montium naturalibus crepidinibus auulsa, ingenti strepitu insulanorum militumque animos pariter conturbabant. Hac ædificiorum villarumque strage multi mortales suffocati, aut oppressi. Incolę tantâ tamque inusitatâ cœli inclementiâ consternati, derelictis mapalibus, montium & terræ cauernis sese abdiderant, multi mortales tenebris præoccupati aut inuoluti in agris errãtes, aut in domibus conclusi, cum totâ mansione, vi turbinum in sublime rapti aquis absorpti, aut in terram recidentes in frusta concisi perierũt. Quibus malis victi aut inuoluti mœstos plãctus, & horrendos clamores per tenebras edebãt: ingentiaque paucis horis, totâ Insulâ detrimẽta accepta sunt. Classis quoque quę tutâ statione in anchoris stabat, vi tempestatis abruptis aut confractis retinaculis, littoribus impulsa, cum vniuerso nautico apparatu periit, corruptòque commeatu, periculum famis etiam Hispanis imminebat, nisi peropportunè diuino nutu naues ex Hispania commeatum abundè subuexissent. Sedatâ tempestate, incolæ quique in montes propinquos aut cauernas perfugerant, sensim prodire, sed rei & periculi nouitate attoniti exanimatis similes, sese inuicem intueri, præclusisque præ timore faucibus, vix animam trahere, fœdęque tempestatis casum vnanimiter sed diuersis ex causis probabant, aut detestabãtur. Indi extraneos diuinâ ope totâ insulâ breui depellendos, taciti gaudentesque persuasum habebant. Hispani verius reputabant præstigias Sathanæ esse terras hasce deserẽtis imperiũque in illis partibus abdicantis, propter Christiana sacra, baptismi vsum sanctæque crucis in ijsdem exaltationem. Sed Colũbus vt prima trãquillitas data est, refectâ & instructâ denuò classe emensus Oceanum, Calicium Hispaniæ portum, velis tenuit. Dehinc citis equis ad regem contendens, detectas à se terras, fœdæque tempestatis tristem casum recensuit, prolatisque iudicialium actorum codicillis, conquisitas obiectasque sibi ęmulorũ

 calum-

calumnias egregiè diluit. Ferdinandus intellectâ rei veritate, & Admirantis innocentiâ, actorumque iudicialium integritate, collaudans Columbum, Macte, inquit, virtute esto, & conceptam omnium animis tam præclaræ expeditionis tuę spem, quod bene vertat, ad finem perducito: admonēs tamen subindè cum Hispanicæ nationis militibus in transmarinis, & lōginquis expeditionibus, remissâ aliquātum iudiciorum seueritate, leniùs agendum esse. Colūbus itáque assūptis Carauellis & celocibus duodecim, quas Catholicorū regū sumptibus deduxerat, ornaueratque, anno a nato Christo nonagesimo septimo post millesimū quadringētesimū, tertiam expeditionem Indicam alacer suscepit, duabusque celocibus præmissis, & rectà Hispaniolam contendere iussis, ipse versus caput Viride cursum direxit. Indè ad occidētem nauigans, sub ipso penè æquinoctiali, calores, & pericula grauissima passus est, propter malacias, summāque maris tranquillitatē. Tandem Indiæ continentem attigit, littoraque prosequutus ad multū terrę spatium conuersis velis rectà Hispaniolam adnauigauit. Tertiâ hac nauigatione Cubaguā vnionum piscatione diuitem detexit. Continentis pars quam hac profectione adijt, est Paria. Immensi fluminis ostium hic subiens Columbus os Draconis nominauit, quod sinuosis vorticibus naues absorbere videretur. Subijt & Cumanæ regionis ripas, vbi comiter exceptus, de vniuersâ vnionum piscatione certior redditus est. Sed in Hispaniolâ omnia turbata consternataque inuenit; nam & celoces duæ, quas præmiserat, vt Xaraguam occidentalē insulæ partē tenuêre, à Roldano Ximenio qui ibi tū castra metabatur, pridemque ab authoritate gubernatoris recesserat, & haud obscurè rebellarat, in partes tractæ, Bartholomęo Columbo opem ferre recusarant: Roldanum quoque cōperit incolas deprædatum esse, omniaque cæde & incendijs cōpleuisse; quibus malis irritati Indiani, cōmuni gētis consilio Hispanos insulâ depellere, decreuerant. Sed Christophorus inconditā gentē facilè subegit, & tributariam reddidit. Roldanum quando saniora consilia respueret, neque ab obstinatâ pertinaciâ resipisceret, in montes, auiasque solitudines compulit. Roldanus interim apud Regem criminatus actiones Columborum, multos de fratribus

Tertia Columbi nauigatio.

Cubaguæ directio.

Pariaregio.

Cumana regio.

Hispaniola status turbatus.

Roldanus.

tribus rumores aduersos perscripserat, quod homines Ligures Hispanico nomini infesti, crudeliter & auarè potestate supremâ abutebantur, Hispanicæ gentis milites pro re minimâ aut nullius momenti, vitâ mulctâtes, quodque aurearum fodinarum curam ablegatis Hispanis, exterorum Ligurum suorum operâ obibât, celandoque maiorem auri partem, fidelissimos & benemeritos milites suo iure, ipsosque insuper reges quinta vectigali fraudabant: quod Cubaguæ detectionem non ex fide perscripserant, vt circũuento per pactum rege Margaritarũ piscationem sibi habeant, accumulatoque ingenti auri pondere, insulæ imperium occupent, & regiæ coronæ bellũ moueant; In hanc solam curam, incumbere Columbios fratres, idemque simulatæ adumbratæque iustitiæ speciẹ exequi consueuisse, leuissimis de causis fortissimos viros lictorum securibus subijcendo, reliquos quos dubijs subsellijs & iudicum sententijs conficere non poterant, periculosis desperatisque expeditionibus implicabant vt Caribium telis confecti, & infandis crudelissimorum anthropophagorum faucibus discerpti in fœdam ventris ingluuiẽ (quod fortibus viris indignum) demitterentur. Sed hẹc omnia falsò afficta erant a Roldano eiusque sequacibus, dum excusso iugo grassantur. Epistola Roldani magnum dolorẽ Catholicis regibus attulit, quando eodem tempore ex parte Admirantis, de Rolandi contumaciâ & apertâ rebellione certiores reddebantur. Igitur properandum, & perturbatis insulæ rebus tempestiuè prospiciendum rati; Christophoro Bouadillo ordinis Calatranẹ militi, Hispaniolæ præfecturam demandant, addito mandato vt noxios puniret. Christophorus Columbus vt erat occupatus pacandis insulæ regulis, qui arma sumpserant, nescius eorum quẹ aduersarij moliebantur, venienti gubernatori honoris officijque causâ obuiã processit. Sed Bouadillus Columbũ cũ fratre vinciri, nauibusque impositos in Hispaniã deuehi iussit. Catholici Reges intelligentes Columbios fratres indignis modis vinctos adduci, per celeres nuncios, eorundem liberationem imperarunt. Columbus in primis de inhumanitate gubernatoris, deque vi & ignomina sibi, fratrique illatâ conquestus, rationem a se in Hispaniolâ gestorum retulit, innocentiamque suam regibus

Criminatio Roldani ad Cathol. reges perscripta.

Christophorus Bouadillus.

Columbus cũ fratre vinctus in Hispaniam mitti tur.

probauit, vt iam calumnijs petitos & penè oppressos à Roldano Columbios fratres appareret. vt tamen in posterum prouinciæ pax constaret, neue vlterius mutuis diuersæ gentis simultatibus turbaretur, abrogato Bouadilli imperio, Nicolaum Ouandum proregem Hispaniolæ miserunt. Columbum tamen per speciem honoris in aula retinuerunt. Alphonsus interea Nunnus & Pinzonij fratres à regibus adeundi inquirendique terras incognitas potestatem obtinuere; edicto tamen proposito, nequis intra quinquaginta passuum millia Columbi nauigationes attingeret. Nunnus in altum prouectus, vt Indiæ continentem attigit, neglecto regio mandato, Pariç Cumanæ & Amaracapanæ sinus subuectus, ingentem margaritarum & vnionum vim retulit: Sed in reditu super vnionum partitione rixâ exortâ, cum vitato Hispalensi portu, in Galiciâ excensionem fecisset, nauales socij in terram egressi, ad Ferdinandum Vegam illius oræ præfectum detulerunt, Nunnum spreto Regio mandato littora a Columbo antea detecta inuectum, regioque vectigali quintâ defraudatâ, ingentem vnionum margaritarumque vim interuertisse. Præfectus Nunnum in carcerem coniecit vbi cum magnam vnionum partem consumpsisset, vinctus tandem ad Ferdinandum regem missus est. Bouadillus accepto tam potenti successore, iisdem nauibus quibus Ouandus venerat, in Hispaniam redire constituit, cum Roldano veteranisque militibus quos catholici reges euocarunt, aut Ouandus, vt pax prouinciç staret, & contẽtiones e medio tollerentur, remittebat. Sed coortâ ingenti tempestate, Bouadillus cũ Roldano, & viginti quatuor nauibus, aurique magnâ vi aquis hausti periêre: perijt & ingẽs ille auri globus quẽ Petrus Martyr, termille trecentas & decem libras appendisse testatur. Catholici reges nunciato Bouadilli & Roldani naufragio, Columbum denuo ad detegendas terras misêre; assumptis itaque tribus Carauellis anno a partu virgineo millesimo secundo post quingentesimum, occidentem versus vela intendit. Sed venientem Columbum Nicolaus Ouandus, Hispaniolæ gubernator, ciuitate portuque prohibuit; Columbus indignatus illius se insulę portu arceri, cuius ipse nuper fuerat inuentor & propagator, conuersis velis

Ouãdus Hispaniolæ præficitur.

Columbus in aulà retẽtus.

Alphonsi Nunnij nauigatio.

Bouadillj in Hispaniam reditus.

Bouadilli naufragium.

Quartũ Columbi iter ad occidentem.

portum

portum abſconſum petijt. Inde deſiderio inueniendi fretum quod per occidentis limitem ad orientem duceret, rectà ad occidentem curſum dirigens, Guanaxam adijt, & ad portum Higueræ, quem caput Fonduræ vocant, delatus eſt. Inde reflexis ad orientem velis, huius tractus littora retrogradâ nauigatione ſequutus, Veraguam, inde Zorobaras inſulas tenuit. Cū in Zorobaris verſaretur Veraguæ prouinciam multo auro affluere cognouit: inde delatus in ſinum Vrabiēſem, venit in notitiam maris auſtralis. In hoc itinere duas ex quatuor Carauellis amiſit, reliquę rimis fatiſcentes nauigationi penè inutiles erant; quapropter Hiſpaniolæ repetendę conſilium ſumpſit, ſed hiſcentibus affatim nauibus, in Inſulâ Iamaicâ ſubſtitit. Dum hic hæret militum corpora diuturnę nauigationis, & maris nauſeâ, morbis tentabantur, ex reliquis quibus vires adhuc integrę multi diſcordes, Columbo parum audientes, duce Franciſco Porreſio, tumultuoſè per ſeditionem ſecedere, & in Hiſpaniam redire tentarunt. Columbo propter ægrorum multitudinem nauigare haud erat integrum: cumque a validioribus militibus derelictus eſſet, inſulani per comptemptum commeatum quoque recuſabant. Sed Columbus ex caſu conſilium ſumpſit, vocatiſque ad ſe inſulanorum primoribus, commeatum militibus ſuis prę̨ſtari enixè petijt, ac ni faciant, omnes breui peſtiferâ luë ab irato numine abſumendos denunciauit: In cuius rei euidens ſignum lunę faciem (quod deliquij fere tempore euenit) ſanguinolento ore fœdatam infra biduum apparituram prædixit; Inſulani conſpicati lunæ deliquium, vt erant naturalium cauſarū ignari, timuerunt ne magnum ipſis aliquod malum impenderet; multiſque lachrimis erratorum prę̨teritorum veniam poſcentes, abundè commeatum & neceſſaria ſubminiſtrarunt; ſic milites morbis & inediâ debilitati, infra paucos dies recreati, ſanitatem recuperarunt. Sed Franciſcus Porreſius vaſti oceani fluctus metuens, animoque reputans, nauem quam ſecedens a Columbo occuparat, inflati oceani fluctibus ceſſuram, & malè aptam aut tutam in Hiſpaniam nauigationem promittere; aliam prætereà celocem abducere in animo habebat: cuius rei occaſionem circumſpiciens, vicinis in portubus hærebat. Sed Columbus de Por-

Seceſsio Porreſij.

Primum Hispanorum in Indiâ ciuile bellum.

resij aduentu certior factus, paucis suos adhortatus omnia vicina littora collustrans, si vspiam illius deprehendendæ facultas esset; consequutus Porresium commisso prælio superauit, & vtrumque fratrem cœpit, rebellibus reliquis in ordinem redactis: portui in quo pugnatum est, sanctæ gloriæ nomen indidit: is portus conspicitur in Siuiglia Iamaicę. Primum illud ciuilium armorum in occidente initium fuit, quæ ad insaniam postmodum exercita, tristissimę lanienæ memoriam ad omnes gentes transmisêre. Columbus in insulâ Iamaicâ, aliquot mensibus substitit, donec Mendocius, quẽ ad proregem Hispaniolę miserat, duas celoces adduceret, quibus Hispaniolam adnauigauit prouisoque commeatu, fœlici paucorum dierum nauigatione, in Hispaniam redijt, regibusque nauigationis suæ casum, terrarumque hac vltimâ suâ nauigatione detectarum situm exposuit, magnâ audientium regum voluptate. Tandem, vt erat multis laboribus corporis & animi confectus, in febrem incidit, quâ inualescente post non multos dies ex hac vitâ comigrauit, anno millesimo quingentesimo sexto Maij die octauâ. Corpus Hispalim delatum, in ecclesiâ Carthusianorum humatum est. Erat Columbus bonæ staturæ membris decorè compositis, rubicundulus, ingenio subtili & perspicaci, sed ad iram procliui, laborum patientissimus: Inuentor proculdubio ingentium, & omni memoriâ incognitarum terrarum, quę longè lateque in vasto latebant oceano, nostro orbi incognitæ, amplissimumque Hispanico nomini imperium peperêre. Inuidorum tamen calumnias effugere non potuit, quo minus (quantumuis detecti noui orbis laudem auferret) fiscalibus actionibus implicaretur, quæ toto vitæ tempore illum exercitum tenuêre. Didacus Columbi natu maior filius, patris in maris præfecturâ successor, prius decessit quam litis finem obtineret. Quatuor Indicis præfectionibus diuersas & ingentes prioribus sæculis incognitas terras adiuit & detexit. Mortalium etiam primus ad Americæ Isthmum vltimâ suâ nauigatione delatus est, nullum tamen nomen imposuit. debebatur, credo fatis, tantæ orbis parti Americę (quod postea consequuta est) nomen. Insignem etiam Columbi modestiam arguit quod in tantâ terrarum à se

Columbi reditus.

Columbi Mors.

detecta-

detectarum multitudine nullam vrbem aut portum Columborum nomine insigniuerit; Sed virtus sui ipsius pulcherrima merces, id in quo Columbus sibi indulgere noluit cumulatissimè illi reddidit, quando vno ore grata posteritas, non Isthmi aut portus alicuius sed totius occidui cardinis notitiã Columbo multis nominibus sese debere, lubẽs testetur. Duos filios reliquit superstites, Didacum & Ferdinãdum. Didacus viginti annos patri superfuit: vxorem duxit Mariam Ferdinandi Toletani filiam, ex quâ Ludouicum Columbum tertium Indici maris pręfectum genuit. Ferdinandus inter domesticos pueros principis Hispaniæ educatus, patrem tertiâ Indicâ profectione sequutus cœlebs mansit, sed vir studijs deditus, varijsque disciplinis excultus coaceruato ingentis Bibliothecę thesauro mille, ducentorum amplius codicum tali patre dignum se filium præstitit. Sed Ferdinandum regem post Columbi obitum, ingens incessit cura, vt regiones hac nouissimâ expeditione detectas teneret ac pręsidijs firmaret, nã & Columbus paucis diebus antequam decrederet, codicillos eã de re ad regem perscripserat quibus prudenter monebat, vt primo quoque tempore Veragnam & Vrabam colonijs firmaret. Alphonsum itaque Hoiedam & Didacum Niquesam Anno à nato Christo millesimo nono supra quingentesimum Duces delegit. Niquesam Veragnæ, Hoiedam Vrabæ cum Imperio pręesse iussit; addito mandato vt ante omnia Indianorum animos religionis opinione emollirent. Hoieda conscriptis quadringentis militibus Martino Anciso Baccalaureo (qui iuredicundo prouincijs illis præesse iussus erat) cum reliquis militibus, equis tormẽtis & cõmeatu subsequi iusso, nauibus Cartagenam delatus est, excensuque in terram facto pacem abnuentibus incolis, nudos palantesque adortus, multos interêmit, auri aliquantum ex prædâ collectum est. Dehinc mediterranea penetrans ducentibus commonstrantibusque captiuis, Barbarorum vicum, strenuè sese defendentibus incolis, magno suorum damno oppugnauit, desiderato Iohanne Cossâ & septuaginta militibus, quos Indi ferali ritu deuorarant. Sed superuentu Niquesæ confirmatus, communibus viribus oppugnatum denuo barbarorum vicum

Columbi filij.

Alphonsus Hoieda & Didacus Niquesa Duces in Indiam destinantur.

Hoiedæ expeditio.

cœpit & incendit. Inde soluens Hoieda nouę Carthaginis oram pręteruectus Vrabiensem sinum ingreditur & ad Caribanæ littus in Oriẽti propiore sinus Vrabici parte exposito milite, & commeatu nouæ Colonię (quæ prima fuit Hispanorum in Indiæ continente) fundamenta molitus crebris excursionibus Indos infestabat. Tirripium deinde barbarorum municipium, opinione opulentiæ celebre irrito conatu oppugnauit. Cumque commeatus inopiâ premeretur indicio cognouit, non procul abesse vicum omni commeatus genere abundantem, eò repẽte contendens locum inuasit, vnde annona laxior & captiuorum ingens numerus, reguli quoque vxor abducta est, sed maritus vxoris redemptionem promisso auro ab Hoieda impetrauit, die pręstituto redemptioni pretium adferre simulans, Hoiedam contumeliose cõpellat, & sagittâ veneno infectâ Capitanei femur fauciat, vltus iniurias amicorũ vicique nuper ab Hoieda combusti. Regulus cum vxore & octo socijs in conspectu Hoiedę a circumfusis vndique mimilitibus obtrũcati, barbaræ magnanimitatis pœnas dedêre. Sed cum multis militibus per acies aut vulnera absumptis, reliquorum corpora valetudo tentasset, cœlique intemperie vulgatis morbis multi indies interirent; Fremitu totis castris orto gubernatorem probrosis vocibus incessebant, sed superuẽtu Bernardini Talabræ qui militum supplementum & commeatum aduehebat, recreati paululum quieuêre, mox vehementer exarsit seditio, Hoieda per contubernia singulos consolatus hortabatur, bono fortique animo essent, quando relatione Talabræ baccalaureum Ancisum cum commeatu magnisque subsdijs breui adfuturum sciant. Sed surdis hæc canebantur: iamque indicio cognouerat nonnullos destinasse occupatis nauibus fugam moliri: optimum itaque ratus eos præuenire relicto proprætore Francisco Pizarro acerrimo iuuene, cui Peruinę amplissimæ opulentissimęque prouinciæ detectio reseruabatur, itineri se accinxit, promittens, breui sese reuersurum cum commeatu & recentium militum supplemento, ac nisi intra quinquagesimum diem redisset, omnes iuramento persoluere & quocumque illis visum esset abeundi potestatem se facere testatus est. Sic Talabræ nauem conscendit & Ancisum

Hoieda vulneratus.

Hoieda Hispaniolã repetit.

Franciscus Pizarrus.

cisum quęrens multis circumuentus ærumnis vix tandem Hispaniolam tenuit, vbi ex vulnere nuper accepto, siue quod nulla subsidia militibus suis in promptu aut ad manum esse perspiceret, paucos post dies ingenti animi mœrore correptus moritur. Elapsis quinquaginta diebus cum ne sexagesimo quidem die quisquã comparuisset, aut ab Hoiedâ quidquam nunciaretur, Pizarrus cum acri fame premeretur, reliquis tantum septuaginta ex trecentis militibus, conscẽsis duobus nauigijs execratus crudeles terras, Hispaniolæ repetendæ consilium inijt: vix dum in altum prouectus sęuę tempestatis procellis, vnam nauium cum omnibus militibus & armamentis, aquis haustam amisit, alterius gubernaculum à pisce monstrosę magnitudinis fractum & excussum est. Sic Pizarrus semi naufragus in insulam fortem è regione Cartagenæ & Vrabici sinus eiectus, ab insulanis etsi pacis amicitiæque signa præferret, quum aquatum descendisset armis ferisque vlulatibus prohibitus, littus aliud magis propitium quęrere coactus est: continuatoque inter omnia cœlo terrâque infesta, infaustæ nauigationis cursu, inter Cartagenam & Cachibacoam Bacalaureum Ancisum cum commeatu, & militum supplemento quod Hoiedæ adducebat obuium habuit. Pizarrus mirabiliter recreatus, seuę fortunæ aduersos casus & Hoiedæ discessum exponit, milites que omnium egenos, morbis, fame, ac siti penè subactos, permissu gurbernatoris, iurisiurandi religione solutos, Hispaniolam repetere pronunciauit Ancisus aliud atque erat suspicatus, more militiæ, tanquam desertores proditoresque sui legati corripuit, mox certiora edoctus, Hoiedę militumque casum miseratus, tamen pro iure imperij milites ponè sese subsequi iusit; Pizarrus commilitonum nomine supplex obtestabatur, vt miserrimi exercitus vltimas reliquias saluas esse vellet ac conseruaret, petendęque Hispaniolæ potestatem faceret: constanter id ipsum recusante Anciso, milites oblato magno auri pondere communibus votis id ipsum petere, & vt sui misereatur ob testari cœperunt. Tum Ancisus humaniter illos consolatus quod nouo commeatu recreati pristinas vires breui reciperent, ad antiquam militiam reduxit turbidos & inuitos. Prima in terram excensio, aquandi gratiâ, facta

Hoiedæ mors

Pizarrus cũ reliquiis exercitus Vrabã deserit.

Pizarrus Bacalaureũ obuium habet.

Ancisus Hoiedæ reliquias ad militiam reducit.

 est,

est in Comagræ littus, vbi a barbaris innocuè dimissus est, cum neque Hoiedę neque Niquesę naues agnosceret a quibus haud ita pridem mapalia sua succensa & deuastata iracundi fremebant: Pace cum Cara marésibus firmatâ, Ancisus Vrabiensem prouinciam denuo petere instituit, sed naucleri inscitiâ in ipso portu vnde digressus erat Hoiedus, naufragiũ fecit, nauisque prætoria scopulis illisa, aquis hausta est, arma equi aliaque animalia quæ propagationis causâ aduexerat, aquis periêre: Ancisus absumpto reliquo cõmeatu quum iam milites prę inopia radicibus pomisque syluestribus vescerentur, ad subleuandam diræ famis necessitatẽ, assumptis centũ militibus mediterranea penetrare statuit, vix quatuor miliaria emensis, ingens sagittariorum globus Hispanos nihil tale timentes audacter incursat, nauesque repetere compellit. Ancisus in tantâ alimentorum inopiâ penè inops consilij, cum ex captiuis didicisset non procul inde in aduerso littore campestrem, frugibus vitæque alimentis abundantem esse regionem, eò proras conuertit, desertoque orientali Darienis littore, occidentale latus occupauit, iamque propugnaculum & casas moliebatur, cum hostiliter ingruens Indianorum manus, aduenas patriâ terrâ expellere nitebatur, Ancisus arma expediri iussit, acie instructâ milites anteaquam ad teli iactum venirent, in genua prouoluti infensi numinis iram deprecabantur. Ipse Ancisus nuncupato voto diuę virgini cui ab antiquitate Hispali cognomen est, si voti compos foret, se ædem sacram e Cemaci Cacici domo exstructurum, eiusdemque Virginis antiquæ nomine consecraturum promisit. Cõmisso atroci prælio Hispanus victor discessit, inuasisque eius gẽtis pagis, commeatus abundè suppetijt. Cumque biduo pòst aduerso flumine nauigarent, Barbarorum suppellectilem aurique ingentia pondera inuenerunt, quæ à Comaco rege ante conflictũ eò comportata atque abdita fuerat, ne in Christianorum manus venirent; mirum in modum gaudentibus militibus, tantam commeatus vbertatem, tantamque auri copiam consecutis. Ancisus hac præclarâ victoriâ potitus, socios quos in aduersâ ripâ reliquerat accersit, molitusque nouę Coloniæ fundamenta, ædem diuæ virgini consecrauit, & locum Antiquæ Darienis nomine celebrem

Ancisus Vrabam repetens in portu naufragiũ fecit.

Votum Ancisi.

Antiqua Darienis.

brem fecit, Sed Niquesa digrediens ab Hoiedâ assumptâ Carauellâ vnâ & duabus biremibus, cæteris sese subsequi iussis, ad occidentem solem similiter vela intendit, quærens Veragnam littoribus occidentalibus Vrabe contiguam. Sed cęcæ noctis tenebris abreptus prouinciam præteruectus, socios amisit: Lupus de Olando vnius biremis rector, ex incolis cognouit sese Veragnæ portum à tergo reliquisse, repetitâ itaque ad orientem nauigatione Petrum Vmbriam qui nocte a cursu aberrauerat obuium habuit. Cum Niquesæ Carauella nusquam compareret, conuersis velis Veragnam nauigauit si fortè Niquesam illic inueniant. Sed nusquam inuento aut comparente Niquesâ, summa imperij Olando delata est: is maizium seminare & casas moliri instituit, infaustoque & funesto consilio (vt omnem socijs fugæ spem pręscinderet) naues temerè ad litus ferri, & inter se collidi passus est: sed temerarii consilij errore deprehenso, è fractarum tabulis, carauellam vnam, ad necessarios & subitos vsus fabricari iussit. Hoc rerum statu, vnus ex naualibus socijs è speculâ mare despectans, cum ex occidentis latere nauiculam velis instructam conspexisset, lintea vela sese videre acclamauit: cumquè portum subisset scapha, deprehensum est cymbam Niquesæ esse, de Niquesâ interrogati nautę, illum amissâ carauellâ in Zorobarensiũ insulis, omnium rerum egenum oberrare, & tertium iam mensem radicibus & syluestribus pomis victitantem decreuisse pedibus Veragnam repetere, renunciant. Olandus extemplò biremem ad deuehendum Niquesam misit, quam paucis quos ex militibus suis reliquos habebat comitatus conscendit, & fœliciter ad exercitum reuersus est. Sed ingratus Olandum in vincula coniecit, & proditionis reum peregit; quin & infaustis illis terris sese excedere velle testatus, milites extemplò itineri sese parare iussit, milites messem instantem & frugum maturitatem causati, exigui temporis moram orabant. Sed Niquesa propositi tenax, vela orientem versus intendens, in Portum bellum delatus est. Hic medietatem suorum reliquit, assumptisque reliquis, Marmoris promontorium tenuit; vbi subitario opere propugnaculum nominis Dei extructum est, siue quod eius die eò appulerit

Niquesæ casus & errores.

Lupus de Olando in Niquesæ locum sufficitur.

Niquesa ad exercitũ reuertitur.

Olandus in Vincula coniectus.

Niquesa Veragnã deserit.

Nominis Dei propugnaculũ a Niquesa exstructum.

Niquesa, siue quod terrę succedens fœliciorẽque rerum statũ sibi promittens, exiliamus in nomine Dei (inquit) in terram. Tale habuit initiũ celebratissima illa Septentrionalis Indiæ ciuitas, quæ bonis auibus succedentibus tẽporibus in immensum excreuit, & quicquid diuitiarũ australis maris vndis aduehitur, recipit, & ad nostros Europęos transmittit. Cœterũ ex septingentis octuaginta Niquesæ militibus vix cẽtum reliqui erant: Nam cũ Veragna excedens caput Marmoris quæreret, nominisque Dei propugnaculum communiret, plusquam ducentos, maris nauseâ, & assiduis hostilibusque barbarorum incursionibus amiserat. Sed Darienses feralibus odijs discordes in partes secesserant, alijs ad Prætorem Ancisum, alijs ad Vascum Nunnium imperium deferentibus, re ad extremum penè certaminis deductâ, quorundam intercessione placuit Rodericum Colmenarem Niquesam euocare, qui discordes regeret, & sublatis contentionibus imperij curam susciperet, donec regum Catholicorum voluntas exquiritur quẽ summæ potissimum rei præesse velint: Colmenares Niquesam apud nominis Dei portũ inuenit, squalidum & omnis rei egenum; Niquesa Colmenarem complexus in lachrimas effusus, casus acerbos, & miseram suam sortem exponit: Colmenares apertis suę legationis causis, macte virtute esse iubet, veterumque malorum obliuisci, quando nouo accidentis fortunæ beneficio, prioris conditionis haud dubia affulgeat spes. Niquesa itaque in nouã spẽ erectus cũ septuaginta quinque Hispanicis militibus quos ex amplius octingentis, reliquos habebat, Vrabã velis contendit, sed ferox & immodicus linguâ in itinere, multa intẽperãter de Valboâ & Anciso Baccalaureo, iactitans, cum quosdam gradu atque dignitatibus mouere, alijs pecunias & facultates sese ablaturum profiteretur, eaque complurium auribus excepta Dariẽsibusque properè relata essent, exitium Niquesę maturarunt: Nam Ancisus atque Valboa antea discordes vnanimiter egressũ Niquesam multis probris oneratum, cum suis militibus nauem repetere compulerunt; Ille mœrens recessit, neque vsquam amplius comparuit, creditur fluctibus haustus aut a barbaris cęsus & comestus; Hunc habuit exitũ infœlix Niquesa. Fugato Niquesâ haud tamẽ Dariẽsibus

Dariensium discordia.

Niquesa a Dariensibus euocatur.

Niquesæ repulsa & fatum.

sibus

ſibus inter ſe pax cõſtabat,ſed priore fœdior ſeditio exarſit. Valboa audax manu, prȩoccupat, & Anciſum in vincla cõijcit,bonaque eius fiſco regio aſcribi iuſsit,paulo poſt quorundam interceſsionē dimiſſum, abitumque parantem, retinere conabatur, oblatâ iuridici prætoris priore dignitate. Sed Anciſus repudiato beneficio, indignabundus in Hiſpaniam contendit, & Valboam ad Indicum ſenatum detulit,viſiſque informationibus atrox in Valboā lata eſt ſententia. Valboa cum ſublatis æmulis ſolus rerum in Antiquâ Darienis potiretur, deficiente commeatu Coibam expugnauit,& Caretam regulum quòd imperatos commeatus recuſaret cum vxoribus & familiaribus captiuum abduxit. Dehinc pace conciliatâ Poncam Caretæ hoſtem perſequutus, & in mediterranea progreſſus,vrbem expugnauit,ſed nihil prædȩ fuit: nam Ponca fugiens omnia ſua abſtulerat. Valboa Antiquam Darienem reuerſus, periculoſum iudicans mȩditerranea vlterius penetrare, tutiuſque fore ſi ſecundum maris littora expeditiones ſuſciperentur, aduerſus Comogrum, Comogrȩ prouinciæ regulum duxit, ſed intercedente vno ex domeſticis Caretæ pace amicitiâque inter illos contractâ,Hiſpani ſine noxâ prouinciam intrarunt: Nam Panquiatus Comogri filius maior, homo ingenio minimè barbaro,patri perſuaſerat,cum hoc peregrino hominum genere blandiendo moderatius agendum eſſe, enitendumque imprimis nȇ gens amara & crudelis,vllam cauſam diſsidij inueniat,quâ totius regni ſubuerſionem & expilationē committat aut prætexat: Vaſquio itaque Valboæ & Colmenari quatuor auri laborati Drachmarum milia cum ſeptuaginta Indicis ſeruicijs Comogrus dono miſit. Sed obortâ fortè inter milites rixâ, cum Valboa in veſtibulo regiæ,detractâ quintâ vectigali,appenſum aurum diuideret, Panquiatus ſubiratus fertur excuſſâ lance aurum per areā diſperſiſſe, Indignū,clamitans,viros ratione prȩditos et tam longinquis profectos ab oris,pro re nihili, quæque ad humanæ vitæ ſuſtentationē in nihilo vſui eſſet, inter ſe digladiari, inimicitiaſque ſuſcipere aduerſus poſſeſſores talium rerum, ſi tamen tam vaſta tamque inſana foret auri cupido, vt eius cauſâ expeditiones peregrinationeſque difficillimas ſuſcipere, bellumque poſſeſſoribus tam vilis

Anciſus à Valboâ capitur.

Valboæ expeditiones.

Comogrus.

Panquiacus Comogri filius.

Maris auſtralis notitia.

metalli mouere, operę precium ducant, omitterent rixas ſeſe illis aliam regionem commonſtraturum vbi abundè huius metalli ſitim expleant. Quærente Valboâ nomen regionis, per interpretem reſpondit ſex dierum itinere abeſſe, ſed mediterranea a Caribibus alijſque feris gentibus habitata, maioribus itaque copijs opus eſſe, anteaquam ad mare poſsit deueniri. Valboa audiens maris mentionem, ratus quod erat, Panchiacum complexus, gratias illi egit pro ſuâ in ſe ſuoſque benevolentiâ, perductumque ad chriſtiana ſacra Carolum nuncupauit, eoque duce ſuſceptâ poſtea expeditione maris auſtralis, deuictis, aut pacatis diuerſis regulis, poſt multas ærumnas ad mare auſtrale penetrauit, & Catholicorum regum nomine ſeſe illud poſsidere conſtituit, anno reparatę ſalutis decimo tertio poſt milleſimum quingenteſimum die vigeſimâ octauâ ſeptembris.

Maris auſtralis poſſeſsionem capit Valboa.

Inde fœlici ſucceſſu magnâ auri & margaritarum copiâ auctus, xix Ianuarij inſequentis anni Antiquam Darienis redijt: aduentantem ſocij ſolemni pompâ & feſtis velationibus ſuſceperunt. Miſsis deinde ad Catholicum regem codicillis, auſtralis maris a ſe ſuſceptam expeditionem perſcribit, ſimul ſpecimen auri, margaritarumque ingentem vim tranſmittit vnà cum pelle tigridis à Darienſibus captæ. Authores habeo qui ad viginti caſtellanorum millia collecti auri & CC. ingentes margaritarum vniones pro regiâ vectigali quintâ ceſsiſſe ſcribant. Rex acceptis Valboæ literis & vectigali auro, cæteriſque muneribus, latam aduerſus Valboam ſententiam antiquauit, repertique maris illi Adelantadum ſiue pręfecturam detulit, cum mille Hiſpanorum ſupplemento. Sed Petrum Ariam Darienſibus impoſuit, miſſo eódem præſule, ad muniendam illis in partibus viam Euãgelio.

Petrus Arias Darienſibus præficitur.

Venientem gubernatorem, Valboa cum Darienſibus honorificè ſuſcepit, hoſpitioque ſuſceptum Petrum Ariam benignè fouit. Vocato conſilio cum de ſtatu rerum agitaretur, Nunnius Valboa dilucidè de totâ expeditione auſtralis maris locutus, nihil eorum quæ conueniebat omittens aut ſupprimẽs, totius prouincię ſtatum declarauit. Qua propter Petrus Arias publicè collaudatum Valboam, regiâ gratiâ beneuolentiâque dignum dictitabat. Sed puncto temporis omnis illa gratia euanuit, quantumuis do-

meſtico

mestico fœdere malè conglutinata; Nam Valboam occupatum expeditione australis pelagi ad se vocatum in vincula conijcit, et proditionis insimulatum, socer securi percussit. Hic finis magni illius Valboæ Nunnij cuius ductu australis pelagi detectæ opes. Indignam tanti viri mortem rex totusque Indicus senatus perquàm egrè tulêre; cuius rei inuidiâ cum conflagraret Petrus Arias eidem mox abrogatum est imperium, nullâ memorabili re in continente gestâ, nisi quod Panamam & Nominis Dei ciuitates, colonis repleuit, & quinquagies mille passuũ iter inter vtrumque mare, syluis, lamis, rupibusque inuiũ, leonibus, vrsis tigribusque infestũ aperuit atque cõplanauit. Sed Valboę expeditio australisque pelagi detectio, secundâ vbique famâ celebratur & celebrabitur semper, propter inexhaustas opum facultates quas Hispanico nomini contulit. Celebratur & Ioãnis Grialui nauigatio, qui sub idem tempus permutationibus exiguo spatio tãtum diuitiarum attulit, vt veri fidem superent. Huius Grialui auspicijs in Mexicani regni, & nouæ Hispaniæ cognitionem deuentum est: Nam cum Franciscus Ferdinandi Cordubensis parum fœlici euentu Iucatanas terras tentasset, & præter diuitiarum famam nihil indè retulisset, Didacus Velascus præfectus Cubæ insulæ, Ioãnem Grialuum nepotem suũ quatuor carauellis instructum, misit, vt certiora de Iucatanâ regione cognosceret. Grialuus decimâ Maij anni millesimi quingentesimi decimi octaui, è portu Cubensi soluens, Acusamillam siue sanctæ crucis insulã petijt, inde ad septentrionẽ nauigans cum in reflexu littorũ continentem esse deprehẽderet, continuatâ nauigatione Crampatonem delatus est, vbi haud secus atque Ferdinandus Cordubensis ab infestis incolis exceptus, multis ex suis vulneratis, & occiso Iohannne Guetario, ipsi Grialuo saxo os dentesque comminuti. Crudeles itaque linquens terras Tauascum, quem Grialuum nunc vocant, fluuium inuectus, annuentibus incolis pro rebus exigui momenti res incredibilis pretij permutatione Indianorum abstulit. Hinc ad Sancti Iohannis vsque fluuium deuentum: cuius oræ recentem possessionem nomine auunculi sui cœpit: Hic quoque mutuis permutationibus merces benignè commutatę sunt, tantumque diui-

Nunnij Valboæ mors.

Iohannis Grialui expeditio.

Tauascus siue Grialui fluuius.

H tiarum

tiarum hac nauigatione consequutus est Grialuus, veri fidem excedat. Quod si Coloniam hisce in partibus deduxisset eadem illum quę Cortesium fortuna sequuta esset. Grialuus hic Aluaradum cum permutatis mercibus Cubam præmisit, ipse borealia littora sequutus, enauigato Guastacano nusquam excensione factâ, satis superque terrarum adijsse ratus, conuerso cursu Cubam repetijt. Velascus de nepote suo sollicitus, cum diutiùs quàm par esset abfuisset, Christophorũ Olidum misit vt de illo inquireret, aut illi subsidio esset: sed Christophorus nusquam inuento Grialuo Cubam redijt. Intereà appulit Aluaradus cum relatione terrarum quas Grialuus viderat adieratque, & permutatis mercibus. Velascus auditâ Aluaradi relatione, nepotis sui fortunam laudabat: sed metuens ne inuestigandis alijs terris tempus tereret, cum Ferdinando Cortesio egit vt classe communibus expensis paratâ nouas hasce oras detegeret & subijceret. Post reditum Grialui Velascus mutato consilio, proprijs auspicijs classem deducere in animo habebat. Sed Cortesius propositi tenax obtentâ a regentibus Hieronimianis fratribus potestate nauigandi, sub annum M. CCCCC. XVIII. vndecim nauium classe cum quingẽtis quinquaginta militibus ex vltimo Cubę portu, cui Sancti Antonij nomen est, in Accusanillâ insulâ excensione factâ, Tanascum siue Grialui fluuium delatus, Pontonchanam ciuitatem, quæ postea ab Hispanis victoriæ nomen tulit, vi cœpit. Hinc præteruectus Aluaradi fluuiũ portum Calcioecã, quem Sancti Iohannis vocant, tenuit, vbi a Tendillo Motezumę præfecto benignè susceptus, conciliatis sibi Zempoalensibus quorũ ciuitas Hispalis seu mauis Siniglię postea nomen tulit, veram crucem Coloniã deduxit. Indè totus Motezumam conuersus, de cuius potentiâ magnificentiâque multa è Tendillo Zempoalensibusque acceperat, cupido illum adeundi subigendique huius regni cœpit. Motezuma de totâ re certior factus, diuersis oblatis conditionibus, Cortesij iter eludere conabatur. Sed Cortesius nequidquam dissuadente deprecanteque Tendillo Mexicanam expeditionem suscepit, ex itinere Tlascaliensibus acie deuictis, pacem benigniter dedit. Inde Temistitanam vrbem ingressus, regem Motezumam sub custodia

Aluaradus.

Ferdinandi Cortesij Hispaniæ noua detectio.

dia

diâ tenuit. Cuius desiderio, & vt regem seruili probro liberarent Mexicani, Cortesij ędes armati obsederunt: Motezuma ad instantiam Hispanorum ex superiori ædium parte tumultuantes reprimere conatus, saxo ictus interijt. Mexicani tamen nihilo segnius repugnantes Hispanos expulêre. Sed longâ postea obsidione, captoque rege Quahutemoco domiti, rebellionis pœnas dedêre. Subactis Mexicanis Çazonus Mechuacanæ prouinciæ rex, missis oratoribus, Imperatori se suaque dedidit, beneficiarioque iure ab illo tenere professus est; dedentibusque sese passim alijs populis, Cortesius cum opimâ pace frueretur, expiatis ritè templis, Christo & Deiparæ virgini solennes aras dicauit, restaurendæque vrbi quæ pręcedentibus motibus penè euersa erat intentus, Mexicanam ciuitatem in hanc quam nunc retinet amplitudinem extruxit. Dehinc vlteriora perquirēs, nouam expeditionem suscepit ad detegendam occidentis maritimam oram, totumque nouæ Hispanię littus australe nauigans, ad vsque Culiacanas & Calefornię terras rubrum mare, quod alij Cortesij vocant detexit. Sic vt meritò post Columbum & Nunnium Valboam, detecti occidui orbis precipuus honos Cortesio deferatur. Occiduarum hanc terrarum detectionē, &. Mexicani regni translationem atque immutationem, Cometes multo lumine ex Orientis partibus coruscās, denunciasse creditur: ipsi Mexicani flammantem tremuloque splendore micantem ex Guastacano sinu & veræ crucis portu venientem, ab oriente ad occidentem ferri multo tempore conspexêre: quin & humana effigie augustiorem speciem cuius caput inter nubila condi videbatur, Mexicanis apparuisse ferunt: ingentia quoque bellatorum agmina Hispanico ritu in armis decurrere visa sunt. Quæ res sermonibus occasionem præbuit, futurum vt tempore Motezumę ex vltramarinis regionibus veniant barbati, imperiūque naturalibus ablatum vsurpent. Tezcucanus & Tlacopanus regulus consternati nouitate eorum quæ afferebātur, Motezumæ improperabant arma illa atque vestimenta quibus aërei bellatores amicti depugnarant, similia esse illis quæ penes se recondita habebat. Cumque petentibus iterum regulis vt prolatum gladium vaginâ educeret, neque Motezuma quantumuis

Mechuacana prouinciæ deditio.

Præsagia trāslationis Mexicani regni.

totis connixus viribus ferrum vaginâ dimouere posset, pro infœlici omine gentes, quantumuis barbaræ, accepêre. Motezumia vt offensos regulos placaret, multa excusando, simulabat arma vestimentaque illa in maiorum suorum archiuis reposita repertaque fuisse. Creditur arca aut cista fortuitò in maris littore reperta cum gladio & aureo annulo ad Motezumã à maritimę orę habitatoribus delata fuisse. Ab alijs relatum est, præfatos regulos cõturbatos fuisse ad conspectum munerum, quæ Cortesius ante aduentũ suũ Motezumæ per Tendillum præfectum misit, subijsse tum primum animo arma vestemque eiuscemodi legionum quas in aëre decurrere viderant, ornatum fuisse. Sed hisce omnibus memorabilior est visio apparitioque, quæ paulo ante Cortesij aduentum cunctis Mexicanis inspectantibus sese obtulit: Captiuus qnidam in expiationem regni cum multis aliis idolis sacrificandus hostia ducebatur: is detestatus ferales ritus, verũ Deum cœli supplex inuocans vt sui misereretur, multis lachrimis orabat. Protinus duo viri veste candidâ amicti deprecanti visibiliter astiterunt, hortantes, moriturus bono vt animo esset, quãdo cœleste numen cui sese enixè commendauerat, illi propitiaretur, sacrificulis tamen idolorumque ministris denunciaret, crudelem lanienæ & sacrificij morem, primo quoque tempore disiectis prophanis aris, finem habiturum, iamque in procinctu esse quibus huius rei executio demandaretur, hereditariumque harum terrarum imperium, venturis temporibus concederetur. Inter has voces miser sanguine suo terram conspersit: multi astantium nouitate rei attoniti, verba interfecti mactatique ante aras, & vultũ habitumque instiuscemodi pręconum accuratè notantes, postmodnm disiectis Mexicanâ in vrbe idolorum simulachris, expiatisque templorum delubris, cum Angelorum figuras alis albâque insignes, depictas conspicerent, pręcedentis visionis personas habitumque agnoscebant pariter & mirabantur. Parte aliâ, fortuna sub annum millesimum quingentesimum vigesimum quintum, vastas immensasque Peruuianarum prouinciarum terras inexhaustis opibus celebres aperuit ductu Francisci Pizarri, deuicto & capto potentissimo rege Atabalipâ, nusquam ab omni hominum memoriâ tantum

Peruanæ prouinciæ detectio per Franciscum Pizarrum.

tantum prædę militantibus cesſit, Regium vectigal, CCCC. millibus Caſtellanis æſtimabatur, equiti, D CCC. mille auri, & D. CLXX, argenti libræ, pediti, IIII.M. CCCCCL. caſtellani auri, & CCLXXX. argenti libræ ceſſêre. Sed in tantâ auri argentique copiâ, omniū rerum caritas erat. Vectigale aurum per Ferdinandū Pizarrum Franciſci fratrem ad imperatorem delatum. Plurimi militum tam vaſtâ prędâ ſaginati, impetrato comeatu in patriam remeātes, famâ Peruuianarū diuitiarum, totam Hiſpaniam compleuere, materiamque vulgi ſermonibus prebuêre, arrectis pluriū animis in rerum nouarum, & ſimilis arridentis fortunę ſpem. Sed Franciſcus Pizarrus fraude Didaci Almagri circumuentis interijt, neque Almagro impunè fuit. Poſtea Conſaluus Pizarrus arreptâ tyrannide, omnia cæde, ruinâ & incendio compleuit, totamque prouinciam exactionum contributionibus, belliciſque calamitatibus ita afflixit, vt odioſum, & deteſtabile Pizarrorum nomen in Peruuianis regnis, omni tempore ſit futurum. Ipſe captus in eâ pugnâ quæ in valle Xaquiſaguanâ parabatur, perpetuis militum ſuorum tranſitionibus deſertus, arreptæ tyrannidis pœnas dedit. Multi alij inſuper viri celebres citra & infra æquatorem nauigantes, ad nouas incognitaſque terras delati, ingentem rerum geſtarum famam retulêre, horum inferius ſuo loco mentionem faciemus. Hæc nunc pro ſequentium tabularum introductione ſufficiant.

Pizarri mors

Conſaluus Pizarrus.

VTRVMQVE ORBIS TERRARVM HEMISPHÆRIVM.

N PARTIVM vniuersi descriptione veteres Geographi terrarum orbem in Europam, Asiam & Africam diuisêre: Europa septentrionem, Asia oriẽtem respicit, sed Africa meridiẽ versus excurrit, quæ partes sic sibi mutuo cohærent, vt continentis formã in plano repræsentẽt. Asiæ cohæret Europa in partibus septentrionalibus dorso terræ inter Męotidis paludẽ, & Sarmaticũ Oceanũ excurrente. In meridie Asię iungitur Africa Isthmo Indaico seu terrę angustijs inter mare mediterraneum & rubri maris sinum coarctatis; residuum vniuersi veteres aquis & spumantibus vndique Oceani vndis concludi & impleri crediderunt. Cumque vnaquæque prędictarum partium vnam ex mundi plagis insederit, & occuparit, solus Occidens, illorũ opinione, vacuus & inanis, nihil ex eâ diuisione aut partitione obtinuit, aut consecutus est. Huius quoque cogniti orbis partes, duas tãtum temperatas habitabiles, reliquas tres propter frigoris immensi asperitatem, & perpetuum gelu, aut nimium commeantis & impendentis solis æstum, inhabitabiles esse existimabãt. Sed rerum vsu compertũ est, veteres illos, quantumuis acres & in illarum rerum disquisitione apprimè diligentes, toto (quod aiunt) cœlo errasse, neque plenam aut integram triquetræ continentis propositæ notitiam habuisse: quando ipse Ptolomæus, summus harum rerum indagator, tãtum octuaginta latitudinis & vnius semicirculi longitudinis gradus nouerit: ad quorum situm & proportionẽ cosmographiæ suæ descriptionem extẽdit. In septentrione namque extra suam descriptionẽ reliquit Islandiam, Lappellãdiam, Norwegiam, Sueciam siue Gothiam, & Scaniam insulas, in meridie magna Africę pars ipsius quoque cognitionem effugit. Etiam recentiorum obseruationibus depræhẽsum est, illas orbis partes quas antiqui inhabitabiles iudicabant, non solum esse habitabiles, sed & commodè habitari muniente naturâ incolarũ corpora aduersus caloris vehementiã

& frigoris intemperiē, neque rursus omnia pontū, aut Oceanum patrem vasto maris fluxu atque refluxu agere aut implere, nam terrarum longè maxima pars Asiæ & Africę obiecta lateribus nuper emersit atque detecta est Hispanorū & Lusitanorum nauigationibus, quando auorum nostrorum memoriâ, annuis & victricibus classibus orientem & occidentem peruagati, insinuatique terris incognitis, pleniorem harum rerum noticiam, vacuumque antiquorum opinione Occidentem ingentibus terris habitatum retulêre. Vt iā deinceps vniuersi machina quadripartitò diuisa, occidentem maximis opulentissimisque populis decoratum nostra ętas conspiciat, vtpote cui tantum ab vtroque ęquatoris latere terrarum obuenerit, vt meritò multo maxima terrarum pars ęstimetur: quando in vtroque polo incipiat aut finiatur, & secundum longitudinem ad vltimum vsque Occidentis limitem pertingat, Asiamque intercedentibus tātum Aniani freti augustijs, & interiacente Iaponum insulâ contingat. Incognitas hasce terras quidam a Platone in Timęo sub nomine Atlantidis insulæ, quę terræ motu perierit, descriptas esse autumant: alij Senecam poëtico oestro aut furore percitum, de his vaticinatū esse arbitrantur, de posteriore nihil moror: nam quidquid id sit casu potius quā ratione dictum esse arbitror, haud secus ac nostris temporibus anno M. D.LX. in Antwerpiensium comicis exhibitionibus, quædā circa sequentiū temporū statum effusa ferūtur. Sed Plato de Atlanticâ Insulâ loquens non de aliquâ particularium terrarum inundatione, sed de generali cataclysmo agit, vt rectè & scitè monet Augustinus Eugebinus lib.7.c.5. perennis philosophię. Primus omnium verò de hisce incognitis terris cecinit Euangelicus vates Esaias. c. 18. mox. c.24. de hisce terris adhuc agens, & prosequens, subiungit: Secretum meum mihi. quasi harum terrarum detectio in secreto diuinæ mentis nouissimis hisce temporibus reseruata fuerit: quâ de re doctè & piè Frederic. Lumnius lib. 1.c.12. de vicinit. extremi iudic. Dei. Et lib. 2. c. 1.4.et 5. vbi tamen ab eo cauendū. cap. 3. quando post Theod. Zwinger. lib.1.theat. vitæ hum. Atlanticam Platonis insulam, existimat esse nouum orbem, patrum nostrorum memoriâ ab Americo Vespucio inuentum. Florenti-

Atlantica Platonis

bus ſanè Carthaginienſium rebus, benè relatum eſt, mercatores quoſdam extra fretum Herculeum nauigaſſe ad terras quaſdam incognitas, nimirum ad Fortunatas aut capitis viridis inſulas, ſed ad has terras quarũ inuentio in mẽte diuinâ erat reſeruata, delatos fuiſſe, neque credibile eſt, neque veritati conſonũ aut veritatis apparentiã habet, propter viæ longinquitatẽ, & ingentem procelloſi ęquoris diſtantiã, quum neque triremibus, neque minoribus nauigijs eò transfretari potuiſſe certum ſit. Verius itaque eſt, totum hunc terrę tractum veteribus incognitum manſiſſe, vſque ad reparatæ ſalutis annum M. CCCC. XCII. quo tempore Chriſtophorus Columbus Hiſpaniolam primum detexit, mox ſecundâ nauigatione Dominicam, totumque antillarum hoc archipelagus, tertiâ deinde nauigatione Pariam & Cubaguam regiones in ſuperiore ſeu ſeptentrionaliore huius Hemiſpherij parte ſitas inuenit, poſtmodum Fonduram, & occidẽtalis Indiæ Iſthmum attigit. Dehinc Americus Veſpuccius Florentinus, ductu Luſitanię regis, vltra æquinoctialem nauigans, & ad Molucas tranſitum quęrens, ad ingentem hanc continentem fœlici ſydere delatus, Americam à ſuo nomine nuncupauit. Quod nomen, niſi me fallit animus, retinebit ſemper vaſti dum ſtabit machina mundi. Americus ad argenteum vſque fluuium progreſſus, ſubiens immenſi fluminis oſtium, optatum ad Molucas tranſitum ſeſe inueniſſe ratus, nihil vltra moratus, repetitâ nauigatione in Hiſpaniam redijt, relinquẽs alijs vberiorem glorię materiẽ. Debebatur puto fatis Ferdinando Magellano tãtę rei honos, qui poſtèa anno reparatæ ſalutis vigeſimo ſecũdo poſt milleſimũ quingenteſimũ, vlterius verſus Auſtrũ nauigans, primus mortaliũ anguſtias illas inuênit aut ſuperauit, & de ſuo nomine fretum Magellanicum nuncupauit. Multi poſtmodum certatim citra & vltra æquatorẽ terras ingentes incognitoſque populos adiêre aut detexêre, vti ſuo loco referemus. Neque quenquã mirari conuenit harum terrarũ detectionẽ dilatam fuiſſe ad hęc noſtra vltima vſque tempora, inter antiquorum in orbe deſcribendo diligentiam, & ampliſſimorum imperiorum poteſtatem & opulentiam, humanique ingenij diram ac inſatiabilem auri famem, quando, vt dixi, illarum

Columbi nauigationum relatio.

Americi Veſpuccij nauigatio.

Ferdinan. Magellan. nauigatio.

Magellanicũ fretum.

detectionis

detectionis tempus. Latebat & repositũ erat in secreto, diuinę mẽtis, diuinę inquã mẽtis, quę omnia disponit suauiter; Ecquis cognouit sensum Domini aut quis cõsiliarius ei fuit? quin hoc potius mirãdum, quod ij qui postremi sunt vocatione primi fiant deuotione, dum ex orbe nostro, ad vltimas vsque terræ partes, & paulo antè fabulosos antipodes, primis dogmatibus exagitata tanquã indignabunda profugit religio. Sed ad rem: America ob immensam & incredibilem magnitudinem vnanimi geographorum & & hydrographorum nostri temporis consensu, quarta totius orbis pars reputatur. Sunt qui quintã adijciant aut expectent, quorũ opinionẽ vt sequar, haud facilè induci possum, nam australis terra qua septẽtrionẽ respicit angustijs tantũ Magellanici freti ab Americâ separata, ipsius potius portio cẽsenda est, vt cõstet quadripartita diuisio, vnicuique cardini suã terrę plagã assignans, aliterque reputantibus, Lappelãdia, Suedia, Norwegia, Gotlandia, & Scania, quæ extra Ptolomæi descriptionẽ in septentrione remansêre, et in oriẽte vtraque Iaua, maris oriẽtalis insulę, noui quoque orbis partes integrales censerentur, cũ tamen ab omnibus, nullo discrepante, Asiæ aut Europæ ascribãtur. Fortassè rectius ille qui terrarũ orbẽ tribus continẽtibus distinguit, quarũ prima Europam, Asiã, & Africam, secunda Americam, longo totius propemodum orbis tractu supra & infra æquatorem, tertia Australem terram paucis hactenus tantum littoribus detectam comprehendat, quæ vndique mari clausa, nusquam partium alicui coniungitur, sed vndique spumante salo insulæ formam retinet, suis se claustris & munimentis continens. Hæc consideratio superiorem distributionem singulis cœli cardinibus suas & peculiares terræ partes assignantem, nihil impedit aut impugnat. Neque Ptolomæus si in hæc tempora incidisset, aut terrarum orbis integram notitiam habuisset, ab hac sententiâ abhorruisset, quando qualicunque hoc suo tempore cogniti orbis spatium tribus continentibus seiunxit, lib. 7. cap. antepenulti. &, vt ipsemet interpretatur, terram habitabilem, tribus terræ firmę partibus distinxit. Cęterùm occidentalis huius Hemisphærij tractus vbique circumnauigatus, & detectus est, præter illum qui ad septentrionem magis vergit, et imum me-

America quarta orbis pars.

K ridei

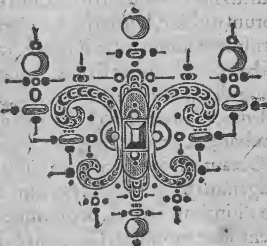
ridie tractum, descendẽtibusque ex septentrione versus meridiẽ, offert sese spectandam terra, sub formâ duarum peninsularum, quæ tenui & perexiguo Isthmo distinguuntur: quarum ea quæ superior est, & septentrionem respicit, Hispaniam nouam, Mexicanam prouinciam, & infinitas alias terras comprehendit: altera quę ab æquatore ad Austrum inclinat, humani cordis speciẽ præferens, Peruuiam, Brasiliam, Platam, Chicam pluresque alias prouincias continet, & Bapagallorum terram respicit; a quâ, freto Magellanico dirimitur. Cæterum in occidentalibus hisce peninsulis tenui hoc Isthmo discretis, maximæ sunt temporum rerumque mutationes & variationes; quando & Zonis, & tropicis diuersimodè subijciantur. Cõtemplatione tam vastæ tanquã admirandæ magnitudinis, huius Hemispherij tellus, à quibusdã India occidentalis vocatur, ab alijs noui & nuper reperti orbis nomine signatur; nõ quasi plures sint mundi, aut ita cũ Democrito, Epicuro, aut Anaxarcho cæterisque veteris sapientiæ magistris, quorum iam dudum explosa est sententia, sentiendum sit, nam re verâ vnicus tantum est sol, vnicus est mundus, & Iohannes Euangelista, & ante illum multis sæculis, Moyses vnius mũdi à Deo creati disertè meminêre, quod si plures creasset Deus, nequaquam silentio hoc inuoluissent: vt mirum sit quorsum olim Osiorum vesania euaserit, aut furor proruperit, mundi pluralitatem ex Christi veri, viuique verbi aucthoritate obstinatè astruentium, eâ ratione, quod Christus regnum suum non esse de hoc mundo testetur: nam inde non efficitur plures esse mundos, nam verè regnum Christi non est de hoc mundo inferiori & perituro scilicet, sed regnum Christi est spirituale & intellectuale, durans in æternum, & vltra, eodem sensu loquimur, si quando ex mente scripturarum alterius mundi, alterius vitæ, aut sęculi mentionem facimus. & nos in hoc geographico opusculo, interdum noui orbis, aut noui mundi, mentionem faciemus, relatione factâ non ad aliquam noui mundi constitutionem, aut creationem, sed inuentionem & recentem detectionem, nam nostris hisce temporibus eadem & prorsus talis est mundi constitutio, qualis olim erat ab initio cum cœlum & terram Deus crearet, & si verum amamus, noui orbis nomen

Nouis orbis nomen.

nomen non est nouum apud clasſicos ſcriptores; nam & Germaniam Ouidius ad Liuiam ſcribens, & Hegeſippus Angliam noui orbis nomine cohoneſtat, Pompionûs Mela alibi alterius orbis,& Lucanus ignoti orbis meminit, librō. 5. loquens de Arabibus in auxilium Pompei properantibus.

Ignotum vobis Arabes veniſtis in orbem
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

Huius quidem cogniti orbis,vulgatum ſchema appoſuimus: in reliquis,nouiſsimis nauigantium membranis, atque relationibus ferè adhæſimus.

CONTINENS TERRA AVSTRALIS ET CHICÆ.

EX VLTIMO oriente per meridiem progredientibus, Auſtralis terra occurrit. Inde noui orbis partiumque eius deſcriptionem ordiri viſum eſt, deinde ſenſim æquatori, mox Septentrioni ſuccedendo, beneuolum lectorem, antiquorum Geographorum deſcriptionibus abductum, tāquam ex longinquâ peregrinatione, ad proprios auitoſque lares domum deducere. Auſtralis igitur terra omnium aliarum terrarum Auſtraliſsima, directè ſubiecta Antarctico circulo, verſus orientales terras excurrens, tropicum Capricorni vltra, in ipſo penè æquatore finitur, tenuique diſcreta Oceano nouam Guineam orienti obiicit, paucis tantum littoribus cognitam, quòd poſt vnam atque alteram nauigationem curſus ille intermiſſus ſit, & niſi coactis impulſiſque nautis ventorum turbine, huc rarò adnauigetur. Initium ſumit duobus aut tribus gradibus ſub æquatore, tantæque magnitudinis à quibuſdam perhibetur, vt ſi quando integrè detecta erit, quintam illam mundi partem conſtituat. Cęterum Auſtralis terra ſub ipſo occidente, mari occiduo Indico alluitur, contermina Moluccis, Traprobanę, & vtrique Iauę, ex oriente Africam habet, & Æthiopicum Oceanum, Septentrio anguſtijs Magellani freti obijcitur, & Pataganum terris. Cicha viciſsim eodem freto auſtrali continente dirimitur, ac Eoi, occiduique æquoris pulſâta fluctibus, à Septentrione montibus Chilianis & Platâ finitur; ſic vt triangularem contemplantibus, Patagonum terrę referant formam, cuius angulus incipit in ipſo auſtralis æquoris limite, paulatim ſurſum, verſus æquinoctialem aſcendendo, latitudine penè vtrinque æquali extenditur. Auſtralis terra laciniatis vndique littoribus, erumpentibuſque fluminibus portuoſa eſt, eoque nomine a nautis ex orientali Indiâ commeantibus, contumacibus ventorum procellis eiectis cognita, & quà Pata-

gonum

gonum terris approquinquior, a Ferdinando Magellano primum lustrata & detecta est, cum fœlici ausu maris australis angustias ingressus, mortalium primus nouam & compendiariam ad Molllucas viam mõstrauit. Is siquidem post præfecturam Lusitanarũ Regiarumque nauium, in Africâ & oriente, indignatus pro benê nauatâ operâ, sibi denegari exiguum stipendij augmentum, relictâ regis Emanuëlis aulâ, in Hispaniam sese contulit; & Mollucas intra limites Castellanorum sitas esse edocuit, aliamque per occidentem viam ad orientis regna penetrantem, sese commonstraturum professus est: quà compendio, minoribus sumptibus, tẽporisque minore iacturâ, quam Lusitani hactenus nauigassent, orientis merces inuehi possint. Magellano itaque comiter habito, promissisque onerato, quinque naues attributæ sunt, addito mandato vt continuatâ nauigatione, Americæ littora Australia prosequatur, donec illius regionis terminos, aut peruij alicuius freti angustias deprehenderet. Magellanus itaque ex Hispalensi portu in altum soluens anno domini millesimo, quingentesimo, decimo nono, die decima Augusti, pręteruectus Canarias maritimasque Brasiliæ oras, ad Sanctæ Marię promontorium delatus est, quod fauces Platanæ prouinciæ, & fluuij tuetur: inde S. Iuliani portum tenuit, vbi sinus vastus, vertentis freti speciem edebat. Hic Magellanus iactis anchoris situm regionis explorare cõstituit; milites mediterranea peruagati Gigantum ad terras sese delatos cognouerunt: viri erant proceri decem pedum altitudine, ferinis pellibus contecti, vtque Hispanis sui admirationem facerent, in signum auitę veręque fortitudinis, sesquipedales sagittas absque nauseâ per guttur ad imum vsque stomachi demisêre. Hispani casam duabus stationibus discretam inuenêre: in primâ tres gigantes, in alterâ mulieres & infantes. Nocte hinc inde mutuo metu transactâ, Hispani cum primùm illuxisset, signis nutibusque gigantes ad naues secum pertrahere studebant, constanter recusantibus, cum Hispani vim adhibituri viderentur gigãtes vxorum stationem subiêre, vnde mox prodeuntes picti deformatique coloribus, alijsque pellibus, vsque ad genua prominentibus, horridi, ferociter arcus & arma vibrabant: Hispanosque hoc spe-

Ferdinandi Magellani expeditio.

Gigantum regio.

ctaculo attonitos,tugurijs suis excedere iubebant : sed disploso Hispanico sclopo,ingens gigantibus timor incussus. Petitâ datâque pace vnà ad naues pergebant, sed cum passibus haud æquis Hispanos post se relinquerent, duo ex illis simulando sese feram (quam in viâ conspexerant) consectari, dilapsi effugêre, tertius ad Magellanum deductus, humaniter exceptus est, panis biscocti corbem vnico pastu,& vini situlam facili haustu deglutijsse fertur. Horrebat sui ipsius formam cum se in speculo contemplaretur; tantæ porrò fortitudinis erat, vt octo hominum labore vixdũ vinciri potuerit cũ vinctũ sese videret, mærore contabuit. Magellanus soluẽs ex portu, S. Iuliani, ad Sanctæ Crucis portũ deuênit, indè portũ tenuit, quẽ vndecim mille virginũ nominauit, quòd die diuę Vrsulæ dicato huc delatus esset. Regione ad Austrũ inclinante, continuatâ nauigatione sensim inde enauigans, tandẽ freti illius angustias superauit, & vtrũque promontorium, desideratũ nominauit. Fretũ illud longũ est CX. miliaria Germanica, in latitudine aliquãdo ad duo miliariaria patebat, aliquando triũ nonnunquã decem vel quinque leucarũ erat, altissimis vndique rupibus cinctũ, nautis semper formidabile, propter subitaneos ventorum inter pendentes rupes, inclusos vortices. Huius freti inuentio Magellano debetur, nam reliqui nauium præfecti constanter fretum esse negabant,& quidam desperatione vię Hispanias repetierãt. Et in tabulâ Hydrographicâ Martini Rochemi, quam Emanuel Lusitaniæ rex in suo musęo dicitur asseruasse, compertũ est, nullum fretum adscriptum, sed tantum locum Moluccarum designatum fuisse; meritò igitur Magellanicum a Magellano inuentore nomen sortitum est, quando ipse Magellanus anno salutis M.CCCCC.XXII. primus mortalium fœlici conatu, huius Australis maris angustias superauit, nouam & compendiariam ad Moluccas viam commonstrans. Stabit igitur, durabitque huius viri memoria dum pater Oceanus Borealibus inuectus vndis, meridionales inuiset nymphas. Deinceps per trimestre spatium

Mare pacificum. nauigans hoc archipelagus Pacifici illud nomine insigniuit, siue quia vento plærumque secundo, minusque tempestuoso vsus fuerat, siue quia propter ingentem ęquoris amplitudinem, nullos

ibi

ibi ventorum gyros verticesque expertus erat. Sed Magellanum in medio cursu gloriȩ, acerba mors sustulit, nam ad Moluccas prouectus, à Mantanensibus in insidias præcipitatus, fortiter pugnans occubuit. Nauis cui bono omine, nomen Victoria erat, meliori successu læta, per ipsum orientem, superato bonæ Spei promontioro in Hispaniam rediјt; prima omnium nauium siue controuersiâ, quæ circumnauigato vniuerso orbe, de ipso Oceano celeberrimum triumphum reportauit. Dum in Australibus hisce partibus per semestre circiter spatium hæsit Magellanns, littoralia potissimum detexit & perlustrauit, interiora tamen regionis penitùs incognita mansêre, quà tamen antarctico circulo vicinior est, cognitum est, magnâ ex parte montosam ac syluestrem esse regionem, continuis niuibus rigentem; nō defuêre qui cyanæi coloris niuem, illic inueniri vellent, quod ego in medio relinquam. Australem hanc terram Magellanus ab igne siue ignibus, *del fuogo* nominauit, propterea quod fretū dū hoc lustrabat pernauigabatque, nullos vsquā mortales, sed ignium ingentem multitudinē in sinistro latere noctu sȩpius cōspexerit. Vtriusque ripæ incolæ, vastâ ingētique corporis mole, duodecim aut tredecim pedū passim longitudinē æquant aut excedūt; colore ferè sunt albo, perinde atque septētrionaliores nostri: voce adeo sonorâ & horribili, vt bouis mugitum aut elephantium barritum potius, quam hominis vocem exprimere videantur; tantæ quoque sunt agilitatis, vt pernici cursu ceruos anteuertant, ideoque difficulter sclopis vulnerari possunt, nisi cateruatim simul incumbant, aut ex improuiso occurrant. Ingentis fortitudinis roborísque argumentum est, quod vini dolium sublatum, singuli nauibus inferant, & tres aut quatuor nauem in profundum detrudant, quam vix triginta nostratum à terrâ moliantur: magnitudinis & albedinis causa, regionis frigiditati & humiditati adscribitur, quando terra perpetuis horridisque obsita niuibus, præduras & penè perpetuas efficit hyemes. Regio sterilis est nullo frugum beneficio recreata: vestitum præbent ferarum & marinorum ingentia luporum tergora, quorum apud ipsos venatio assidua; sunt & struthiones, quorum sese plumis exornant, faciemque pluribus foraminibus, ornatûs

Magellani Mors.

Nauis Victoria.

Australis terræ descriptio.

Terra del fuego.

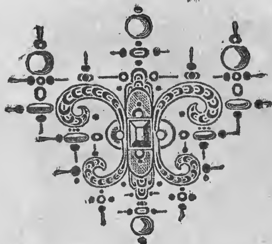
natûs causâ excauant, quibus viridis quoddam Marmoris genus inserunt: venatione victum & vestitum parant. Sed luporum marinorum non tam carnes, quam pelles vestitus causâ appetunt, quod duras illas & insuaues esse quotidiano vsu didicerunt. Visuntur illic etiam balenarum agmina quarum ossibus mapalia sua construunt. Gens barbara & supra modum crudelis, nullo humanitatis iure rerumue cognitione ducitur aut prædita est: pecudum modo, naturę tantum instinctu ad idquod instat & præsens est agitur, & quia à nullo vnquam subiugata fuit, nulla apud illos Antistitij quo alter alteri preemineret, prærogatiua. Inhumaniores tamen reputantur Australes populi, qui sub ipso Antarctico circulo collocati, longissimè ab omni humanitate recedunt: si quando peregrinis amicitiæ aut beneuolentię symbolum exhibere cupiunt (quantumuis id perquàm rarò eueniat) inter tripudia & patrios cantus, puluerem capiti inspargunt, aut si alios id facere vident, pro rato amicitiæ signo accipiunt. Ad bellum profecturi, Ducem eligunt cui omnes obediant, plurimum arcu valent, quo ita scitè & gnauiter vtuntur, vt quidquid oculis assequantur, iaculis feriant, & si quando sagitta aliquo nauis tabulato hæserit, vix multorum opera reuelli possit: arcus habent prægrandes, quorum nerui è ferinis intestinis, pollicis crassitudine conficiuntur: ingentibus quoque ligneis gladijs armantur, vtuntur & fundâ, quâ scitè proijciunt, & quicquid destinarint, modò intra iactum sit, contingunt & disijciunt. Hoc modo libertatem suam tuentur, credo propter exiguam vtilitatem, quando nullum operæ pretium sit, terras illas perpetuo frigore rigentes, adire, & cum sanguinariis illis gigantibus manus conserere, aut confligere, nullum satis dignum ob præmium. In ipsis Magellanici ęquoris faucibus, visitur noua arcx quæ prudentiâ inuictissimi Philippi Catholici regis magnis sumptibus ad tuēdas huius freti angustias, extructa est anno à natiuitate Domini, M. CCCCC. LXXXII. postquam Franciscus Dracus, orbis Archipirata, superatis freti illius angustijs inuectus pacificum mare, Quiniram vsque nauigauit, ad Borream cursu directo, exploraturus an vllus per arcticas angustias in Angliam patèret reditus, sed intòlerabili-

Australes brutales.

Arx noua in faucibus Magellanici æquoris.

bus

bus penè ſubactus frigoribus, quum altitudinis quadrageſimum ſecundum gradum attigiſſet, anno M.CCCCC.LXXXI. quinto Iunij conuerſo ad æquinoctialem curſu ſpoliatâque Iauâ, æmulus decoris Victoriæ nauis, præteruectus Aſiam & totius Africæ maritimam oram, in Angliam reuerſus eſt; narrationes tamen illius plurimum incertitudinis habent, illique ab Hiſpanis Luſitaniſque naucleris in multis contradicitur; Nam & Magellanicum fretum, quod omnes, quinque aut ad ſummum decem millium paſſuum latitudine definiunt, CC XXV. miliarium latitudine deſcripſit, in quo etiam cōtrarium habet Thomam Canudiſch Anglum, qui poſtea ſimilem tenens curſum, totum terrarum orbem incredibili celeritate circumnauigauit.

CHILI.

HILI Peruanarum prouinciarum remotiſsima, in Auſtrum excurrens, Cichâ & Pantagonum terris clauditur: à Septentrione Charcantes & Collaones habitant, ab oriente Platam reſpicit: reliquum Oceano & pacifici maris vndis pulſatur aut abluitur. Propter intenſum illis in partibus frigus, à frigore nomen ſortita eſt; nam Chili barbarorum linguâ, frigus ſignificat. Regio montoſa eſt, montibuſque aſperrimis clauditur, in vallibus locíſque maritimis propter diurnam cœli temperiem, commodè magnâque frequentiâ habitatur. Maritima multis fluminibus irrigua, quæ colliquefactis diurno calore niuibus, delapſa ſummis montium iugis, in pacificum aut Magellanicum ęquor feruntur, ſed nocturnis gelidiſque constricta frigoribus, deficiente fomento vix aquam trahunt. Incolę vaſtâ corporis mole Patagonum magnitudinem ęquant, vndecim aut duodecim ſpithamas alti; ferarum & hypotamorum pellibus conteguntur: Fœminæ goſſypio aut lanâ verſicolore, quam ſcitè aptare norunt, velantur. Gens fera & crudelis, veterem tantum pugnat ob inimicitiam. Arma ſunt arcus & ſagittæ, quibus promiſcuè hoſtes arcent, aut feras conſectantur. Melle, pecore, verzinoque, ſiue tinctorio ligno abundant. Ingens hic quoque Struthionum copia, quorum plumis ſeſe Chilienſes exornant: horum venationem aſsiduam Hiſpani exercent citi equis; & per valles ſubſilientes longâ conſectatione conficiunt. De origine gentis multa fabuloſa narrantur, dum ſeſe primos hominum maioreſque ſuos è lacu emerſiſſe, aut ex Audium cacumine proceſsiſſe volunt, ſed ea, vti vana hic nihil referre aut refutare attinet. Prima aduerſus Chilienſes, tum famâ tantum cognitos, expeditio fuit Didaci Almagri, cui cum ex renouati fœderis conditionibus cum Franciſco Pizarro initi, ea prouincia obueniſſet, magnis itinerum difficultatibus ſuperatis ad Chilienſes penetrauit, ſubactus penè intolerandis inedię, frigoris, ac niuium ærumnis: multos milites

lites equitesque rigentibus constrictisque præcordijs, prægelida hyems absumpsit. Sed Almagrus cũ pręter viros proceris corporibus metuendos, hispidisque marinorũ luporũ pellibus terribiles, sagittis à tergo lateribusque incursantes, suosque assiduè lacessentes, nullum vsquam auri indicium inuenisset, dimissâ infructuosâ Chiliensium oppugnatione retrò conuersus Cusconem repetijt, totiusque rei & nauatæ operæ laudem Petro Baldiuio reliquit. Fama est Almagrum post quintum mensem eadem itineris spatia remetientem, multos suorum cum equis frigore exanimatos recentes adhuc integrosque inuenisse, manibus fręna retinentes, equisque in suo gressu stantibus tali habitu, sicuti viui obriguerant. Petrus Baldiuius post Cuscomicum prælium capto Almagro, ad Chilienses proprętor missus, gentes diuturno bello domuit, occupatisque maritimis locis opportunam illis in partibus coloniam deduxit, quæ sequentibus temporibus mirum in modum coaluit, & nunc gentis metropolis est, sita percommodo loco, ad importandum omne genus comeâtus, & quoduis genus mercimonij exercendum.

PLATA.

VEM non oblectet amænissimus huius prouincię aspectus, quando haud aliter atque irriguus hortus, muro clauditur, ingētibus excelsisque vndique rupibus septa, innumeris irroratur fluuijs. A Meridie Chica terminatur, Chilienses occiduum latus tenent, Septentrionem Brasilia & Charcantes claudunt, Oriens Oceano finitur. Ipse Platanus fluuius in Charchantibus ortus magnis mæandris effectis, prope Ningatam in Paranam euoluitur. Cæterum Parana eiusque perpetuus comes Lepetius fluuius, in Bresilianis montibus orti, ad Austrum vergentes, multis aquis aucti, ingentes trahunt vndas, sensimque solem ad orientem inflexo cursu, ingenti sinu in Eoum siue Æthiopicum Oceanum euoluuntur. Sinus iste quà latissimus est, ad triginta milliaria ęquinoctialia patet, eoque nomine ab incolis Paranaguazu, quasi dicas mare magnum, vocatur. Ad confluentem Paranæ & Lepetij septem gemmarum insulę conspiciuntur. Americus Vespuccius, a quo huic continenti nomen inditum post, Capralis nauigationem, anno à partu Virginis M. D. I. missus Regis Lusitaniæ nomine, ad explorandum Brasilię situm, quærendumque alicuius noui freti compendio, viam ad Moluccas, post multorum dierum nauigationem, primus mortalium ad huius Argyrei, seu mauis, Platę fluminis portum delatus est; conspectoque ingentis fluminis ostio ratus sese optatum ad Moluccas transitum inuenisse, nihil moratus, vt erat multorum dierum nauigatione fatigatus, lætus domum redijt. Postmodum anno nimirum M. D. XII. Iohannes Solis Lebrissensis archithalassus Regis Catholici, ad ingentem hunc fluuium Paranaguazu, hoc est fluuium tanquam mare, peruenit, eique Platę, siue cū Appollonio mauis, Argyrei nomen imposuit, propter nitidissimas argenti glareas & arenas, quas limpidissimis huius fluuij vndis trahi & egeri deprehenderat, auri quoque signa nonnulla notauit, prouinciamque a suo nomine Solis vocauit: repetitâ deinde in Hispaniam nauigatione

nauigatione huius prouinciæ procurationem obtinuit. Quarto post primam suam nauigationem anno, instructis, deductisque tribus nauibus, cum ad Sanctæ Mariæ Caput appulisset, excursione factâ, cũ quinquaginta militibus ex insidijs ab Indis interceptus & discerptus est, inspectantibus reliquis militibus naualibusque socijs, qui metu amentes, ne tentatâ quidem vindictâ, desertores sociorum, in Hispaniam velis contenderunt. Sebastianus Gabotius eiusdem fluminis ostium postmodum anno M. D. XXV. ingressus est, sed sine fructu in Hispaniam redijt, sui infortunij nuncius aut testis. Cæterum quantumuis Iohannes Solis Lebrissensis, a suo nomine, vt dixi, prouinciã denominarit, illo è viuis sublato, Platæ nomen prouinciç manet, manebitque à flumine Platâ, siue ab vrbe eiusdem nominis in Charchantibus, vbi oritur fluuius haud procul à fodinis Potosiacis. Fama est hunc quoque fluuium inundatione suâ, terram fœcundare perinde atque Nilus Ægypti arua. Incolç vastâ corporis mole ad Gigantum staturam proximè accedunt, sed Tibiguri, & Vasis fluuij accolæ, nonnihil de hac magnitudine remittunt, paulatim quo propius æquatorem venias, ad nostratum magis staturam accedunt. Corpora incolarum, vt vasta, ita & salubria, duasque nostrorum ætates excedere aut superare feruntur. Tantâ pedum velocitate pollet, vt admissi equi, aut fugacium ceruorum cursum superent aut adæquent. Linguâ vtuntur Cichensium, siue Patagonicâ, quorum vicini sunt. Gens in vniuersum bellicosa, multâ feritate crudelis, sagittis fundâque in bello valent plurimũ, perinde atque Australes, & Cichæ habitatores, quorum in bello quoque fortitudinem adæquant, plurimumque negotij præbuerũt detectoribus. Domitâ subactâque prouinciâ, Hispani ad famam Potossensium fodinarum aduerso flumine Carchantes & Collaones, mox Peruuinos terrestri itinere adière, totiusque huius Regionis situm detexère,

BRASILIA.

BRASILIAM à Verzino, siue coccinei ligni illic enascentis copiâ vocari, testatur Castaldus: ab ortu solis & septentrionis latere pulsatur oceani fluctibus, a Meridie Platæ obijcitur, ab occasu Peruuiam Collaones & Charchantes habet, a quibus montibus aut Maraguono seu Orellano, ingentibus fluuijs separatur, qui in Charanguis aut Cusconicis montibus orti, ad Picorę confluẽtem coëuntes, magno aquarum molimine, in Boreale æquor euoluuntur. Petrus Aluares Capralis anno a nato Christo millesimo quingentesimo, iussu Emanuëlis Portugaliæ Regis, Calecutum petens, hanc regionem detexit; nam coortâ tempestate cum ad vitandam Guineæ malaciam, & bonæ spei promontorium superandum, longiore facto circuitu, totis velorum expansis sinubus, in altum prouectus esset, diu multumque cum ventis luctatus, post vnius penè mensis nauigationem terram hanc in conspectu habuit, continuatâque secundum littus multorum dierum nauigatione, cum continentem esse deprehendisset, primus mortalium ad hanc terram delatus, portum cui ab egregio situ, tutâque statione Securo nomẽ impositum, subijt: erectoque gloriosæ Crucis signo, regionem Sanctæ Crucis nomine insigniuit; quod nomen aliquamdiu retinuit, donec prophanum vulgus à ligno tinctorio, superindit Brasilię nomen. Sed Capralis Gasparum Leuium in Lusitaniam ablegauit, vt regem noui climatis inuenti, certiorem faceret; ipse nihil intermisso cursu Calecutum contẽdit. Lusitaniæ Rex Americo Vespuccio Florentino negotiũ dedit, vt accuratius explorato huius terrę situ, fretum aliquod peruium quęreret, quod compendio ad Moluccas duceret. Americus itaque nauigatione ad occidentem institutâ, post sexaginta septẽ dierũ iactationẽ, anno a partu virginis millesimo, quingentesimo primo, Sancti Augustini promontorium tenuit, insequendoque cursum institutum ad Platæ vsque fluminis ostium delatus, totum huius regionis orientalem tractum detexit, retinuitque vniuersa

Brasiliæ inuentio.

Americus Vespuccius.

uersa

uersa regio Americæ nomen, sed huic terræ vsu vulgi sequentibus temporibus a ligno tinctorio, vt dixi, Brasiliæ nomen super inditum. Regio (vt ipse Americus in suis relationibus testatur) imprimis amœna est, perpetuâ cœli clementiâ, leuium marinorum ventorum flatibus, nebulas, nocturnosque vapores, tempestiuè disijcientibus; quę salubris cœli temperies incolarum corpora sana, robusta, & vegeta efficit, & ad vltimam vsque senectutem prouehit. Terra ipsa secundum littus maris quàm longissimè extenditur, interius in colles assurgens, fœlix præpinguibus glebis, & irriguo solo, erumpentibus ex circumiectis vndique collibus, numerosâ fluuiorũ fontiumque multitudine. Saccari cumprimis ferax, varia insuper aliorum fructuum genera profert; vino tamen & frumento carent, satiuâ radice victitantes, vini penuriam artificali liquore sarciunt, quem tepidum hauriunt, præcipuumque mulierum officium, quo maritorum amorem demerentur, in tepidatione huius potus consistit. Animalium peregrinorum hîc quoque ingens copia; canes tamen, aut equos, ante Christianorum aduentum neque viderant, neque nouerant: memorięque proditum est, Gallum equo, quem secundâ suâ nauigatione aduexerat, insidentem, a Tonopinambaultijs Gallorum fœderatis, procul conspectum, antequam internosci posset, sagittis confixum, quod exoticarum rerum ignari, existimabant nouam belluam, aut dirum maris monstrum, recẽter sese terris intulisse: nunc tamen comportatis eò palmitibus, vino ac frumento abundant, inuectaque pecorum equorumque armenta, admirabili prouentu fœtificant. Incolæ subfusci, siue ænei coloris, nudi omnes incedunt, faciem fissuris deturpant, quibus viridis marmoris genus inserunt, totum corpus expilant, relicto in vertice tantum capillitio. Sed mulieres comas pectunt, & passis circumuolitantibusque capillis gaudent, neque fissuris faciem fœdant. Gregatim viuunt, Nomadum in morem. Domos oblongas horreorum, aut inuersarum carinarum instar habent, multarum familiarum capaces. Lectis pensilibus vtuntur, sicuti passim per totam Americam, aliæ quoque gentes, testaturque Vespuccius, sese suauissimè in bombycinis istis retinaculis aliquoties dormiuisse. In auroræ

diluculo ſurgunt,cibumque expediunt,vnico conuiuio contenti, tempus deinde piſcatione, venatione, tripudijs, cantionibuſque, aut iteratis compotationibus extrahunt: potum ex radice quadam confectum, tepidum (contrario atque apud Europæos modo) genialiter hauriunt. Incolę Canibales ſunt, varijs regionibus diſperſi, nominibuſque diſtincti. Nullâ deorũ cognitione ducuntur, orientem tamen ſolem venerantur, & animarum immortalitatem credunt. Manè cum ſurgunt ex xylinis illis ſuis retinaculis, antequam cibum capiant, vnus ex familiæ aut horrei illius ſenioribus, magnis paſsibus inambulans, ſæpiuſque idem (propter mapalium longitudinem) repetens, amorem tantum coniugum, & aduerſus hoſtes, vindictæ cupidum, fortemque ac tenacem animum concionabundus inculcat. Coniugij amorem perpetuus compotationis ardor (cuius præcipua cura fœminis demandata eſt) hoſtium cædem innata terris illis vindictæ cupiditas, fouet ac promouet: nam gens iræ vindictęque tenax, veterem ob inimicitiam, in perpetuo motu eſt, vt parentum amicorumque, olim ab hoſtibus captorum, ac deuoratorum, mortem vlciſcatur. Arma ſunt claua lignea, arcuſque, quibus plurimum valent, paruis exignis ad excipiendas hoſtium ſagittas potius, quam corporis tuendi cauſa vtuntur. Procedentes ad bellum cornibus, fiſtuliſque ex hoſtium deuoratorum oſsibus confectis, prælia cient, ad primum hoſtium conſpectum, feris vlulatibus, multiſque hinc inde conuitijs, res geritur, ingeminatoque clamore cornibus perſtrepunt, fiſtuliſque ſua fortia facta canunt, vibrantes hoſtium deuoratorum oſſa, increpando comminandoque conclamant, niſi inde ilico faceſſant, ſeſe ignauiſsimos terrarum mactaturos, aut captos genialibus conuiuijs reſeruaturos. Cum ad manus deuenitur comminus pugnando, cruentam exercent victoriam, inimicorum occiſorum capita horreorum ſine mapalium poſtibus affigunt, & tanquam auitæ fortitudinis monumenta oſtentant. Captos in pręlio hoſtes multorum dierum curâ ſaginatos, mactant, diſſectaque ac ligneis cratibus toſta viſcera deuorant, non cibariorum penuriâ, ſed inuatæ vindictæ ſtudio, quæ ne in victis quidem deponitur: nec captiuus

hoc

hoc mortis genus refugit, ſed alacer, ſecurúſque ad mortem pergit, ſua fortia facta, numerumque hoſtium quos occidit aut deuorauit, enumerans; In mortis articulo captiui contra percuſſores etiam facinoribus graſſantur, lapidumque allatorum proiectione, multos circunſtantium lædunt, ſed præcipuum ſolatium, ſperata parentum, cognatorumque vltio, quos confidunt hoſtium, quos in poſterum capient, cæde, ſuam mortem expiaturos: in hanc ſpem mulieres viduę liberos educant, perſuaſum habentes, maritorum manes inquietis ſedibus agitari, donec filius paternę iniuriæ hęres, inimicorum ſanguine patris manibus parentarit. Nam hactenus animarum immortalitatem perſuaſam habent, exiſtimantes, bonos forteſque, qui parentum manes vlti, plurimos occiderint aut deuorauerint, captique qui belli fortunam animoſè tulerint, moriendoque hoſtibus inſultarint, in Orientis partibus, in quibuſdam voluptatis campis verſari: contra ignauorum animas in occidente, infauſtas ſedes habituras. Hactenus belluis propiores, gregatim vixêre per tuguria diſperſi, donec Euangelicę lucis gratiâ inalbeſcente, in pagos & oppida contributi, legibus regi cœperunt. Coloniæ maritimis in locis, diuerſę deductę ſunt, inter quas Tamaraca Pernambucum, Illeos, portus Securus, Sancti Vincentij, Sancti Saluatoris, & aliæ multæ. Pręcipuus in huius gentis cõuerſione, & cicuratione Patrum Societatis labor enituit; qui perpetuo & nuſquam intermiſſo ſtudio, vagam & efferam gentem, ad meliorem vitę rationem perduxêre, antiquatiſque feralibus patrię conſuetudinibus, fœdiſque epulis, veri Dei cultum, quàm latiſsimè propagauêre.

PERVVIA.

PERVVIAM nonnulli ab Isthmo Darienis, ad vsque Chilienses terras extendunt: sed hęc effusa, & nimium generalis designatio, à nostro instituto aliena est; non enim quicquid Ingarum superbo impotentique dominatui aliquando patuit, hac tabulâ comprehendere visum est, sed descriptionem nostram ab æquinoctij lineâ incipiendo, austrum versus producemus. Nomen à portu fluuioque eiusdem nominis, duobus gradibus vltra æquatorem, sortita est prouincia. Septentrionale latus Popeanis terris, & continente Indicâ clauditur sub ipso ęquinoctij circulo, Austrum Chilienses disterminant, in oriente Plata, Brasiliaque prouinciæ amplissimæ, occidẽtis latus, pacifici maris vndis abluitur. Quà in littus, ad meridiẽ atque Occidentẽ obuertitur, plana & æquior est regio, littorisque sibi perpetuo congruentis, nusquam degenerem naturam insequitur, quum verò in interiora longius abscedit, in altos excrescit montes, qui latissimè expansis cornibus, perpetuis iugis, per Collaones, Carchantes, & Chilienses, in Magellanicum tandem ęquor feruntur, extenuatisque pelago littoribus extremum promontorium, rostri instar extrudunt. Terra, quæ sublimibus imminẽtium montiũ verticibus subijcitur, suffocantis sabuli oppressu, & horridâ frequentissimarum solitudinũ vastitate informis, & effæta vix indigenis sustinendis par est, quũ prẹter agrorum sterilitatẽ, iusto fontiũ, lacuumque subsidio destituatur. Sed ad non mediocre leuamen humanæ necessitatis, lætiores in planis succedunt valles, limpidis fluuijs frequentes, hi à præcelsis montium rupibus delapsi, tantâ vi feruntur, vt omnem virorum, equorumque transitum respuant; ijdem brumalibus ferè temporibus luxuriãtes, agros circumiectos, ad frugum refocillationem, vtili inundatione irrigant, atque perfundunt. Quapropter indigenæ, vt reliquæ sterilitatis detrimenta sarciant, magnâ industriâ, vicinos amnium ripis agros exercent, qui perpetuis singulorum annorum satiuis restibiles, tantâ fœlicitate sata excipiunt, vt triticum,

cum, ſiliginem, & quodcumque fruměti genus, ſine multo arandi, occandique labore, reddant. Ex montibus porrò profuſi amnes, quindecim, aut viginti, vt plurimum aut octo leucarum à ſe inuicem diſtantiâ, in mare decurrunt, ſeſeque ſuper littora vſque adeò profundunt, vt omnem proficiſcentibus viam intercludant, niſi tignis, retibuſue, quæ in eum vſum cucurbitis, aut eius generis tomento, ſuffarta habent, tranſmittantur; hæc accola aquis innatans, fune attrahit, atque alter conto protrudit: hoc modo incumbentem viatorem traducunt. Porrò Peruuini tribus potiſsimum gentibus diſtinguuntur, quarum ſingulæ plures ſub ſe populos, nominũ varietate diſtinctos, habent, plurimumque inter ſe moribus differunt, diuerſis linguis diſcreti, frequenter inter ſe bella gerunt, aut depugnant, veterem ob iram. Veſtitus omnibus ferè idem, fœminæ laneâ veſte ad talos vſque propendente, mares induſiolo ad ſuras vſque, ſuperiecto pallio, vtebantur. Vario tamen capitum tegmine mirificè delectantur, eoque ſolo agnoſcuntur, & diſcerni poſſunt: nam ſinguli pro vſitato patrię more faſciolis ſimplicibus, tornatilibuſque, aut verſicoloribus vtuntur. Peruuini mediocris ſtaturæ ſunt, tantoque breuioris, quanto æquinoctiali propius ſuccedunt. Indorum tamen Gabalâ relatum eſt, apud promontorium Sanctæ Helenæ gigantum immanium ſedem fuiſſe, qui quatuor virorum longitudinem æquarent, aut ſuperarent, quorum ſuperbia dijs ingrata, hominibus exitioſa erat. Nam balenarũ, marinarumque belluarũ prædâ nondum ſatiati, tãtæ erant crudelitatis, vt triginta accolas raptos, infandis faucibus deuorarent. Horum ſimulachra apud portum veterẽ, ab Hiſpanis conſpecta ſunt. Indigenę verò memoriam eorundẽ anniuerſarijs feſtis recolunt, & horrenda de eorum interitu comemorant: veniſſe cœlitus iuuenem, ſolis inſtar rutilantẽ, qui feroces proſequutus gigantes, inque eos ignes & flammas eiaculatus (quę ipſas penetrarint rupes) in cauâ valle omnes internetione deleuit. Iohannes Holuius, portus veteris præfectus, hiſce rebus auditis, cum admirabundus eo in loco fodi curaſſet, tantæ magnitudinis coſtæ erutæ perhibentur, vt balenarum potius quam hominum videri potuiſſent, niſi ſimul erutæ caluariæ humani

Gigantes olim in Peruuiâ.

mani corporis ossa fuisse fidē fecissent. Haud à vero alienum est, immanissimos, crudelissimosque tyrannos, peruersæ etiamnum veneris scelere infectos, diuinâ irâ flagrante pari cum Sodomâ & Gomorrâ excidio punitos, è medio sublatos fuisse. Sed naturalem incolarum simplicitatem facilè mireris, quando ridiculas nobis, negotiationes exercētes, vix inexhaustas suas, auri, argentique gazas intelligebant, aut capiebant; gens alioqui per sese inhumana, leuis, ingrataque, quæ nullâ honoris, aut ignominiæ cognitione ducitur, morum absurditate insignis, iam olim & carnibus humanis vesci, nulloque discrimine consanguineis, extraneisque iungi, matres, sororesque incestis nuptijs copulare, assueuerat. Castella locis altis, atque eminentibus muniebant, vnde leui de causâ inimicitias ciebant, capitalesque exercendo, bella ducebant, captiuosque iure belli mactabant, fœdamque in ventris ingluuiem mittebant. Arma illis erant, enses, hastile præpilatum, clauus ferreus, securis aurea, aut argentea, funda, aliaque telorum genera. His libertatem suam multis sęculis tutabantur, donec ab Titicacâ Inge, numeroso exercitu Cusconem occuparunt, duce Ingâ Zaphali, qui Cusconicâ in vrbe, fixâ imperij sede, deuictis incolis, breui circumiectam prouinciam perdomuit. Ingarum institutis, populus ad ciuiliorem viuendi modum traductus est. nam & vestimentis, & calceis vti accolas docuerunt, rudibusque iam tum animis, immortalitatis opinionem iniecerunt. Inter hos longâ auorum serie succedens Gynacana, longissimè propagatis imperij finibus, Quitonicum regnū, in prouinciam redēgit: huius regis opus, memorabiles illæ viæ, quę ad perpendiculum directæ, è Quitonico agro, Cuscum vsque perducebant, derasis altissimorum mōtium cacuminibus, aut profundissimarum vallium clausis hiatibus, via quæ mare propius ducit, ad singulorum dierum interualla, palatijs, horreisque distinguebatur, in quibus vestis, arma, comeatusque reseruabantur, venientesque Ingæ cum Palatino comitatu, vniuersoque exercitu, genialiter excipiebantur. Viæ latitudo viginti passus, patebat; cuius latera perpetuo muro, fossâque, aut intercurrentibus riuulis, muniebantur. Sunt qui sentiant præcedentium regum operâ, longo temporis interuallo

uallo haſce vias ſtratas, & cõmunitas, à Gynacaua tantum refectas fuiſſe: quod à vero non abhorret; nam cum trochleis, cæteriſque fabrilibus ac mechanicis inſtrumentis deſtituerentur, magno labore muro aggerenda erat terra, & indè lapides in murum prouoluendi, excreſcenteque operis altitudine, maiorem in modũ promouendus, eleuanduſque erat agger. Viæ iſtæ ad Lineam directę, neque collibus, neque montibus lacubuſque, aut ſtagnis vllis impediebantur; ſed Pizarricis, Almagriciſque tumultibus, multis in locis interciſę, libidine nocẽdi, aut mutuo metu. Habitatur prouincia magnâ vbique incolentium frequentiâ, vltra Hiſpanorum Colonias, quarum quinque in maritima ſiue plana regione numerantur. Portus vetus, Sancti Michaëlis. Trugillum regum ciuitas, & Arequipa. Sed Montana Regio vrbium frequentiâ, hominum cultu, & ſoli aëriſque fœlicitate maritimæ pręſtare creditur: regumque peculiari ſede & Procerum habitatione coli, frequentarique conſueuit. Nam præter vberrimam frugum copiam, pluuijs iuuatur, & puteorum cõmoditate gaudet. Infinitis quoque accolarum vicis, & Hiſpanorum quinque colonijs, celebratur: quarum prima æquatori proxima, Quito, hinc leuantum, Guanucò, & Guamangà, alijs Sancti Iohannis de victoria. Harum omniũ regina eſt Cuſco: hominũ cultu, fodinarumque opulentiâ cęteris omnibus ſuperior, quæ iam indè ab antiquis temporibus, magno procerum concurſu celebrata, totius aulę & antiquorum regum domicilium erat; adeoque ſola inter omnes Peruanas prouincias, ante Hiſpanorum aduentum, vrbis formam faciemque habebat. Media vrbe ſtat arcx quadrata, ingenti lapidum mole conſpicua: quorum copia quantumuis vicinis ex montibus ſuppetebat, ijs tamen trahendis, vehendiſque, cum iumenta deeſſent, magno & incredibili indigenarum ſudore in vnum locum tracti aut ijs ſuccollantibus comportati ſunt. Ager & frugum vbertate, aurearumque fodinarum, quarum ingens illic eſt numerus fœlicitate, gratioſus, à cœli aëriſque temperie mirificè commendatur. Cuſcones peculiari linguâ vtuntur, quę poſt Gynacauę victoriam, cunctis ſub vnam poteſtatem redactis, aulica & pręcipua haberi cœpit, eaque proceres vtebantur, & ius di-

Cuſco.

Titicaca lacus.

cebatur. Vltra Cusconem est Titicaca lacus, quem, rapidissimus amnis, aquarum in magnum sese spatium effundentium abundantia efficit, deinde velut intolerabili onere solutus, in pristinas aluei sui angustias rediens, iterum velut ante illabentium amniũ mole increscens, in alterum, sed minorem lacum prorumpit, laxatusque tantę molis incubitu, obscuro exitu euanescit, in occultos, vt credi par est, specus subsidens, aluei absorpti subterraneo cuniculo, in pelagus transmissus. Vlterius Collaones & Carchantes habitant, fodinis, & fontibus argentei fluuij, quem Platam vocãt, nobiles. Plata, seu cum Appollonio mauis, Argyropolis, Hispanorum est colonia, non tam ciuium copiâ, quàm incredibili opulentiâ celebris. Sed omnium præcedentium fodinarum famam superauit Potosiacarum venarum vbertas, quæ adeo breui tempore inclaruêre, vt multis alijs destitutis, ad has magno fossorum numero decursum sit. Peruani quantumuis nullâ veri Dei cognitione ducerentur, de hominis tamen creatione, de diluuio, terræ vltimo excidio, & mortuorum resurrectione, opiniones quantumuis ridiculas commemorabant: sed iam dei benignitate, euangelij gratiâ donati, eadem nobiscum sentiunt, & sub potentissimi Philippi Hispaniarum regis dominio ac potestate, fœliciter conquiescunt, vt absonum mihi videatur, aliquid de illorum vetustis erroribus, sacrificijsque referre. Illud magis memorabile est, quod in tantâ omnis generis animantium multitudine, per vniuersum nouum orbem, ante Hispanorum aduentum, equorum vsus, imò forma, Occidentalibus fuerit incognita. Horum defectum, ouium copiâ natura suppleuit, quæ camelis perquam similes, præter torosi pectoris strumam, equorum magnitudinem adęquant, sed ad bellum viribus inutiles; virum tamen in terga sublatum, per aliquot passuum millia vehunt, sed si fessæ vrgeantur, insidentes ore conuerso fœdo odore halituque conspurcant, quod si sarcinis onustę grauentur, in terram proiectæ, nulla verberum vehementiâ propelli possunt, nisi clitellis exonerentur. Harum ouium inequitationibus, furtum Otabalicum admissum est, cuius meminit Petrus Cieça. cap. 39. Vltra aliarum omnium rerum abundantiam, aurearum argentearumque fodinarum

Oues Peruanorum.

In Peruuiâ fodinarum aurearum abundantia.

fodinarum totâ passim Peruuiâ ingens est copia, neque vlla penè vrbs, quin auri venis splendescat. Et præter fodinarum incredibilem multitudinem, flumina hîc quoque aurifera, quę grumis arenisque rutilantibus, aureo profluxu decurrere videntur, teste Apollonio. Fert & cinnamomum, in regione Sumacide, extat arbor, lauri frondibus perquàm similis, fructus baccæ sunt, in folliculis tenui corticum circuitu conclusæ, eæ cum folijs, ac radice arboris cinnamoni odorem, saporem, substantiamque habēt, sed his longè pręstātius cinnamomum præbent eorundē folliculorū cortices circūductæ, harum arborū magna hîc passim crescit copia syluestribus in locis, solo terræ aërisque adiumento sustentata, pręstantiores tamen habentur arbores, que peculiari curâ in hortis enutriuntur. Garcias ab Horto in libro simplicium apud Indos nascentium libro 1. capite 15. negat cinnamomiferam arborem in Americâ reperiri: sed aliam sui generis. Cinnamomiferę huius regionis tractum, Consaluus Pizarrus, multis conflictatus ærumnis detexit. Cuius expeditionis occasione totius Maragnoni cursus, ocissimè ab ipsis fontibus cognitus patuit. Is in Quitonicis Cusconicisque montibus ortus, multis effectis meandris rapidissimo cursu in mare defertur, tantâ incumbentium ruentiumque aquarum mole, vt per quadraginta amplius passuum millia, superatâ maris salsedine, dulces haustus fluant, dulcesque latices prȩternauigantes experiantur. Pizarrus cum relictâ Cocâ, barbarorum municipio, ad ingentem hunc fluuium, multis difficultatibus penè expugnatus peruenisset, vt vtrâque amnis ripâ liberè vti posset, nauigium magnâ industriâ infinitoque ac penè incredibili labore construxit, quo cum aliquandiu vsus esset, Franciscum Orellanum nauigio ad expediendos commeatus præire iussit, designato loco vbi sese præstolari vellet. Sed Orellanus a Consaluo digressus, siue rapidissimi fluuij impetu abreptus, siue æmulus, & noui decoris auidus, incredibili celeritate, ad immensi huius amnis ostium quod septentrionem versus influit, delatus est, velisque, nusquam exspectato Cōsaluo socijsque, in Hispaniam contendit, huius prouincię prȩfecturam deposcens; Amazones, multaque alia affingens, vt voti compos

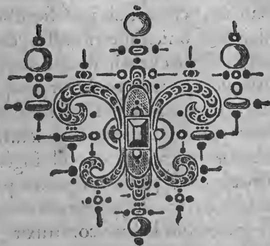
Cinnamomifera regio.

Franciscus Orellanus.

pos præfecturam auferret. Orellani fluminis ostium quidam multis terrarum spatijs, a Maragnoni ostio abesse volunt: sed nouissimis nauigationibus compertum est, vtrumque fluuium ad Picoræ confluentem coire, iunctosque multis effectis insulis, in mare decurrere, quod non abs re hîc monere visum, & priorem opinionem exempli causa, primâ tabulâ exhibuimus. Maragnoni Orellanique ripa, thuriferis arboribus consita, thus profert quod a loco Margnonum passim vocatur. In hac prouincia ciuilibus Hispanorum armis in mutuam perniciem sæuitum est, quæ prouinciam multis in locis deformarunt, & Indianorum ingentem numerum absumpserunt. Sed hæc ab alijs latius.

Thus Maragnonum.

CASTILIA

CASTILIA NOVA, SIVE AVRIFERA.

RASILIÆ, Peruuianiſque terris obijcitur Indicę continentis vaſta, & latè patens regio, plurimis diuerſiſsimiſque regnis, ac populis habitata; Nam & Vrabam, Beraguam, Darienem, Popeianam, Cartagenam, Sanctam Martham, Beneſuelam, & quas ſequenti tabulâ exhibemus, Andaluſiam nouam, Pariam, Cumanam, & Cubaguam, vnionum piſcatione diuitem continet. Meridiei tractus, ęquinoctij tantum imaginariâ lineâ Braſilię, Peruaniſque regnis cohæret; à tribus reliquis partibus, Oceani vndis pulſatur, & quà ſeptentrionē verſus inclinata prominet, ex oppoſito Cubę Hiſpaniolæ, & Boriquenæ littora reſpicit; dehinc ſenſim extenuatis littoribus, circa occidentis latus in arctum cogitur tellus, exiguoque adeò concluditur Iſthmo, vt ambo penè inter ſe committantur maria, perruptiſque naturæ catharractis, Septentrio vndis pacifici maris miſceri velle videatur; Iſthmi tota latitudo eſt octodecim aut ad ſummum viginti millium paſſuum, ſed erumpentibus vndique fluminibus, multis in locis laciniata terra, Iſthmum magis coarctat, ſic vt fontes Chagri fluminis, non plus quàm quatuor mille paſſus à mari abſint. Huius bimaris Iſthmi anguſtię Mexicanum regnum, Nicaraguam, & Iucatanas terras, aliaſque ſeptentrionalis Americæ regiones, auſtralibus prouincijs vniunt, atque coniungunt. Iſthmi huius fauces obtinent Panama, & Nominis Dei ciuitas, quarum vtraque Orientis, & occidentis opes, Europæis vtili commercio tranſmittit. Chriſtophorus Columbus tertiâ ſuâ nauigatione, Indiæ continentem primus mortalium attigit; Dehinc funeſtis Hoiedæ & Niqueſſæ calamitatibus, ac Darienſium diſcordijs infamis, ſcena miſeriæ humanę videri potuit. Regionem auri venâ diuitem eſſe, Columbi, & aliorum multorum relationibus conſtat, neque ſecturis aut fodinis tantum vtilem, ſed fluuijs aureas arenas, grumoſque voluentibus abundantem, parum alioqui ferti-

Indicæ continentis Isthmus.

lis,licèt maizium quibusdam in locis proferat. Olim nudi incedebant;mulieres veste lineâ ad genua vsque prominente contegebantur. Domus erant perquàm amplę, vt interdum in vno vico, duę aut tres tantum mansiones reperirentur CC, aut CCC. hominum capaces. Gens bellicosa, Arma illis arcus, sagittæ, & lanceæ, sagittas veneno inficiunt, lethaliaque vulnera ingerunt. Supra modum crudeles, non tantum inimicos bello persequūtur, & capiunt, captosque fœdis mensis deuorant, sed stolidę vindictæ cupiditate amentes, captiuas in spem prolis matrimonio iungunt, captiuisque, quos ad geniales dapes saginant, sororum affiniumque puellarum coniunctionem indulgēt, vt prognatos ex tali copulâ liberos, tanquam hostium suorum viscera, cum lubet discerpāt ac deuorent. Dei cognitionem nullam penitus habebant, de animæ vero mortalitate ac immortalitate, non idem omnes sentiebant; nam quidam omnia continuo naturæ ordine vicissim nasci aut interire, vitæque finem animæ quoque interitum statuebant: alijs persuasum erat, animas post mortem deferri ad certum constitutum locum, vbi suauiter degant, continuâque ludendi, edendique voluptate teneantur. In vniuersum tamen gens supra modum procurandis sepulturis dedita, aurum ac gemmas, plumas versicolores, ac alia quoque pręciosiora cū defuncto recondebat. Quibus verò animæ immortalitas persuasa erat, etiā panem, & potum, & vestes addebant. Sed iā euangelicę lucis gratiâ, & antiqua crudelitas, & incredulitas deferbuit: euangeliūque Catholicorum Regū piâ curâ, illis in partibus per Antistites & sacerdotes magno cum fructu propagatur, erectis passim ecclesijs & Archiepiscopatibus. Vraba iussu Ferdinādi regis, Castiliæ aureę siue auriferæ nomen tulit, limites eius à Panamâ Antiochiam vsque pertingunt, & vltra, regio vasta, multis fluminibus, multoque auro, abundat: sed perpetuis pluuijs fœda, & insalubris. Sequitur Popeiana prouincia, in meridie ad Peruuiæ vsque fines excurrens, in Septentrione fluuio Sanctę Marthæ finitur. Sanctæ Marthæ prouinciā Rodericus Vastidas, anno M. CCCCC. XXIIII. detexit. Secundum hanc Benesuelæ regnum; vtraque prouincia multâ auri venâ diues. Smaragdorum quêis nihil viridius

Fatuum Vindictæ studium.

Castilia aurifera.

Popeiana.

Smaragdorum fectura.

dius vident oculi, hic quoque prouentus. Doctor Gonsales Ximenius aduerso flumine mediterranea penetrans, primus in notitiam Smaragdorum deductus, cum ex locis mediterraneis, æquatori vicinis adferri didicisset, continuatâ aduersi fluminis nauigatione, ad Bogoti regnum deuenit, à quo, edoctus fodinas hasce vlterius inquirendas, terrestri itinere, ad ingentem Smaragdorum rupem deductus est, tulitque mille octingentos ingentes Smaragdos; Cuius detectionis famâ, ingētes diuitias & nominis claritatem sibi conciliauit. Postmodum in multis Peruuiæ alijsque locis æquatori vicinis, passim Smaragdorum sectura frequentata est, honor tamen eius rei penes inuentorem Ximenium manet. Miraculo est arbor huius continentis, Punicâ arbore maior, ex quâ, factâ incisione, laudatissimum balsamum desudat, tanto laudatius, quod non decoctionibus, sicuti in Hispaniâ nouâ, sed incisionibus, naturali arboris defluxu colligatur, deficientibusque Ægypti septis, in occidentalibus partibus e[...]atum inueniri haud temerè miramur. Adeò vt si Monardo Hispalensi medico credimus, etiam si nihil aliud in Occidentem nauigationes nobis attulissent, non inutilis fuisset Hispanorum labor, quum Balsamū hoc Ægyptiaco balsamo non sit inferius, si mirabiles eius effectus & vtilitates consideremus, quando ad ea omnia ad quæ Ægyptiacum olim adhibebatur, Indicum hoc balsamum sit efficax, vt idem author libro.3.simplicium medicamentorum ex Indiâ allatorum testatur.

Balsamum Indiæ Occidentalis.

PARIA ET CVBAGVA.

OTVM hoc Cumanę Pariæ & Cabaguæ littus, a Christophoo Columbo detectum & perlustratum, vnionum margaritarumque piscatione perquam celebre est; Cubagua Orientis lateri adiacet, nullo frugum prouentu beata, lignorum & aquæ dulcis cum primis penuriâ premitur, ligna ex Margarita insula, aquam ex Cumanę regionis ostijs petunt. In Pariâ passim ingentia coccinei siue brasilici ligni nemora, lucusque: arbores ipsæ in non credibilem altitudinem excrescunt: fama est plerasqne vix sedecim virorum brachijs concludi aut complecti posse. Gignit hęc regio & cassiam fistulam. Hisce in partibus reperitur monstrosum illud animal quod vulpino rostro cætera simiam ferè refert, ac si quando aliò proles transferat, vtero exteriori in modum crumenæ inuolutas defert; Domus habent ligneas palmarum folijs contectas. Rebus familiaribus intentę mulieres, agricultarum exercent. Viri arma tractant, aut venationibus indulgent. Statis anni temporibus totum hoc Cubaguę & Pariæ littus rubrescere autumant, quod florentium generantiumque ostrearum signum esse volũt. Sequitur Parię, Cumanæ, & Maracapanæ ora. Pariæ littus tantâ gratissimorum odorum suauitate fragrat, vt renascentis veris patria iure censeri possit. Cumanæ Parięque regionis incolæ, ebrietatibus tripudijsque supra modum dediti, olim nudi incedebant, animæ immortalitatem credunt, easque post obitum ad viridantes secretosque elysios campos deferri sentiunt, vbi genio indulgeant continuisque compotationibus atque tripudijs tempus traducant; quinimo animas vocantes respondentesque sese audire persuasum habent, si quando in cauis vallium penetralibus Echûs vocem percipiãt: sed quàm verè Echo aëris & linguę filia verba aliena insequitur, vocemque siue mente gerit, tam à vero Cumanorum abest sententia. Ad meridiem tendentibus occurrit Andalusia noua, Bogoti regno vicina, & Smaragdorum prouentu nobilis. Carybana

Cubagua.

Paria. Cumana. Maracapana.

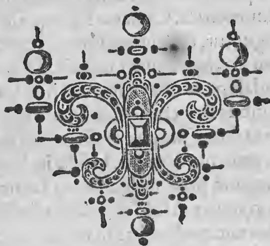
bana deinde Carybum anthropophagorum patria originaria, vnde tanquam ex equo Troiano per vniuersum occidétem insulasque vicinas, certissima humani generis pestis inundauit. Efferum & sanguinarium hoc hominum genus, nullis commercijs nullisue blanditijs allici aut demereri vnquam potuit, sed innatâ crudelitate constanter humani sese generis hostes ferunt & profitétur, multâ humani sanguinis siti, fœdisque dapibus, quas auidè appetunt & in vétris ingluuiem demittunt, infames; quę lues vniuersum occidentem peruagata, ingentem illis populis terrorem intulit, tantumque crudelitatis opinione valuerunt, vt centum Indiani visis decem Caribibus, nullâ tentatâ pugnâ, extemplò fugam capesserent. In occidentali limite huius tabulæ, conspicitur Curiana, vbi auri commercia & exploratorij siue lydij lapidis, ac stateræ ponderumque auri vsum, Hispani magnâ cum admiratione inuenerunt. Curianæ Parięque littora multis vndique insulis cinguntur, & septentrionem respicientibus Antillarum insularum Archipelagus occurrit, inter quas Dominica, Matitina, Guadalupa & alię vicinę. Ab hoc tractu ad Occidentem prospicientibus Borichenę, siue Sancti Ioannis insula apparet, vulgo a portu diuite, propter diuitem auri venam quam inexhaustis profert generosa metallis. Insula in longitudine porrigitur ad quinquaginta penè milliaria, in latum patet duodecim aut septendecim, maximâ suâ latitudine ad octodecim penè miliaria germanica comprehendit. In insulæ meditullio montem esse antumant; ex cuius radicibus totius insulę flumina prorumpunt: Cairabonus fluuiorum maximus, ad septentrionem decurrit, cumque omnes aureis glareis arenisque fluant, septentrionale tamen latus generosioribus fodinis commendatur. Meridiana pars portuosior, frugibusque beatior, Maizium cæteraque necessaria vitæ producit. Columbus secundâ suâ nauigatione hanc insulam detexit; sed Iohannes Pontius Legioniensis pacificatâ prouinciâ insulanos domuit; et Caparram in Septentrionali parte ædificauit; sed relictâ Caparrâ propter ingentem aëris insalubritatem, conuersâ ad occidentem habitatione, Guanica, iuxta ingentem insulæ sinum in fronte occidentis, habitari

Carybes.

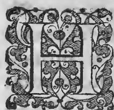
Ins. S. Iohannis a portu diuite.

cœpit anno à nato Christo M. CCCCC.X. sed propter insectorum molestiam, citò quoque deserta, & monstrante Sotto Maiore, Aguadam deducta Colonia est. Anno M. D.XI. Borichinienses rebellarunt, vocatisque in auxilium Caribibus multos Hispanorum obtruncarunt, sed mox victi & in ordinem redacti quieuêre. Hoc tumultu memoriæ proditum est, Berezillum canem stipendia meruisse, multosque insularium dilacerasse.

HISPA-

HISPANIOLA.

ISPANIOLA prouinciarum totius occidui orbis antiquissima, Cancri tropicum inter & æquinoctialem circulum sita, ab oriente ad occidentem in longum porrigitur. Oriens clauditur longo insularum agmine, ab occidente Iamaicam & Cubam respicit; quà in latum protenditur ad septentriones aut Austrum inclinat. Septentrionis latus ad Cancri tropicum fertur; à meridie quantumuis longo satis interuallo, occurrit continens terra aurifere siue nouæ Castiliæ. Hanc insulam primâ nauigatione Christophorus Columbus detexit, anno reparatę salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, habitatoribusque frequentem inuênit, à barbaris Hâitti dicebatur, propter montium asperitatem, interdum etiam Quisqueia & Cipangi, a primis occupatoribus vocata est. Hos barbarorum Cabalicę memorię ex Matitinâ Insulâ, quam alij S. Crucis terram vocant, venisse memorant: nam cum ciuilibus factionibus inter sese dissiderent, & vna pars acri prælio attrita esset, victi relictâ victoribus auitâ insulâ, cum liberis & coniugibus nouas quærentes sedes, ad exiguam insulam in fluuij ostio delati, gaudentes in terram exiliêre; egresſique cum maiorem ripam detexissent, admirantes terrę illius amplitudinem, Quisqueiam patriâ linguâ nuncupauêre, propterea quod illam totius vniuersi, aut totum, aut partem maximam reputarent; cumque progesſi, ingentium asperrimorumque montium crepidines conspexissent, Hâitti, hoc est, asperam dixêre. Cipangi quoque nomen postea tulit, à similitudine montium quos in patriâ habuerant, quorum desiderio totam insulã eodem nomine signarunt: eoque effectum est, vt Columbus primâ suâ nauigatione ad Zipangri orientis insulam se delatum putaret, cum Cipangi, aut Cibai mentionem audisset. Accidit hæc transmigratio vltra centum annos ante Columbi aduentum. Sed Columbus diminutiuo Hispaniolæ nomine illam insigniuit, disſimili prorsus ratione ac barbari, qui ex paruâ Matitinâ in in-

Hispaniola detectio.

Origo primorum habitatorum.

Nominis ratio.

gentem hanc terram commigrantes, propter amœnitatem & amplitudinem Quiſqueiam vocarant, quaſi parua foret præ Hiſpaniâ, ex quâ ipſe nauibus aduectus erat. Exigua terræ diſtantia, ab æquinoctij circulo efficit, vt exigua illic toto anno dierum noctiumque ſit diuerſitas, aut inæqualitas. Cum cancrum ſol percurrit, continuus penè lucis vſus mira illic aëris temperies, quando neque calor immenſus, neque frigus immodicum, quantumuis in quibuſdam montanis partibus, vbi altiſsimarum rupium moles conſpiciuntur, frigora intentiora ſentiantur. Toto anno arboribus hic ſuus ſtat honos, neque defluunt folia, niſi noua ſubnaſcantur, frutices herbæ & legumina, quæ ex Hiſpaniâ huc importantur, mirâ fertilitate luxuriant, breuique temporis ſpatio adoleſcunt. Frumentum in locis montanis frigidioribuſque melius prouenire, experientia docuit. Regio eſt portuoſa, & multis fluuijs irrigua; pręcipuam tamen & amœnitatem & commoditatem inhabitantibus pręſtant quatuor ingentia flumina, quæ in ipſo inſulę vmbilico, delapſa ex altiſsimorum montium iugis, in diuerſiſsimas mundi partes abeunt: Iuna ad orientē, ad occidentē decurrit Attibunicus, Iacchous ſeptentrionalibus, Nâibus meridionalibus aquis miſcetur, ſic vt quadripartitò inſula diuidatur.

Inſulæ diuiſio per flumina.

Sed quo tēpore Columbus primùm huc delatus eſt, quinque potentiſsimi reguli ſiue Cacici, quibus minores parebant, inſulā obtinebāt. Orietalem inſulę partē tenebat Caiagoia, mediam inſulę planitiem Guariouexus occupabat, Occidentalē partem & Xaraguā Beheccius regulus obtinebat, Guacanarillus Borealis partis dominus erat. Hęc littora Chriſtophorus Columbus primâ ſuâ nauigatione detexit, ictoque cum Guacanarillo fœdere arcē erexit, preſidioque XXXVIII virorum communiuit. Reliqua montana occupabat Caonabus, regulorum omnium potentiſsimus. Inde prouincia in quinque partes aut præfecturas à quibuſdam diuiditur, quarum prior quæ orientalem inſulæ partem reſpicit, Caizimu, id eſt principiū, vocatur, cuius fines a primâ & vltimâ orientis fronte, ad Ozamam fluuium, in cuius ripâ ſancti Dominici ciuitas extructa eſt, producuntur; in Septentrione Haitti mōtibus & Iunâ fluuio terminantur. Secundâ in meditullio inſulæ,

Inſulæ per præfecturas diuiſio.

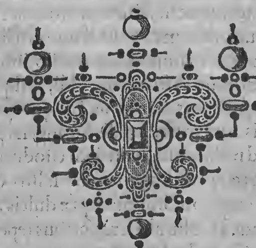
Huhabo

Huhabo incolis dicitur. Tertia pars occidentē ſolem reſpicit, vocaturque Quiſqueiorum linguâ, Caiabo ſiue Caihabo. In Septentrione Cibanijs montibus, & Iaccho flumine terminatur, & ad Naibæ vſque fluuij fontes excurrit. Bainoa ſeptentrionalia tenet, a Caibo ad inſulæ vſque finem occidentem verſus ſeſe extendens, reſiduum totius inſulę Guacayarima, hoc eſt, finem, tanquam poſteriorem, & magis arctam ſeu ſtrictam inſulę partem appellauêre. Sed hæc barbarica nomina nunc parum frequentantur, ſucceſſu temporis nouis ſubinde impoſitis aut vſitatis. Inter cætera huius inſulę admiranda, in orientali parte in editiſsimo monte conſpicitur ſpelunca, quingentis haud amplius paſsibus à mari diſtans, cuius introitus portam alicuius magni palatij refert; in hoc ſpecu per denſos ſubterraneoſque meatus, ingenti impetu flumina per quinque millium ſtadiorū ſpatium ferri audiuntur, tanto ruentium aquarum ſtrepitu, vt ſi quis propius acceſſerit, ad tempus ſurditate mulctetur. Hæc aquarum confluentia in lacum ingentem concreſcit, in quo Charybdes, Syrteſque vndarum breuibus infeſta loca. Eſt prĕterea in Bainoâ ingens lacus, Indi Hagueigabon, noſtri mare Caſpium vocant, is infinitis vndique fluuijs auctus, nuſquam tamen excurrit aut exoneratur, ſed cuniculo abſorbetur, creditur, neque vanis coniecturis, inſulam aut rupes haſce ſpongioſas, per ſubterraneos meatus maris aquam recipere, quando multitudo inibi marinorum maritimorumque piſcium inueniatur, totuſque ſit ſalſus aut amarus. Terreſtre hoc mare ventis agitatum, ſæpe multas Indianorum lintres ſiue canoas euertit, aut demergit. In huius lacus medio inſula Guarizanca conſpicitur, piſcationibus frequens. Alij inſuper quantumuis minores in hac inſulâ ſunt ſalſi lacus. Eſt quoque Maguanæ lacus, prĕſtantiſsimis aquis nobilis, ſalis hic ingens prouentus, nam & in montibus, ad inſtar criſtalli limpidi effoditur. Vltra ſupradictos lacus ingens etiam fluuius in mare ſalſus decurrit, quantumuis infinitis riuulis fontibuſque aquæ dulcis auctus. Auriferam fuiſſe, iam inde à Columbi temporibus repetitæ nauigationes demonſtrant. Gonzales Mendocius totum orientale inſulæ latus, præter ſeptentrionalia littora, auriferis fluminibus decurre-

Mare Caſpium.

Aurearum venarum vbertas. re testatur. Fama est Cibauijs in montibus, tam vehementes luxuriantesque auri venas prouenire, vt ad instar plantæ vineæque è terrâ prorumpant, aut excrescant: quod in Hungaricis quoque fodinis, vsu venisse relatum, nemo miretur, quando haud ita dudum infanti septenni in Silesiâ aureum dentem agnatum prorupisse, multorum testimonio constet. *Dens aureus Silesij pueri.* Incolę naturâ ociosi & desides, victum sine labore parabant, piscationibus dediti, nudi incecedebant. Rerum omnium vnum motorem inuisibilem credebant, cætera erroribus inuoluebant: sed diuinâ pręueniente gratiâ in euangelicę veritatis lumine suauiter conquiescunt. Procedente tempore sacchariferis eò translatis arundinibus, fabricatisque molis terendis cannis, institutisque officinis, ingēs sacchari prouentus, & secundum fodinas, præcipuus esse cœpit. Insulæ caput, Sancti Dominici ciuitas, cuius occasione tota insula vulgariter Sancti Dominici nomen tulit. Illic regius senatus, & Archiepiscopalis sedes, quinque sodalitijs siue monasterijs celebris. De huius insulę situ, mirandisque aut nouis, qui plura requirit, adeat Domini Petri Martyris decades Oceanicas, præcipuè decad. 1. lib. 3. & decad. 3. lib. 7. 8. & 9. Thomasij Porchaccij librum de insulis, & Gonzalis Mendoçæ Sinarum Historiam part. 2. lib. 3. c. 3.

CVBA

CVBA ET IAMAICA.

VBA ex maioribus Occidentis insulis, ab oriente ad Occidentem solem vergit haud secùs atque Hispaniola, cui ab oriente contigua est. Occidens Iucatanas terras, Mexicanum, & Guastacanum fretum despectat. Septentrio cancri tropicum contingit. Meridies Iamaicam ac indè terram firmam Indicam, quantumuis longo satis interuallo, respicit. In longitudine maior est Hispaniolâ, latitudo non respondet, sed tamen quà maxima est, Hispaniolæ latitudinem penè æquat. Columbus hanc insulam secundâ suâ nauigatione, Iohannam nominauit, sed ab incolis Cubam vocari intellexit: postea iussu regis Ferdinandi (cuius auspicijs detecta erat) Ferdinandinæ nomen tulit. Sunt qui A, & O. vocatam dicant, sed hoc nusquam deprehendi, benè potui à Columbo huiuscemodi nomen inditum, testantur gentuini illius temporis scriptores. Regio montibus aspera, & syluis horrida, sed fluminibus irrigua, dulcibus salsisque stagnis frequens, vnde hic quoque salis copia, est & auraria, nam & montes affatim auri præbent generosis secturis, & flumina aureis passim arenis fluunt. Sex vrbibus habitatur, quarum metropolis Sancti Iacobi colonia flumine portuque insignis, reliquæ ciuitates parum habitatæ perhibentur. Miraculo est conuallis quindecim passuum millibus à Sancti Iacobi coloniâ distans, ingentibus saxeisque globis repleta, ita ludente naturâ ac si mancipiorum operâ eò conuecti essent. Vlterius orientem versus progrediendo, apud portum Principis, fons bituminosus assiduè picem euomit. Serpentes, quorum hic ingentium copia, in delitijs olim fuisse memorantur. Incolę, quo tempore insula detecta fuit, nudi incedebant, sicut in Hispaniolâ, & vt vno verbo concludam, omnia naturalia atque exotica ibi reperiũtur, aut crescunt, quæ in Hispaniolâ proueniunt. Ipsa gens naturę benignitate contenta, neque meum neque tuum aut exitialem pecuniam nouerat, sed omnia in communi posidebat, sicuti solem & aquam natura ex

 ęquo

ęquo omnibus largitur: apertis itaque viuebant hortis, & ſine legibus ſuapte naturâ rectum colebant, tantum euangelij lumen aberat, quod nunc illis diuinâ benignitate illuxit.

IAmaica, quam nunc Sancti Iacobi inſulam nuncupant, inter decimum ſeptimum & octauum latitudinis gradum poſita, in oriente Hiſpaniolę, à ſeptentrione Cubæ vicina eſt. Meridies ſancti Bernardi inſulas, & Cartagenam reſpicit. Occidens Iucatanas terras, ſeu Fonduram verſus fertur. Iamaica qninquaginta miliaria in longum protenditur. Regio fertilis eſt, gratâ aëris ſalubritate, & armentorum prouentu, quem viridantium herbarum, limpidiſsimorumque fontium promouet vſus. Auraria quoque eſſe perhibetur. Gens lege, ritu, moribuſque in nullo ab Hiſpaniolenſibus, Cubenſibuſque diſcrepat, tantum ferociores fuiſſe memorantur. Frequens olim cultoribus erat, nunc incolis aut ferro aut mortalitate abſumptis, rariùs culta, duabus tamen ciuitatibus habitatur; quarum primaria Siuiglia, ſiue Hiſpalis, in quâ, Eccleſia cum Abbatiali dignitate, vbi primatum geſsit Petrus Martyr Anglerius Mediolanenſis, vir in tractandis Indicis rebus diligens. In ipſo inſulæ meditullio mons eſt, ſed ſenſim omnem in partem ita ſeſe inclinat, vt exſcenſum facientibus, terræ ſuperficies plana appareat. Hanc inſulam Columbus ſecundâ nauigatione detexit, cumque vltimâ ſuâ nauigatione, conuerſis velis huc delatus eſſet, deſciſcentibus à ſuâ authoritate militibus, primùm hîc ciuile bellum, prima hic agmina in ſua viſcera ſeuientium occidentales viderunt. Didacus Columbi filius, anno milleſimo quingenteſimo nono, inſulanos rebellantes ſubegit, & Iamaicam coronæ Hiſpanię ſtipendiariam tributariamque reddidit.

IVCATANA

IVCATANA REGIO.

IVCATANVM littus vaſtis cinctum penè fluctibus, a primis detectoribus inſula reputabatur; Franciſcus Ferdinandi Cordubenſis, tribus carauellis anno à nato Chriſto M. CCCCC.XVII malè ſano auſu, has terras adijt, diuitiarum tantum famam, & euidentia crudelitatis ſigna referens. Didacus Velaſqueus auditâ relatione Franciſci Ferdinandi, anno ſequenti Iohannem Grialuum cum quatuor carauellis, certiora de Iucatanâ regione exploratum miſit; is ex portu Cubenſi ad Cozumellam, ſiue Sanctę Crucis inſulam, hinc Campechium, alij S. Lazari oppidum vocant, deinde Campatonum delatus, totam Iucatanam peninſulam ab eâ parte luſtrauit, Tauaſcum vſque peruênit, Hiſpaniæque nouæ terminos attigit, & detexit. Oppida illis in partibus in morem noſtrum ædificata, turritas domos, templa magnifica, vias plateaſque ordine ſtratas, ſeſe conſpexiſſe retulit. Ingens laborati auri pondus promiſcuis permutationibus pro ſericis laneiſque veſtibus, vitreis calculis, ac tintinabulis conſequutus eſt Grialuus. Specula noſtratum parui faciebant, quia lucidiora ex quodam marmoris genere ipſi habebant. Orientalem huius terræ partem tuetur inſula Acuſamila ſiue Cozumella, quam Sanctæ Crucis vocant, propterea quòd quinto Nonas Maij, quo die eccleſia ſalutiferæ crucis inuentionem anniuerſariâ ſolemnitate ouans concelebrat, Grialuus eò appulerit; modico interuallo à continente abeſt, patet in circuitu ad octo mille paſſus: ſumma hîc aquæ penuria, melle abundat, ſed incolę ceræ vſum ignorabant. In abditâ huius inſulæ parte, inuentum eſt templum quadrato lapide conſtructum, multâ religione celebre, in cuius meditullio crux viſebatur decem palmos alta, quam incolę adorabant, conceptiſque votis plumas petebant, quas, hac adoratione conſequi & obtinere ſeſe poſſe credebant: quę res faciliores illos reddidit ad ſuſcipienda Chriſtiana ſacra. Vndè tamen hic adorandæ crucis ritus proceſſerit aut promanarit, plane incertum

Acuſamila inſula.

est; Petrus Martyr Anglerius Mediolanensis refert, incolas à maioribus suis accepisse, quondam per has terras virum sole lucidiorem pertransisse, qui in cruce passus fuerit, eâque de causâ crucis memoriam semper illis venerandam fuisse. Huius insulę & Iucatanæ terræ habitatores, iisdem vtuntur moribus: bellicosi sunt, & propugnatores egregij habentur, primosque in terram egredi ausos malè mulctarunt, arma sunt lancea, gladius, arcus, & sagittę; in prelium euntes, galeas ligneas, thoracesque ex gossipio habent; in pace nudi & sine armis passim incedunt; captos in bello dijs suis crudeliter immolabant, à carnibus tamen oblatorum abstinebant, deficientibus captiuis aut noxijs, in causam sacrificij, pueros puellasque a finitimis, permutationibus comparabāt. Totus huius terræ tractus auro gemmisque abundat. Grialuus in piscatoriâ lembo siue Canoâ nouem piscatores aureis hamis piscantes deprehendit, & auream cataphracti equitis integram armaturam à Pontonchano rege habuit, multaque alia hac nauigatione, preciosa permutationibus consequutus est.

VCATANIS vicinior est Fondura, media inter Iucatanam & Nicaraguam. Regio fertilis est, omniumque ad vitam humanam spectantium abundantissima. Cerę hîc & mellis perinde atque apud Iucatanos copia ingēs. Aurum & argentū in nullo vsu aut honore erat; abundat alioqui regio aurarijs fodinis, sed nemini effodiendi cura erat. Mexicanorum moribus, vitæque ferè institutis vtebantur, sed Nicaraguensium superstitionem & idololatriam sequebantur, quæ aduentu Hispanorum, & Catholicæ fidei professione postmodum antiquata est. Trugillum Coloniam hic deduxit Franciscus Casanus, anno M. CCCCC. XXV nomine ductuque Ferdinandi Cortesij. Sed Columbus anno M.CCCCC.II. prius totum hoc Fonduræ latus quartâ suâ nauigatione ad Nominis vsque Dei portum detexit, quęrens peruij alicuius freti angustias, per quas ad vltimum orientem nauigari posset, sed irrito conatu, Hispaniam repetens, mox fato functus, alijs huius glorię materiam reliquit.

Nicaragua

NIcaragua a Septentrione Fondurâ clauditur, in meridie inferi siue pacifici maris vndis alluitur, ab ortu septentrionalis oceani fluctibus pulsatur. Regio populosa ingentibusque arboribus perquam amœna, sed quæ ab aëris potiùs salubritate, quã diuite metallorũ venâ cõmendetur. Caput gentis est Legio & Granata, has Colonias Franciscus Ferdinãdi deduxit. In medio regionis ingẽs lacus cõspicitur, multis vrbibus frequẽs, cuius initium vix octo aut decem passuum millibus abest ab occiduo seu infero mari, paulatimque versus ortum sese protendens, in ingentem lacum multis insulis habitatum concrescit, ripis deinde conclusus in mare septentrionale effunditur, sed ad instar maris Oceani æstuans, crescit atque decrescit. Mare hic impetuosum est, mõstrisque marinis infestum, quæ cum vmbilico tenus extant, altissimarum nauium antennas æquant aut superant. Incolæ albi potiùs, quàm ærei coloris sunt, capillos & barbam abradunt, corpus expilant, cirro tantum capillitio in vertice retento, faciem fissuris deturpant. Fures rasos expilatosque, ei cui furto nocitum est, in seruitutem dedunt, deditus, nisi mox sese redimat, idolis immolandus hostia ducitur: nam & hic humanis hostijs litant, bellorumque in istis partibus vnica penè causa est, captiuorum conquisitio in regni expiatiônem. De antiquis Nicaraguensium consuetudinibus, nihil attinet dicere, quando erectis passim cathedralibus ecclesijs, Christianam religionem susceperint. Ipse rex Nicaragua (a quo prouinciæ nomen mansit) cum vxore & liberis vniuersâque aulâ, ac plus quam IX. M. subditis, vno tempore sacro baptismatis fonte, abluti sunt. Hoc tamen memorabile apud Nicaraguos inueni, quod duplici olim sacrificorum ordine, superstitiones suas peragebant, quorum vnus sacrificiorum superstitioni, alter confitentium expiationi miro silentio operam dabat: reserasse aut protulisse aliquid ex auditis detectisque peccatis, piaculũ ducebant morte puniendum. A receptâ fide Catholicâ nihil grauius tulêre, quam vetustum & receptũ sacrificiorũ morẽ aboleri, sublatis quippe humanis hostijs, omnẽ penitus belli causam sublatã, elãguescenteque animi robore, arma sua rubigine obduci, & bellatrices manus aratro alligari, querebantur.

HISPANIA NOVA.

HISPANIA noua magnis terrarum ſpatijs diſiecta, à Tauaſco, ſeu mauis, Grialui flumine occidentem verſus excurrens, ad Sancti Michaëlis & Culiacanas vſquè terras protẽditur. Septentrio finitur Grauatâ nouâ, alijſque regionibus noui Mexicani regni nomine nunc ſignatis. Auſtrale littus pacifici maris vndis abluitur; Occidentalem, ſeu mauis, nouam, aut vt alij, magnam hanc Hiſpaniam, fortunâ Iohannis Griſalui, & Ferdinandi Corteſij viuida virtus primum aperuit; quando capto ſubactoque potentiſsimo harum terrarum principe Motezumâ, deuictiſque rebellibus poſtmodum Mexicanis, totã prouinciam peruagatus, Hiſpanici illam iuris fecit. Comprehenditur hac Hiſpaniæ nouę tabulâ, præter Guatimalam, Guaſticana, Mexicana, Mechuacana, Galicia noua, alięque prouinciæ: quę omnes inter ęquinoctialem, & Cancri tropicum penè concluduntur, ideoque dierum noctiumque exigua hîc diſcrimina, & perpetuum penè ver; menſibus Iunio, Iulio, Auguſto, atque Septembri aſsiduæ pluuię, leniumque ventorum ab vtroque mari commodiſsimi flatus, diurnos, æſtiuoſque calores diſijciunt ac temperant, quę vera eſt ratio cur iſtic ſub tropico ęſtiuo commodè habitetur, contra antiquorum philoſophorum opinionem. Sed vt cætera tranſeam, miraculo eſt Temiſtitanę vrbis ſitus magnitudoque quæ Venetæ vrbis in morem, vndique pernauigabilis, ſita eſt in conualle Mexicanæ prouinciæ; vndè poſtea frequentioribus calculis, ciuitati nomen manſit. Vallis hæc, aſperrimis altiſsimiſque vndique penè concluſa montibus, ad ſexaginta milliaria, aut CC.LXXX. Italica, in circuitu patet. Solem inter orientem, & Septentrionem; euaneſcentibus montium anfractibus, planior eſt regio. In radicibus montium ingens lacus naſcitur, pars illa quæ montium radicibus propior, eſt vſibus humanis conueniens, dulces hauſtus pręſtat, ad humanæ neceſsitatis leuamen, perpetuis quondam riuulis aquę ductibuſque per totam vrbem diductis: ſed alia, quæ maior

Mexicana vrbis ſitus.

maior pars est, prorsus salsa decurrit, & in morem Oceani æstuat, incrementaque ac decrementa maris sentit, aut imitatur. In hoc salso lacu sita est Temistitana siue Mexicana ciuitas, non quidẽ in ipsius lacus medio, sed quà terris propinquior est. In ripis vtriusque lacus, multæ ac magnæ ciuitates numerantur. Inter salsum dulcemque lacum in ipso introitu Mexicalcingo cõspicitur. Mexicana ciuitas tribus passuũ millibus, hoc est, duodecim Italicis milliaribus, in circuitu patêre perhibetur, ex orientis latere nõ nisi nauigijs, vniligneisque Canois ad vrbẽ iter patet, alijs tribus partibus continẽti iungitur, peramplis atque longinquis instratis vijs siue pontibus, via quæ ex Mexicalcingo ducit ad octo, alia, ad milliaria sex Italica patet, breuissima vnius milliaris Italici spatio a cõtinente abest. Viæ istæ tanquã ad Lesbiã regulã ductæ, ad mediũ vsque ciuitatis penetrabant, vbi forũ venalium amplis porticibus circumseptum, quod magnâ coeuntiũ vndique ciuium freq̃etiâ celebratur, quãdo assiduo mercimonij genere, indies vltra triginta millia ementiũ vendentiũque eò cõfluãt, dispositis miro ordine tabernis, singulis mercatorũ seu mercimonij collegijs stationibus discretis: nã & qui aurum factum infectumue, qui gẽmas, specula, qui auium plumas, qui pannos, vestimentaque, qui panẽ, aut frumentũ, quique alia ad victũ corporisque sustentationẽ, vel ad gazam, eaque quæ in æstimatione regiâ sunt venalia proponebant, stationibus distinguebantur, neque promiscuè, & confuso, vt apud nos, ordine cuiquam prostare permittebant. Medio in foro domus perampla erat, decem virorum statio, qui incidentes fori contentiones dirimebant, maleficosque legum rigore puniebant. Innumera hic conspiciebantur templa, ipsi Meschitas vocant, vbi suo more idolis litabant. Inter cætera vnum maius, cuius area tantæ erat capacitatis, vt designando amplissimo castro sufficeret, circuitus perpetuo muro, & quadraginta altissimis turribus claudebatur, in his regum principiumque sepulturæ, singulis capellis distinctæ. Sacrificijs humanis indulgebant, impurisque suis idolis singulis annis plusquam viginti puerorum millia ferali ritu immolabant. Incolæ egregii mechanicorum operum magistri, industrii & sagaces habentur. Mulierum quoque multi-

tudine gaudebant, inter multas tamen vna erat pręcipua, cuius filij parentibus succedebant, reliquæ pellicum loco, earumque filij spurij aut naturales. Sed incolis postmodum ad christiana sacra perductis, immanes istæ & truculentę consuetudines relictę, & virtute euangelici verbi, humanitas & beneuolentia successêre. Cortesius deuictis rebellibus Mexicanis, receptam & euastatam ciuitatem, de nouo restaurauit, concessis vectigalium, hospitumque recipiendorum immunitatibus; sed vrbem ad continentis littus transtulit, obturatosque ac intercisos bellicis motibus aquęductus clausos tenuit: sic vt iam alia Mexicanæ ciuitatis sit forma, quàm sub Motezumâ fuerat. Mexicana porro ciuitas Archiepiscopali sede conspicua est. Antonius Mēdoçius hic quoque vniuersale studium erexit, vocatis inuitatisque honestis stipendijs ex Hispaniâ professoribus. Pietate Philippi præsentis regis anno M. CCCCC. LXXVII. in hac vrbe, & Cuscanâ ciuitate institutum, dodatumque est Patrum Societatis Iesu collegium.

Mexicana ciuitas per Cortesium restaurata.

Mechuacana prouincia.

Cazon Mechuacanæ prouinciæ rex, audito excidio Temistitanæ ciuitatis, missis legatis se suaque Carolo imperatori dedidit. Mechuacana regio, Occidentalis magis est, quàm Mexicanæ terræ. Auri argentique fodinis diues perinde atque Mexicana regio. Caput gentis Cincila, sita in radice montis propter ingentem lacum. Regio paludibus frequens, fontibusque nobilis, quibusdam etiam calidis aquis fluentibus, ad thermarum vsum. Aër regionis temperatus & salutaris, frumento, nostrisque fructibus conueniens; cerâ, gossipio, atque salinis abundat; Ambræ nigræ hîc quoque prouentus. Incolæ pulchriores spectabilioresque, quàm aliâ vllâ vicinâ in prouinciâ reputantur. Hispani colonis prouinciam auxêre, inuectisque atque plantatis moris, bombicũ peculiari curâ serici commercia, instituêre. Hinc quoque Mechuacanæ ignotũ radicis genus adfertur, aquis pituitisque, ac articulorum doloribus alijsque curandis morbis nunquã satis laudatum, postea in copiâ ex Quitone Peruanâ prouinciâ, & Nicaraguâ, adferri cœpit. Vlterius ad occidentem solem tendentibus, occurrit Xaliso, seu mauis, Galicia noua, Guadaiarâ Metropoli, & Compostellâ episcopali sede nobilis. Oceani littora quæstuosa,

Galicia Noua.

ſa,oſtrearum margaritarumque piſcatione celebrantur. Nobiliſsimus hinc Balſami liquor affertur pari cum Ægyptiaco bonitate certans. proditum à quibuſdam ſcio, Ægyptiacum balſamum nuper defeciſſe, neque vſquam gentium amplius reperiri, ſed nouo munificentiſsimi creatoris beneficio, in Xaliſanâ hac prouinciâ ſuccreuiſſe. Poſtmodum ex Indicæ continentis terris, allatus eſt huiuſcemodi ſuccus, ex arbore quoque promanans; ſed & decoctione balſamum colligi oſtendit Nicolaus à Monardis, libro de Simplicibus medicamentis ex Indiâ occidentali allatis. Culiacana, ſiue S. Michaëlis prouincia, Galliciæ nouæ pars eſt extrema. Eſt, hîc Sancti Sebaſtiani fluuius, qui ex Culiacanis montibus profluens, per aliquot paſſuum millia cæco aditu terræ viſceribus abſconditur, & in mare Rubrum, aut Corteſii defertur, perinde atque Guadiana in Caſtilliâ, & Niger in Africâ, qui ex cęnoſo, paludoſoque lacu ortus, & ad ſeptentrionem delatus, per ſexaginta penè milliaria, intra terræ viſcera prolapſus cuniculo rurſus erumpit, & Borneo lacui miſcetur, ſolemque occidentem ſequutus, in Athlanticum oceanum tādem euoluitur. Coloniam hîc vnam Hiſpani Sancti Michaëlis deduxerunt. Reliqua prouincia, plurimis ſed exiguis barbarorum vicis habitatur. Regio argenti fodinis ſcatet. Incolę ſecundum maris littus, vt plurimùm ichthyophagi, reliqui ſilueſtres, & ipſi in ſiluis feras conſectantur. Nugnus Guſmanus, totum hoc Gallicię littus detexit. Compoſtellam & Guadalaiaram fundauit. Compoſtellę nomen impoſuit, vt hęc regio ſicuti aſperitate montium Galliciæ orientali aſsimulatur, ita eiuſdem quoque nominis ciuitatem haberet. Guadalaiaram à patriæ ſuæ nomine vocauit, cum antea Toualla diceretur. pręter has, Sancti Spiritus, & Conceptionis ciuitates fundauit, & Sancti Michaëlis, cuius ſuperiùs meminimus, in Culiacanâ prouinciâ, Coloniam deduxit.

Culiacana prouincia.

NOVA GRANATA.

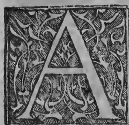
HISPANIAM & Galliciam Nouam ponè sequitur Zuny siue Ceuola, quam Nouam Granatam vocant. Anno à nato Christo. M. CCCCC. XXXVIII. pacatâ Nouâ Hispaniâ, viri aliquot religiosi zelo propagādi cultus diuini, ad vlteriores populos penetrarunt, quorum habitatio nondum fuerat detecta. Inter hos frater Marcus Nizzensis, instituti diui Frācisci, Culiacanam prouinciā adijt, inde cum itineris duce & interprete, inter Occidētem & Septentrionē tendens, plurium dierum itinere, plusquā trecenta millia passuum peragrauit; in reditu multa de Ceuolâ & patriâ Septē Ciuitatum referrens. Cūque regiones ibi populis frequentes, auri venâ, cyani lapilli, quem Turchinam vocāt, prouentu nobilis, pecore & lanâ abundare testaretur, tantum effecit, vt Cortesium, tum maris Australis præfectum, & Antonium Mendozam, regni Mexicani Pręsidem, cupîdo caperet detegendi has oras. Mendoza euocatum Petrum Aluaradum, Guatimalę pręfectum, mox illo è viuis sublato, Franciscum Vasquium Coronatum cum CCCC. equitibus, & iusto peditum Hispanorum, & Indianorum exercitu misit. In itinere multo frigore gelidisque penè niuibus confecti, equos plurimos amisêre, multi Indianorum fame periêre; habitatores, Hispanis pacem petentibus, nihil pacati respondebant, bellandi potiùs causâ quàm pacis benevolentiæque (quam pręstari cupiebant) armatos, fines suos intrasse querebantur. Desperatâ pace, Hispani ciuitatem oppugnauêre, strenuè defendentibus & propugnantibus oppidanis; sed tādem deserto oppido fugâ sibi consuluere. Vacuam ciuitatem nacti Hispani, Granatam appellarunt, manetque in hodiernum diem, Nouæ Granatæ nomen. Ciuitas ducentis plus minus ędibus constabat, domus ligneæ sunt, sed quatuor aut quinque contignationibus euectæ; solent & subterraneos specus aperire, inuecto multo fimo, suffugium hyemi, quia rigorē frigorum eiusmodi locis molliunt. Temperatura climatis frigidior est, quantumuis ab

æquinoctio vix XXVII. gradibus absit, propter mõtium asperitatem & præiacentes niues. Maizium tamen fœliciter crescit, pellibus abundant, ex quibus vestes ocreasque conficiunt. Mulieres crines funiculis nostrum in morem intertextis, capiti aptant, breuibus amictibus velantur, cætera intectè. Regio alioqui sterilis, arenis impedita, & exigui prouentus. Septem ciuitatum prouinciam, quam Marcus Nizzensis tantopere extulerat, Goronatus vix quadringentis incolis habitari comperit, pro diuitijs quas animo pręceperat, tantam niuium hîc abundantiam, famem, rerumque omnium indigentiam inueniẽs, detestatus infaustum iter, Quiuirę terris successit, si melior lætiorque ibi fortuna occurreret, sed infœlici successu vt mox dicêmus. *Septem ciuitatum prouincia.*

CALIFORNIA.

GRanatæ ad occidentem adiacet California, freto tantum, quod à meridie influit separata. Sinus iste ad CC. XXX. milliaria Italica terris infertur, haud aliter atque sinus Arabicus, aut Rubrum mare, quod Asiam ab Africâ disterminat, ad cuius similitudinem in re penè pari, primi huius terræ detectores, hoc quoque fretum Rubrum mare vocarũt: quidam quia mari Hadriatico, quod Italiam inter & Illyricum fluit, haud absimile est, Hadriaticum quoque dixêre, quibus ego tantò libentius assentior, quanto Californiæ sinus Italiæ similior est. Sequitur longo terrarum spatio Deceptionis promontorium, vnde quibusdam visum erat, pedibus ad Sinarum regiones, & Tartariam per vltimum occidentem iter patêre: sed experientia contrarium docuit. Tota hæc terrę pars frigida, & parum habitata, ijsdem penè moribus, vitęque ratione, cum Granatensibus vtitur. *Mare Rubrũ occiduum.* *Deceptionis promontorium.*

QVIVIRA ET ANIAN.

D vltimum vſque Occidentis limitem pertingunt Quiuira & Anian. Cœli inclementiâ, & multâ pauperitate pernuriâque cognitę. Aniani regni fines ad Septentrionem excurrentes, arctico circulo ſubijciuntur, & niſi oceani æſtus impediat, Orientalibus Tartarorum Sinarumque terris coniungerentur. Anianæ iſtę anguſtiæ per ſeptentriones intra arcticum circulum ad Groenlandiam, Iſlandiam, Angliam, noſtrumque ſeptentrionem ducunt. Hoc itinere, quibuſdam placet, Indianos olim abreptos tempeſtatibus, in Sueuorum, & Germaniæ littora perueniſſe, quos à Sueuorum rege, Quinto Metello Celeri, Gallię tum proconſuli, dono datos eſſe teſtantur. Hanc viam tentauit Martinus Forbiſſerus Anno M. CCCCC. LXX. quærens expeditum ad Cathaios iter, magnâ vbique diuitis harum terrarum venę aureæ famâ, quam tamen feſelliſſe, tertiâ Forbiſſeri nauigatione, magno nimium credulorum quorundam mercatorum damno relatum eſt. Sed Quiuira hactenus paucis tantum littoribus cognita, extra omnem nauigationis curſum ſita eſt. Vaſquij Coronati milites, cum in Ceuolâ nullum auri veſtigium reperiſſent, ne vacuis manibus Mexicanas terras repeterent, fortunam tentare, & vlterius progredi ſtatuebant, ſi qua vſquam benignior ſeſe fortuna offerret. in quam ſpem à nonnullis accenſi ſunt, cum Tichuico Tiguexam veniſſent, illic enim Quiuirę fama a quibuſdam in maius celebrata, credulis (quia ita cuperent militibus) perſuaſum eſt, Tatarraxum regem potentiſsimum in Quiuirâ longè lateque rerum potiri, ſalutiferęque Crucis & diuę Virginis memoriam venerari, lætis militibus, quod tot terrarum ſpatia emenſis, aliqua melioris fortunæ ſpes affulſiſſet. Continuatis itaque itineribus Cicuicam, mox Quiuiram peruenêre. Cicuica, XXI. gradibus, aut CC. XX. penè æquinoctialibus paſſuum millibus à Quiuirâ abeſt. Totum hoc iter altis arenis impeditum, perpetuâ ſterilitate infame, neque lapidem, neque herbam, aut arborem

Martini Forbiſſeri nauigatio.

Vaſquij Coronati iter.

Tartaraxus Quiuiræ rex.

borem penè centesimo milliari habet. Vaccarum hîc insolitum genus, quarum copiâ commodè inedia exempta, erectisque struibus, aut tumulis, ex illarum ossibus cornibusque, itineris incerta spatia tanquam in vasto Oceano, notabantur. In arenosis hisce desertis, oberrante Coronato, exortà subitò grandine, lapides pluit oui anserini magnitudine: huius rei nouitate Hispani mirum in modum consternati, ad lachrimas precesque versi, cœlestem iram deprecabantur. Tandem Quiuiram deuentum; vbi Tartaraxum senem, pro quo tot tantosque labores exantlarant, nudum, æneo monili seu emblemate (quæ tota ipsius erat gaza) ornatum inuenêre. Milites, viso Tatarraxo cum suâ credulitate sese delusos senserunt, fastiditis propositis Hybernis, nihil morati properè Tiguexam redière. Quiuira quadraginta graduum habet altitudinem, secundum littus maris, regio satis pascua est, vaccarumque hîc ingens copia, dorso incuruo, aut gibboso, ad instar Camelorum, cuiusmodi vaccas Paulus Venetus libro primo capite XXII. in finibus Persidis sese vidisse testatur: harum carnibus vescuntur, panis vsum prorsus ignorant, gregatim, Arabum, Nomadumque in modum vagantur, vbi nox aut pascuorum commoditas illos oppresserit, aut inuenerit, hærent aut considunt, captantes irriguorum pratorum cōmoditatem. Cæterum a immentis istis prȩter victum alia quoque incolis vitȩ commoda obueniunt: nam pellibus mapalia sua contegunt, pellibus vestiuntur, calceanturque, ex pellibus arcui neruos aptant, ex ossibus subulas, ex neruis fila, è cornibus tubas aptant, vesicis, vitulorumque pellibus aquam colligunt, & conseruant: vnius denique huius animantis exuuiæ, ad instar gazæ, in summâ omnium penuriâ abunde illis satisfaciunt. Ingentes quoque instar leonum nutriunt canes, quorum operâ in transmigrationibus, iumentorum loco vtuntur. Visitur hîc quoque animal quod equi similitudinem habet, longo è fronte prominente cornu, fortè hactenus rarius visi vnicornes! quales ex omni memoriâ Lodouicus Romanus duos intra Mechæ septa sese vidisse refert ex Æthiopiâ allatos: est hoc animal, vt idem refert, libro I. capite XIX. coloris equi mustellini, capite ad instar cerui, collo non oblongo, rarissimisque

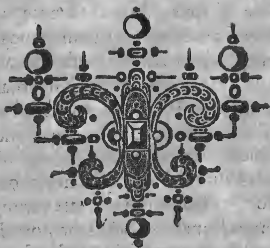
Vaccæ Gibbosæ.

Equi syluestres.

Vnicornes.

misque iubis, in alterâ solum parte dependentibus, tibijs praeterea tenuibus atque gracilibus, hinnuli instar, vngulæ anteriorum pedum bifidæ caprinos pedes referunt, crurum posteriorum pars exterior villosa pilique plurimi; animal efferum videtur, ferociam (vt idem inquit) aliquâ comitate leniente. Aloisius Cadamustus, nauigationis suæ capite. L. refert ex captiuis Nigritis ad caput seu promontorium de Monte degentibus, Principi Lusitaniæ relatum fuisse, in patriâ illorum vnicornes viuos reperiri, hactenus tamen nihil à quoquam certius relatum. vero propius est, syluestres esse equos, qualium assidua venatio in Armeniæ montibus esse perhibetur; quod si hęc occidentalis fera ex vnicornium numero foret, magno sępius operæ precio, hactenus neglecta Quiuirensis, aut Amana peregrinatio nauigatioque frequentata foret; et ne Dracus quidem ex nouâ suâ Albione (nam sic Quiuiram indigetauit) simile quidpiam retulit, sed detestatus frigore horrentes terras, cum in latitudine tantum quadraginta duorum graduum essent, die quintâ mensis Iunij conuersis velis ad Austrum, cursum direxit.

COM.

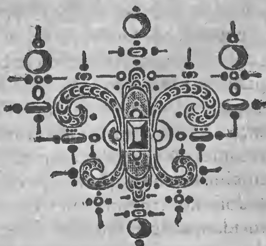

COMBAS REGIO CVM VICINIS GENTIBVS.

EX occidente orientem repetendo, vſque ad Canadenſium & Nouæ Franciȩ fines, occurrit Combas regio, & variæ nationes ſupra Floridam & Hiſpaniam Nouam degentes, quarum quidem clima in frigiditate,& perpetuo gelu,cum Quiuirâ & Aniani regni finibus certat: nominibus tantum inter ſeſe diſcrepant. Sunt Auanares,Alabardi,Calicui,Tagiles,Capaſci,& ſexcenta alia nomina,ipſo penè timenda ſono. Vno verbo dicam, nationes feræ, indomitæ, & ſine lege, continuis inter ſe bellis conflictantur,in auijs montaniſque locis geniti & educati, pernici curſu plurimum valent, aëripidemque ceruum curſu præuertere creduntur. Sed Auanares Indianorum callidiſsimi, præter Americanorum omnium conſuetudinem,ſtratagemate graſſantur, nocturniſque ac ſubitis incurſionibus, hoſtes, quantumuis longinquis ex partibus,adoriuntur,ingentiaque terrarum ſpatia emenſi,ſemiſopitos trucidant,aut captiuos abducunt. Cæterum omnes in ſummâ religionis ignorantiâ verſantur, Sataniciſque illuſionibus & vexationibus ante Chriſtianorum aduentum, referente Aluaro Nunnio,incredibiliter diuexabantur. Ad feras haſce gentes penetrarunt, Aluarus Nunnius,Cabezza de Vaccâ,Andreas Dorantes,Alphonſus Caſtillanus,& Stephanus Azamorus,ex reliquijs infœlicis Pamphili Naruezij, qui ſpatio nouem annorum,nudi famelici,omniumque egeni,has regiones peragrarunt, ſeu potius pererrarunt, vbi curationibus infirmantium operam dediſſe,mortumque in nomine domini ſuſcitaſſe feruntur, eòque grata apud hoſce populos illorum memoria. Nunc omnes hæ regiones quaſque prȩcedentibus duabus tabulis deſcripſimus,Nouæ Mexicanȩ prouinciȩ nomine ſignantur,quam Antonius Eſpenis Cordubenſis anno.M.CCCCC. LXXXIII. denuo aperuit aut detexit. Recenſentur quindecim prouinciȩ,ſed nomi-

nibus discrepantes à priorum detectorum, scriptorumque nomenclaturis. Quâ de re, ne longior sim, cõsulenda Reuerendi Patris Iohannis Gonzalis relatio regni Chinæ, part. 2. libro. 3, cap. 7. 8. 9. & . 10. nunc nihil repetam.

FLORIDA.

FLORIDA.

HRISTOPHORI Columbi, comitumque expeditionis fama, & multiplex Indicarum opum in Hispaniã relatum specimen, totum repente terrarum orbem peruaserat, & in aulâ Henrici Anglorum regis septimi, omnium animos in rerum ingentium spem, & eiusdem itineris cupiditatem erexerat. Celebrabatur Columbi ingeniũ, & singularis animi constantia, iamque regem tædebat intempestiuæ repulsæ, oblatamque a Columbis fratribus fortunam è manibus elapsam, tacitus indignabatur. In nouarum tamen terrarum spem erectus, deductis celeriter ornatisque omnibus rebus, duabus nauibus Sebastianum Gabotum ingentibus promissis oneratum, quam longissimè prouehi, & fretum aliquod peruium inquirere iussit, quod ad Cathaios Orientis populos, compendio duceret. Anno itaque millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, Gabotus ex Angliâ soluens Cathaium versus iter instituit, sed ab instituto cursu aberrans, ad septentriones sese delatum sensit, propositum nihilominus iter prosequebatur, quęrens aliquem maris sinum qui inter Occasum & Boream sese cõuerteret, & ad Orientem penetraret; sed cum post multorum dierum nauigationem littora versus ortum inclinare sentiret, repetito cursu ad æquinoctialem descendit, si forte ab illa parte intercursante mari pateret tellus, aditumque ad Orientem pręstaret. In hoc proposito nauigans, delatus est ad terram, quæ iam Florida dicitur, vbi substitit, irritoque conatu conuersis velis in Angliam redijt. Hac tamen nauigatione tantam rei maritimę existimationem consequutus est, vt succedentibus temporibus a Ferdinando & Isabellâ ad Brasiliæ maritimam oram lustrandam missus, etiam Argentei fluminis portum primus subiuerit. Sic primum detecta fuit Florida, nullo tamen nomine signata. Postea Ioannes Pontius Legionensis, pręfectus insulę Borichenę siue Iohannis de portu Diuite, principalibus codicillis Bimini præfectus & Adelantadus illius orę renunciatus

Sebastianus Gabotus.

Floridæ prima detectio.

Iohan. Pontius.

nunciatus ſubductâ claſſe, cum terram attigiſſet, arcemque aut oppidum in continente moliretur, ſubitaneâ incolarū irruptione oppreſſus, amiſsis penè omnibus ſocijs, ex vulnere breui poſt tēpore in Ferdinandinâ inſulâ mortuus eſt, totuſque ille apparatus intercidit, prouinciaque inuentori ſuo exitioſa, inexplorata relinquebatur; manſit tamē Floridæ nomen quod à Pontio acceperat, cū ipſo Palmarum die in terram exſcenſionem feciſſet, teſte Petro Martyre: alij contradicendi ſtudio, aliò referunt nominis originem, nempè quòd tota viridis, floridaque ſit, ſtratis etiam vndis viridantibus herbis; ſed penes authorem ſit huius rationis fides, cum nuſquam ab alijs conſonantia tradantur. Manſit ad tempus prouincia intacta, nemine ſibi illam depoſcente, propter inhabitantium ferociam. Procedente deinde tempore, Ferdinandus Sottus, deuicto Atabalipâ Peruanis ſpolijs auctus, maiora animo voluens, Pręfecturam hanc ab Imperatore obtinuit, multiſque veteranis militibus ſcriptis, Floridam adnauigauit, anno trigeſimo quarto ſupra milleſimū quingenteſimum, ſed aurarijs nimiū inueſtigandis intentus, nullâ curâ vrbis deducendæ condendęque, dum per prouinciam vagatur, non inuentis quas crediderat, auri ſecturis, męrore confectus interijt; milites ſocijque paſsim à barbaris cæſi & diſcerpti ſunt. Pręcedentibus temporibus ab indigenis Iaquaza dicta eſt. Circumſcribitur hęc prouincia latiſsimis finibus, ab ortu Bahamam & Leucayas inſulas habet, in occidente Mexicanæ prouinciæ terminos attingit, in meridie Cubam & Iucatanas terras reſpicit, excurrens in modum Iſthmi ad cētum mille paſſus, quàque anguſtiſsima eſt, triginta milliarium latitudinem occupat, in ſeptentrione ſupra Floridam ſunt Canada, Virginia, Auanares, & Noua Francia. Regio in vniuerſum plurimis riuis fluminibuſque irrigua, eòque humidior & in maritimis locis arenoſa, vadiſque metuenda. Incolæ colore ſunt æneo, quem certâ inunctione & ſolis ardore contrahunt, cum tamen recenter nati, ſatis albi ſint. Ingenio vero vafro ſunt ac ſubdolo, ad bellum & vindictam proni. Arma ſunt arcus; ſagittæ veneno armantur; venationi, & piſcationibus mirum in modum indulgent. Reges continuis bellis in mutuam perniciem

Floridæ nomen a Pontio impoſitum.

Ferdinandus Sottus.

Situs Floridæ.

ſæniunt

ſæuiunt. Magna illis annonæ cura, Maiziũ in Martio & Iunio ſerunt, tertio dehinc menſe maturum colligũt, ac in publica horrea recondunt, mox ſingulis pro cuiuſque neceſsitate & dignitate diſtribuunt. Ingens hic Crocodilorum copia, cum quibus aſsiduè belligerantur, & tanquã aduerſus armatos vndique circumfuſos hoſtes, in perpetuo metu excubijs vigilijſque ſeſe tuentur. In annonæ penuriâ ſerpentes, araneas, aliaſque ſordes deglutiunt, ſicuti & Auanares eorum vicini. Abundat regio Hermaphroditis, quorum ſeruili mancipiorum, iumentorumque loco vtuntur. Animarum immortalitatem credunt, cætera, idololatrę. Regio varijs fructibus beata eſt, varioque genere animalium, volatiliumque abundat, auri & argẽti inter illos commercia, & in montibus Apalchicis ingentes riui oriuntur auri argentique arenas prouoluẽtes, quas incolæ ripis per foſſas diductis, colligunt, & ſecundo flumine ad maris littora venales deferũt. Poſt infauſtas & funeſtas Pontij, & Sotti nauigationes, Iulianus Samanus, & Petrus Ahumadus Prouinciæ huius pręfecturam depoſcebant, ſed Carolo Imperatori, Indicoque ſenatui conſultius viſum eſt, religionis & pietatis opinione rudes agreſtium & ferocium hominum animos emollire, quando Ferdinandum Sottum inſolenter ſuâ poteſtate abuſum, oppreſsione & ſeruitute incolarum exitium ſibi procuraſſe, gentemque per ſe ferocem ad arma concitaſſe ferebatur. Indici itaque Senatus decreto, anno a nato Chriſto M.CCCCC.XLIX. Eò miſſus eſt Frater Lodouicus Baluaſtrius, ordinis Sancti Benedicti, cum quatuor religioſis. Is Floridam adnauigans, euangeliumque pacis nuncians, confeſtim à barbaris cum duobus ſocijs crudeliter diſcerptus perijt, interemptorum cutem detractam compertum eſt barbaros in templorum ſuorum foribus, ad æternam rei memoriam ſuſpendiſſe: hoc ſpectaculo reliqui conterriti ad mare ocius fugerunt, & velis ſublatis Hiſpaniam nauibus repetiuerunt. Succedentibus temporibus, Galli, tempore Caroli Noni, duce Iohanne Ribaldo, Floridam verſus enauigarunt, extructo ibidem propugnaculo. Improſpere tamen hęc illis ceſsit nauigatio, nam animis diſcordes dum à ſuis ſeſe neglectos putant, ſubitario opere nauem extruxere, vt in

Annonæ cura.

Crocodili pernitioſi in Floridâ.

Aurifera regio.

Fra. Ludouici Baluaſtrij in Floridam iter et ſucceſſus.

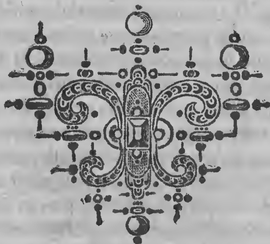
Iohan. Ribaldi Galli nauigatio.

Horrenda famis exemplũ. Galliam repedarent, ſed in itinere tam diræ atque efferæ famis neceſsitatibus ſubacti ſunt, vt proiectâ ſorte vnum ex ſuis corripuerint, inſaniſque faucibus abſumpſerint. Alteram ęquè infauſtam nauigationem duce Renato Landoniero ſuſceperunt Galli anno M.CCCCC.LXII. extructâ arce Carolinâ, ad fauces fluuij quem Galli May vocant, quod May Calendis primum ab illis conſpectus eſſet, ſed breui ab Hiſpanis occupatâ arce, captoque Ribaldo, qui ſecundâ iſtuc nauigatione aduenerat, totus conatus Gallis luctuoſus fuit. Biennio poſt Dominicus Gourgueſius, priuatis impẽſis comparatâ claſsiculâ trium nauium, cum. C. L. militibus & LXXX. nautis vltus Gallorum manes, Carolinam arcem recepit, euertit, ac ſolo æquauit. Sed in reditu cum a rege ſuo hoc factum iniquo animo accipi intelligeret, quieuit, neque vllâ amplius Gallorum in Floridam expeditio memoratur, manſitque Hiſpanis vacua harum terrarum poſſeſsio.

Renati Lãdonierj nauigatio.

Gourgueſij nauigatio.

VIRGI-

VIRGINIA.

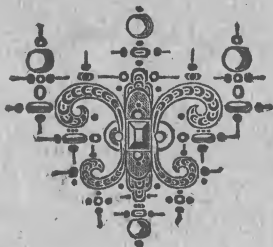

VNC quoque maris terræque tractum, Hispanicis classibus enauigatum fuisse, littorum regionumque nomẽclatura demonstrat; nam Floridam emensis, statim Arenarum caput occurrit, siue de Arenis. Regio hęc ad Norombegę vsque terras, Norombega ad Franciam vsque Nouam, & Baccalearum sinus excurrit. Sed de quâ agimus Virginia, extra communem nauigantium cursum sita, rarius frequentabatur; Anglorum demum nauigationibus innotuit. Nomen a Viguino regulo, seu, vt mauult ille qui Francisci Draci expeditionis anno M. CCCCC. LXXXV. ad occidentales Indias diarum aut commentarium edidit, ab Elisabethâ Angliæ Reginâ nomen tulit. Ego nihil moror; Sic dentata sibi placet Ægle. Prima ad hunc parallelum Walteri Rallegi fuit nauigatio, plures deinde succedentibus temporibus huc directę sunt, ducibus Richardo Greinuillio, & Radulpho Lauio, faustisque omnibus Anglorum Colonia hic coaluit; sed anno M. CCCCC.LXXXVII. cum rerum omnium inopiâ premerentur, deserente eodem Lauio prouinciam, coloni nauibus Francisci Draci, ex prędatione Indicâ eò commeantis, in Angliam redierunt, horum relationibus, Virginia aduerso rumore laborare cœpit, detrectantibus plærisque colonis redire, & in tam longinquam infaustamque nauigationem nomina dare. Incolę nudi incedunt, cutem coloribus, puncturisque inficiunt, aut deturpãt. Verenda ferinis pellibus contegunt, promissam capitis comam nutriunt, dependentesque crines in nodum colligunt, sed verticem ad instar cristæ gallinacei detondent, quem oblongâ versicolore plumâ ornant. Assiduis venationibus feras insectantur. Arma sunt arcus, & sagittæ; Oppida exigua, decem aut duodecim ędium capacia, defixis humi palis, seu palissadis, angusto aditu, in orbem ędificant, templo principis, procerumque mansionibus, & areâ, seu foro rerum vænalium, domibusque incolarum, circumquaque in circuitu distinctis, affabrè collocatis. Gens æqui

Nominis origo.

boniquetenax,iuſtitiam excercet, animæ immortalitatem ſentit, ſed ſaltationibus aſsiduis, intempeſtiuiſque compotationibus ad inſtar aliorum Americanorum,intemperanter indulget; à carnibus tamen humanis abſtinet.Sed de moribus & naturâ indigenarum, deque alijs Virginiæ commoditatibus aut mirabilibus plura ex deſcriptione Iohannis Wyts, & relatione Thomæ Harioti prefati Rallegi domeſtici,per Theodorum Brium ſingulari libro deſcripta,& æneis formis inciſa circumferuntur.

Vlterius Septentrionem verſus occurrit Norombega, ingenti fluuio oppidoque inſignis,ſed nullâ aliâ re memorabilis. Vnde Norombegę nomen regioni inditum ſit,incertum eſt;à Barbaris Agguncia dicitur.In ipſo fluminis introitu inſula conſpicitur piſcationibus oportuna.Regio quà maritima eſt, piſcibus, quà Nouam Franciam, & terram firmam contingit, venationibus frequens,feris abundat.Norombegani Nouæ Franciæ ritus, & viuendi morem ſequuntur. Gallorum naues hîc quoque ſuas ſtationes habuiſſe,argumento eſt Claudia inſula.

NOVA

NOVA FRANCIA.

Otus hic terræ tractus ad Baccalarearum vſque regionem, Chilagam, Hochalagam, Honguedã, aliaſque regiones comprehendit. Incolę omnes communi nomine Canadenſes vocantur, nunc Francia Noua appellatur. Britones, & Normani anno à Chriſto nato M.CCCCC.IIII. has terras inuenêre, dum aſellorũ marinorũ piſcationi intendunt. Poſtea Iohannes Verazzanus, auſpicijs regis Galliæ, inſulam & promontorium Britonum detexit; ſed mox captus, & a barbaris deuoratus, infœlicem exitum habuit. Iacobus Carterius poſtmodum totam hanc plagã perluſtrauit. Sed Galli cũ nulla auri veſtigia deprehẽdiſſent, facilè cœptam nauigationem intermiſerunt. Incolę colore albo ſunt. Porrò quà ad auſtrum vergit regio, eiuſdem penè cum Galliâ temperaturæ eſt; ſed in Saguenayis, alijſque ſeptentrionalioribus, ſimiliſque eleuationis terris, perpetuâ hyeme riget tellus. Hochelagienſis ad naturam in communi viuunt, nullam bonorum proprietatem agnoſcentes, neque quidquam eorum curant, niſi quę ad victum facilemque vitę ſuſtentationem facere intelligũt. Canadenſes in perpetuo mercimonij vſu, aſsiduis peregrinationibus exercentur. Gaza horum populorum eſt albi Corallij ſpecies, quam Eſurguy patriâ linguâ vocant. Vlteriora verſus Septentrionem incognita hactenus permanſêre, propter immenſi frigoris aſperitatem. Tempora ad Lunæ rationem metiuntur, ſicut & reliqui Americę populi. Iaſpis & Caſsidonius lapis his terris reperitur, colligitur & adamantis adulterini, ſeu criſtalli quoddam genus, vulgus Mangonum, Canadẽſes, ſpecioſo nomine vocat. Auri hîc nullus prouentus. Peculiaris hiſce in terris morbus corpora humana infeſtat, contagio graſſans haud aliter atque peſtis, primum pedes & ſuras pertentat, atque inflat, mox neruis horrido frigore conſtrictis, oris halitum tetro odore inficit, paulatimque ad vitales partes proſerpens, breui tempore totum hominem miſerabilibus modis enecat. Ameda arbor, nuci perquam ſimilis,

Eſurguy albi corallij ſpecies Canadẽſium gaza.

Ameda arbor.

(alij Quahoiam vocant) ſollicitè prouidente naturâ, pręſentaneum huic malo remedium affert, eius decoctum ex aquâ propinatum, ſpatio trium aut quatuor dierũ plus profecerit, quàm totius Orientis arómata, medicorum anxijs decretis trutinata. Ad extremũ ingentis Hochelagæ fluminis tendentibus, Sancti Laurentij ſinus, & dextrâ læuâque Baccalearũ regio occurrit, à multitudine piſcium ex genere aſellorum ſic dicta. Regio ſubitis terræ motibus, multa grãdine perpetuiſque tempeſtatibus infamis. Sebaſtianus Gabotus nomine Henrici Angliæ regis, hanc terræ partem primùs detexit, anno à nato Chriſto M. CCCCC. VII. reſiduum Gaſpar Corterealis Luſitanus, vt mox dicemus, aperuit. Vterque ſui Regis nomine per intercurſantes vſpiam illis in partibus freti anguſtias, compendio ad Molluccas ſibi viam promittebat, ſed nuſquam reſpondente fortunâ, irrito conatu domum remeantes, detectarum tãtùm à ſe terrarum famam, & algentis climatis intolerandum frigus retulêre. Similis planè fuit fortuna Stephani Gomeſij naucleri, qui anno à nato Chriſto M. CCCCC. XXV. æmulus decoris Ferdinandi Magellani, cuius ante triennium comes ſociuſque fuerat, impetratâ Cęſareo diplomate, nauigandi poteſtate, Septentrionales quoque anguſtias inueſtigauit, totumque hũc maris tractũ enauigauit, ſed nihil hac ſuâ nauticâ expeditione profecit, mancipiis tamen ex hac orâ abductis nauem impleuit, vnde tunc ingens ridendi iocandique in aulâ occaſio, nam ciuis quidam Caronienſis, qui abeuntem Gomeſium ad Garyophellorum terras iter intendere, & redeũtem Eſclanos, hoc eſt, mancipia aduexiſſe intellexerat, deceptus ſimilitudine vocis, gaudio præproperus cum Gomeſium Clanos, id eſt, Garyophylla (vti receperat) aduexiſſe putaret, vt optati curſus lætus nũcius pinguem ſtrenam auferret, celeribus citiſque equis ad aulam contendit, & Gomezium inuento freto, magnam aromatum abundantiam retuliſſe vulgauit, poſtmodum aduentu Gomeſii errore comperto affatim riſum eſt.

Baccalearum regio.

Stephani Gomeſij nauigatio.

TERRA

TERRA LABORATORIS. ET ESTOTILANDIÆ.

EXTREMA hęc Indicę continentis pars, inuentione omnium fuit prima, quando duobus penè ſęculis,ante Luſitanorum & Caſtellanorum nauigationes, à Piſcatoribus Friſlandicis, tempeſtate huc eiectis, primitus hanc terræ partem detectam, & poſtmodum circa annum M. CCC. XC. auſpicijs Zichini. Friſlandię regis, a Nicolao, & Antonio Zenis fratribus patritijs, Venetis,perluſtratam,eorundem Zenorum relationibus conſtat; horum ſagaci induſtrię, quiſquis es Geographiæ ſtudioſus, debes,hanc Eſtotilandiæ & Septentrionalioris oceani, inſularumque interiacentium deſcriptionem; quæ beneficio Nicolai Zeni ex rectâ ſuprà dictorum Zenorum poſteritate prognati, conſeruata, extractaque ex hydrographica illorum membranâ, Ptolomæi tabulis addita eſt, vti refert Hieronymus Ruſcellus in ſuis ad Ptolomęum commentarijs. Secundum detectæ huius regionis decus tulit Iohannes Scoluus Polonus, qui anno reparatę ſalutis M. CCCC. LXXVI. octoginta & ſex annis à primâ eius luſtratione nauigans vltra Noruegiam, Groenlandiam, Friſlandiamque, Boreale hoc fretum ingreſſus ſub ipſo Arctico circulo, ad Laboratoris hanc terram Eſtotilandiamque delatus eſt, multo deinde tempore intentatum hoc nautis manſit littus, dum algentis climatis gelu, aut infeſti maris horrent procellas, haud ſatis dignum ob præmium. Sed poſtquam Luſitani peragratis omnibus Africæ littoribus in Oriente, & Columbus Catholicorum regum nomine, in Occidente nouas terras inuenêre, obortâ inter Hiſpanos & Luſitanos contentione, cum pro ſe quiſque certatim Molluccarum poſſeſsionem ſui iuris facere cōtenderet, Gaſpar Corterealis anno à nato Chriſto milleſimo quingenteſimo,quærens fretum quod compendio ad aromatum terras duceret, inuenit fluuium, cui à multo frigore, præiacentibuſque

busque niuibus, Neuado nomen indidit; sed ingentibus penè frigoribus subactus, ad meridiem cursum intendens, totum hunc terrę tractum ad Maluarum vsque promontorium detexit. Repetitâ deinde sequenti anno nauigatione, aquis haustus nusquam amplius comparuit. Michaël Cortercalis anno à nato Christo. M. CCCCC.II. dum fraterno amore fratrem quęrit, ad eundem sinum nauigans, pariter & ipse perijt. Vasquium Cortercalem insanum quoque iter parantem, Emanuel Lusitanię rex retenuit. Sebastianus Gabotus anno millesimo quingentesimo septimo, cum nomine Anglię regis, per angustias septentrionales, ad Cathayam & Sinarum regionem iter intendisset, Baccaleârum terras detexit, enauigatoque toto hoc Oceani tractu, cum ad sexagesimum septimum latitudinis gradum peruenisset, hybernis frigoribus, multâque glacie impediente destinatæ nauigationis cursum, in Angliam redijt. Cæterum Laboratoris hęc, Estotilandiæque ora, montibus aspera & syluis horrida, ingentium omnis generis ferarum multitudine abundat. Fama est Gryphos istis quoque in montibus reperiri. Indigenę ingenio docili, linguam & charactêres habent peculiares; præterea firmâ corporis constitutione, fortes ac robusti, venatores sunt strenui; colore perhibentur esse subfusco, non propter impendentes æstuantis solis radios, sed aut nimio frigore, aut cute herbis infectâ; nam cutem hic quoque atratis coloribus barbarorum more depingunt, argenteasque bullas, aut inaures gestitant. Ferarum martrarumque pellibus vestiuntur, hyeme corpori obuersis villis; domos ligneas construunt, quas ferarum quoque pisciumue pellibus contegunt; piscibus vt plurimum victitant, quorum hic ingens captura. Auri has quoque feraces esse terras, quidam autumnant, cuius rei fidem refellere non est animus; tamen hoc dicam; si qua ibi aurifodina fuisset operæ, non dubum, quin continuatis nauigationibus tota hęc ora petita, lustrata, penitus detecta foret. Nunc tamen, vltra prædictos Martinus Forbisserus, & Iohannes Dauis Septentrionalia hæc littora tentarunt, quorum ille anno M. CCCCC. LXXX. hic anno M. CCCCC. LXXXV. M. CCCCC. LXXXVI. fretum ad Sinarum populos inquirens, irritâ nauigatione

Laboratoris terra.

nauigatione in Angliam reuerſus eſt. Indos quondam tempeſtatibus in Sueuorum & Germanię littora eiectos, ſuperiùs ex Cornelij Nepotis, & Pomponij Melæ authoritate Quinto Metello Celeri, Galliæ tum proconſuli, à Sueuorum rege dono datos, non ex vltimis Orientis, aut Occidentis partibus, vti quibuſdam viſum eſt, ſed ex hac Laboratoris Eſtotilādię, aut vicinis terris veniſſe conſtanter teneo, mecumque ſentiet quicumque climatis rationem, & præcedentia expenderit. Paulus Iouius antiquis temporibus aliquoties ex his partibus in noſtram Europam tranſmigrationes factas, litandique humanis hoſtijs truculentum morem ex hoc orbe in Britanniam, atque inde in Galliam manaſſe putat; ſed ego hoc vt parum veroſimile nunc in medio relinquam, ex ingenio ſuo quiſque demat vel addat fidem.

FINIS.

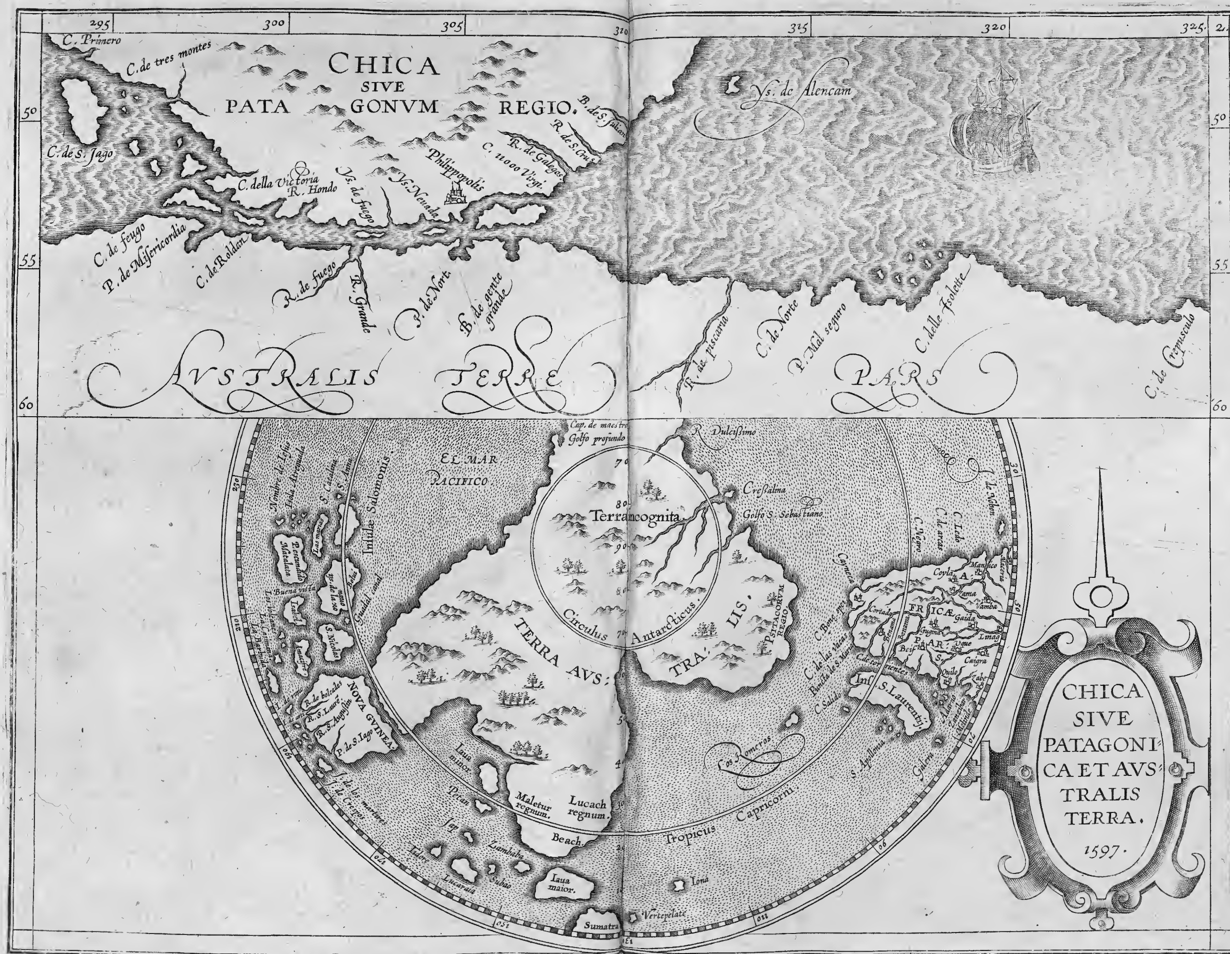
(:✳:)

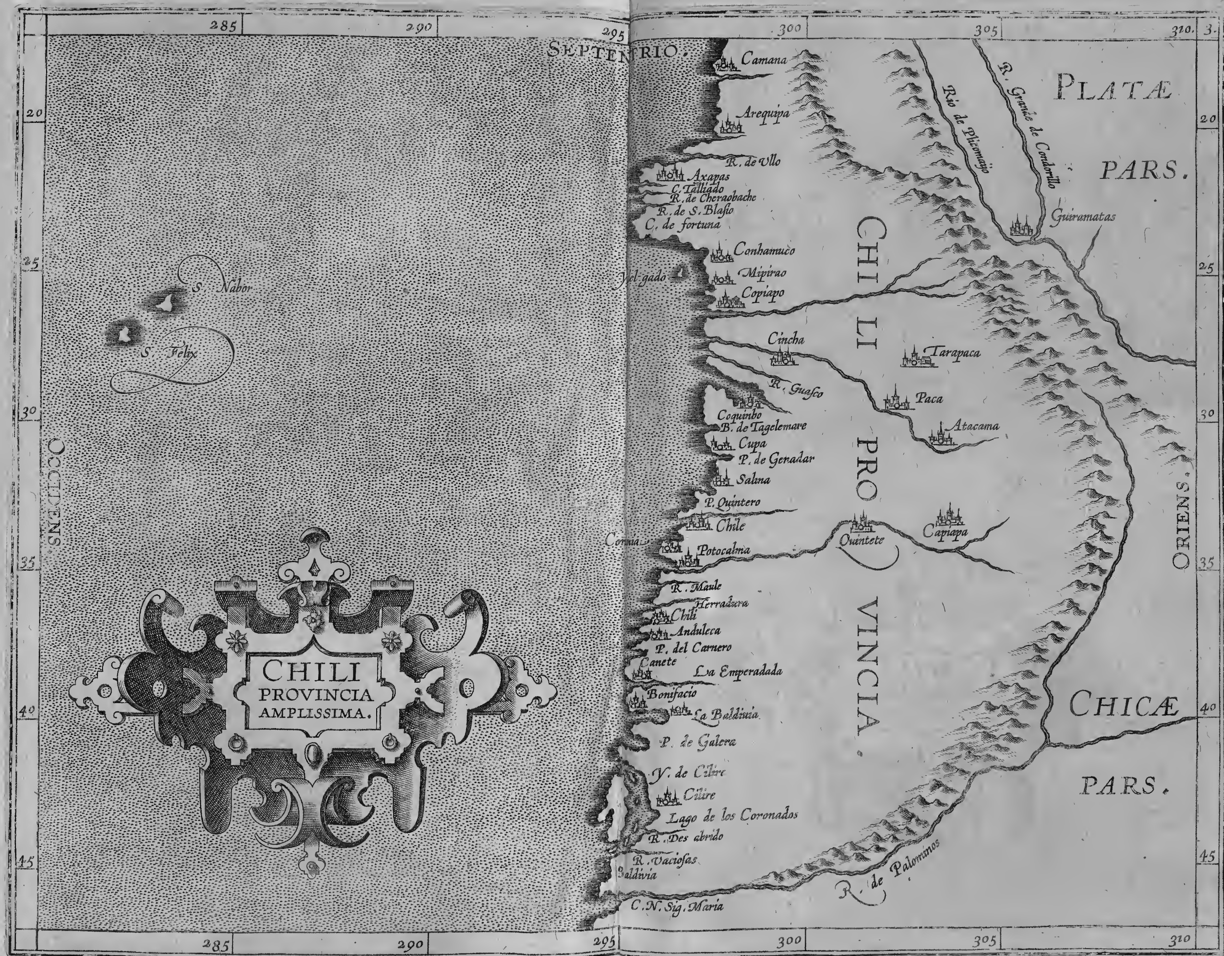
Errata ſic reſtituenda.

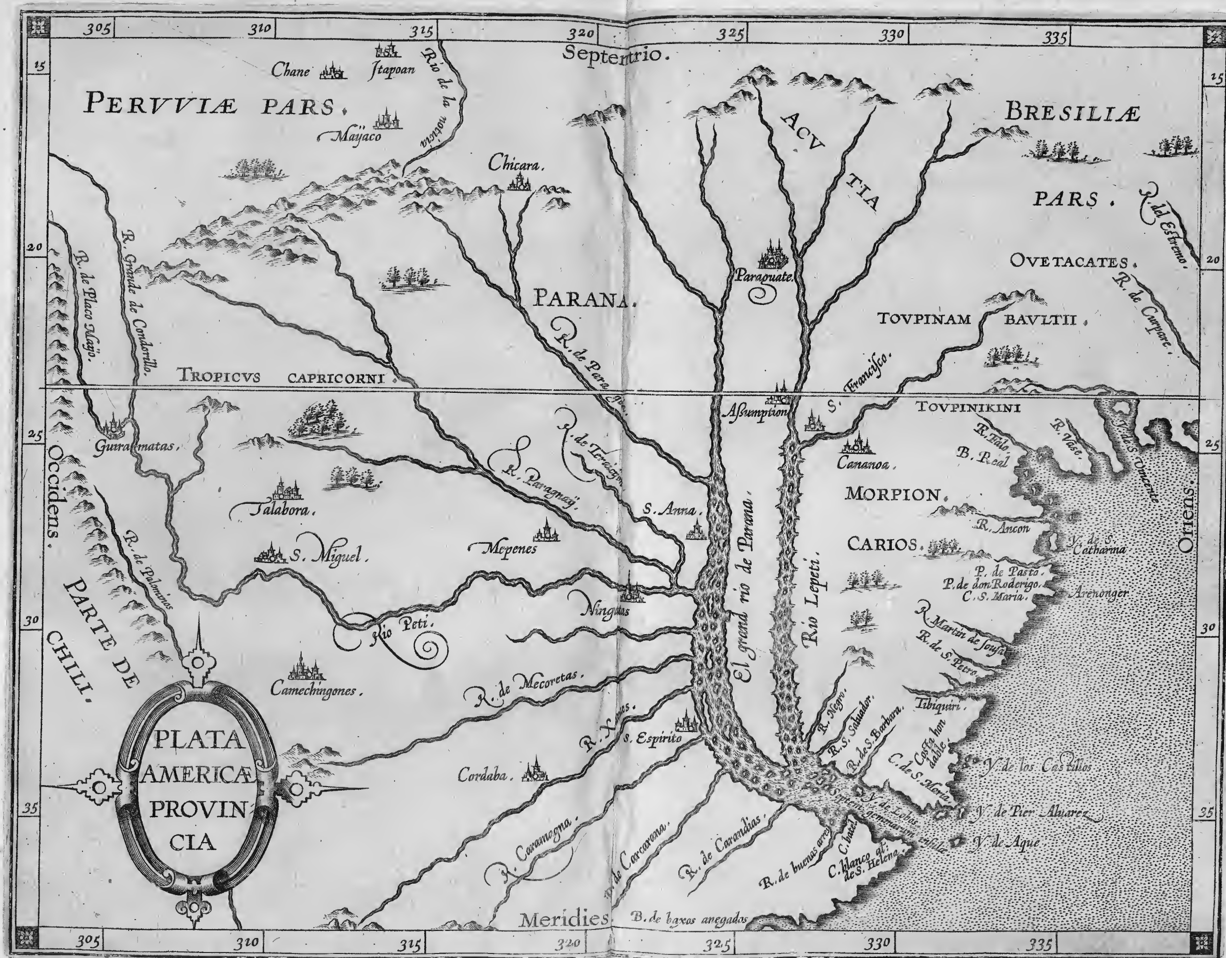
FOlio 11. linea 1. lege occidentis. fol. 12. lin. 6. lege Cibauijs. fol. 14. lin. 10. lege quadringenteſimum lin. 24. lege celoces. fol. 16. lin. 17. lege regiaque. fol. 18. lin. 2. lege deprehendendi. fol. 19. lin. 17. lege decederet. lin. 34. lege deuorarunt. fol. 20. lin. 22 lege Talaberę. lin 26 lege ſubſidijs. lin. 34. lege exoluere. fol. 23. lin. 10. lege nauigant. fol. 24. lin. 22. lege arridentis. fol. 25. lin. 23. lege auara. fol. 28. lin. 1. lege vt veri fidem. lin. 5. lege enauigato ſinu. lin. 6. lege ſatis ſe ſuperque. lin. 21. lege Tauaſcum ſiue ad. lin. 28. lege totus in Motezumam fol. 35. lin. 6. lege prauis. lin. 30. lege qualicunque. fol. 36. lin 12. lege tamque. fol. 38. in pri. lege CHICA. lin. 26. lege ab auſtrali. fol. 39. lin. 1. lege propinquior lin. 15. lege proſequeretur fol. 40. lin. 16. lege miliaria. fol. 41. lin. 22. lege oliphantum. lin. 29. lege noſtratium. fol. 47 lin. 38. lege & paulatim. fol. 50. lin. 20. lege parmis exiguis fol. 53. lin. 3. lege ſeptem aut octo. fol. 62. lin. 17. lege domos. fol. 71. lin. 32. lege pluuias. fol. 72. lin. 14. lege piſcatorio. fol. 78. lin. 15. lege nobiles. fol. 95. lege CONIBAS. lin. 34. lege Eſperus. fol. 96. lin. 9. lege ſeruili operâ.

VTRIVSQVE HEMISPHERII DELINATIO.

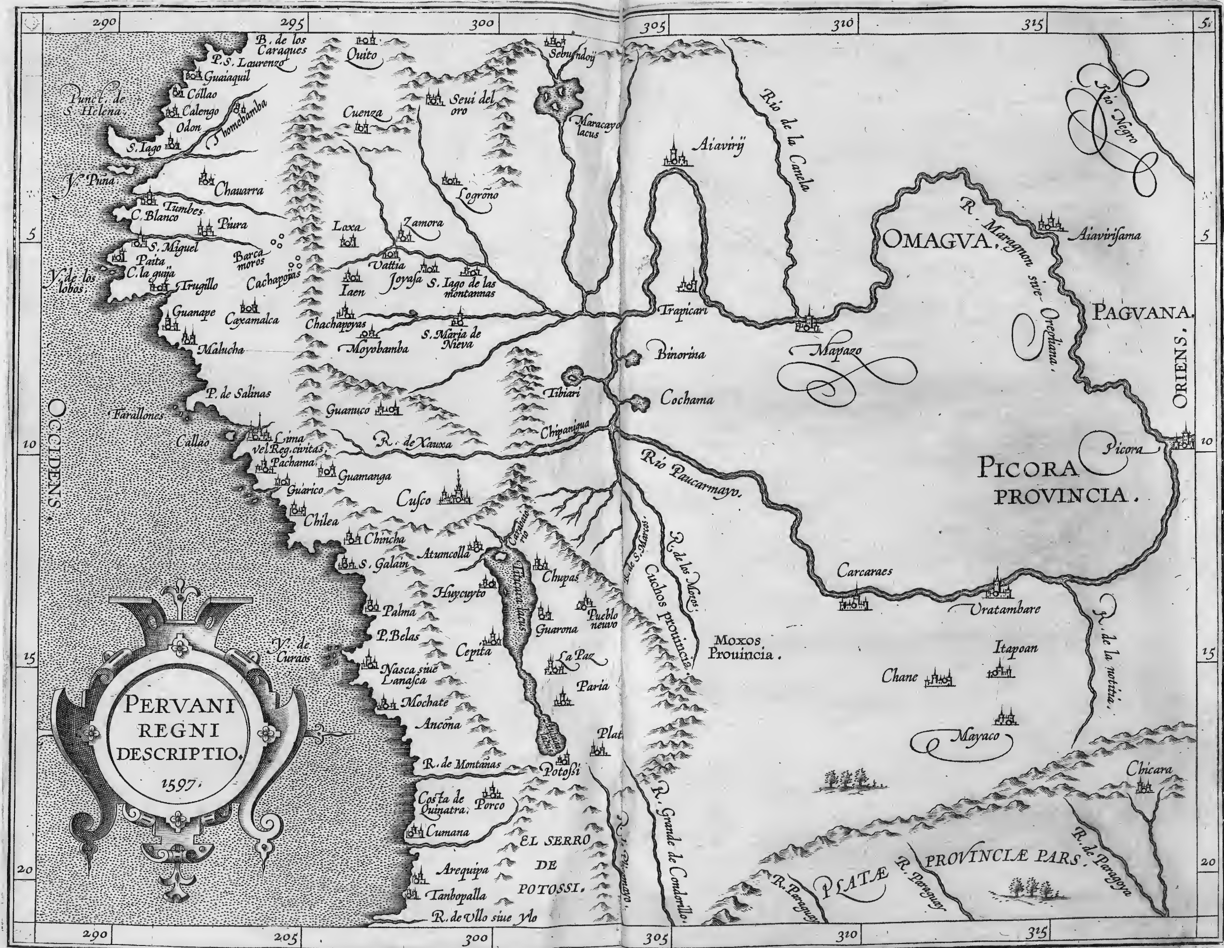

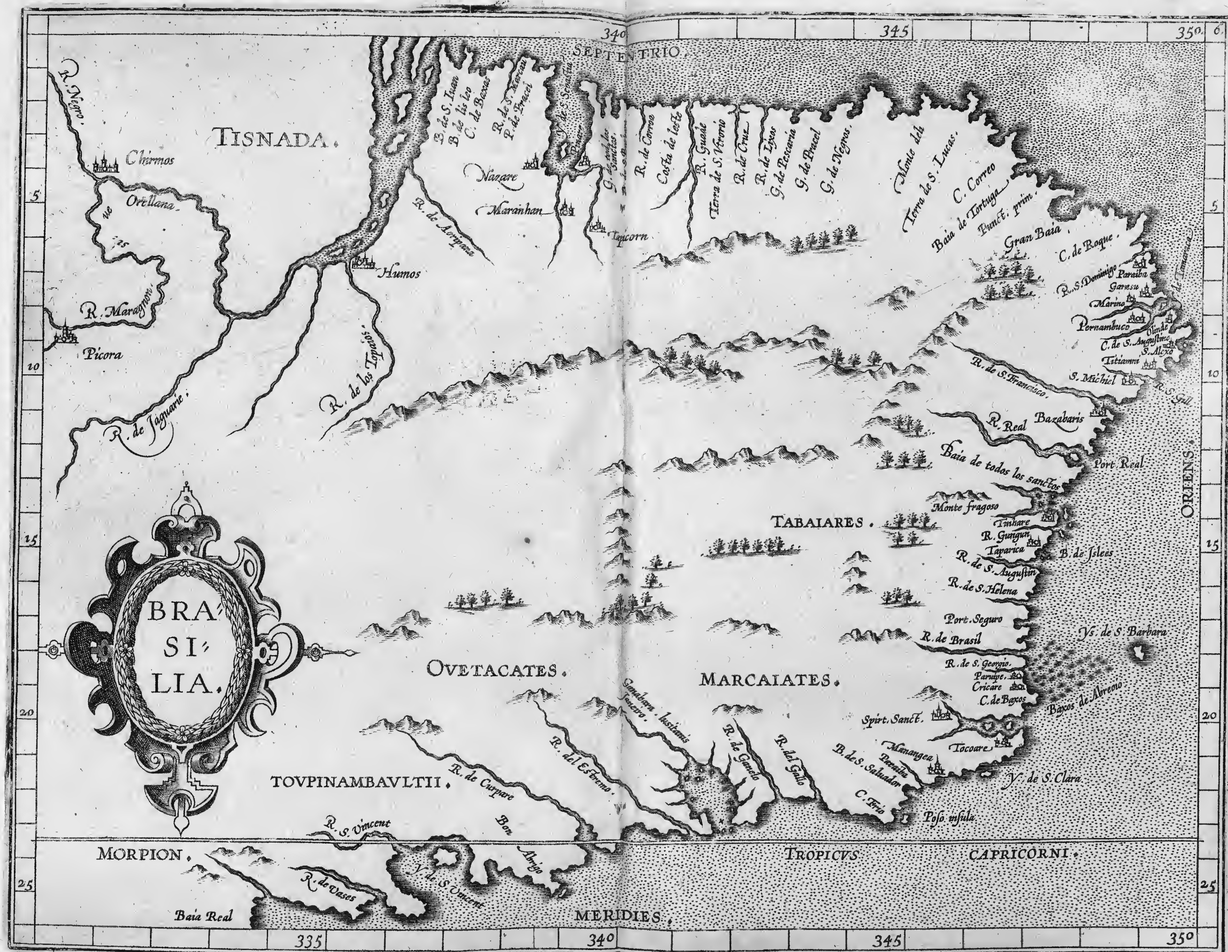

CHICA SIVE PATAGONUM REGIO.
C. Primero
C. de tres montes
C. de S. Iago
C. della Victoria
R. Hondo
Ys. de fuego
Ys. Nevada
Philippopolis
C. 11000 Virgi.
R. de Galegas
R. de S. Cruz
B. de S. Iulian
C. de Feygo
P. de Misericordia
C. de Roldan
R. de fuego
R. Grande
P. de Nort
B. de gente grande
Ys. de Alencam
R. de piscaria
C. de Norte
P. Mal seguro
C. delle Isolette
C. de Crepusculo
AVSTRALIS TERRE PARS
EL MAR PACIFICO
Terra incognita
Circulus Antarcticus
TERRA AVSTRALIS
PSITACORVM REGIO
R. Dulcissimo
Cressalma
Golfo S. Sebastiano
Insulae Salomonis
NOVA GVINEA
Iaua minor
Maletur regnum
Lucach regnum
Beach
Iaua maior
Sumatra
Vertepelate
Iona
Tropicus Capricorni
Ins. S. Laurentij
AFRICAE PARS
CHICA SIVE PATAGONICA ET AVSTRALIS TERRA. 1597.

CHILI PROVINCIA AMPLISSIMA.
SEPTENTRIO.
OCCIDENS.
ORIENS.
PLATÆ PARS.
CHICÆ PARS.
CHILI PROVINCIA.
S. Nabor
S. Felix
Camana
Arequipa
R. de Vllo
Axapas
C. Talliado
R. de Cheraobache
R. de S. Blasio
C. de fortuna
Conhamuco
Mipirao
Copiapo
Cincha
R. Guasco
Coquinbo
B. de Tagelemare
Cupa
P. de Genadar
Salina
P. Quintero
Chile
Potocalma
R. Maule
Herradura
Chili
Anduleca
P. del Carnero
Canete
La Emperadada
Bonifacio
La Baldiuia
P. de Galera
Y. de Cilire
Cilire
Lago de los Coronados
R. Des abrido
R. Vaciosas
Baldivia
C. N. Sig. Maria
R. de Palominos
Tarapaca
Paca
Atacama
Quintete
Capiapa
Guiramatas
Rio de Plicomaio
R. Grande de Condorillo
285
290
295
300
305
310
20
25
30
35
40
45

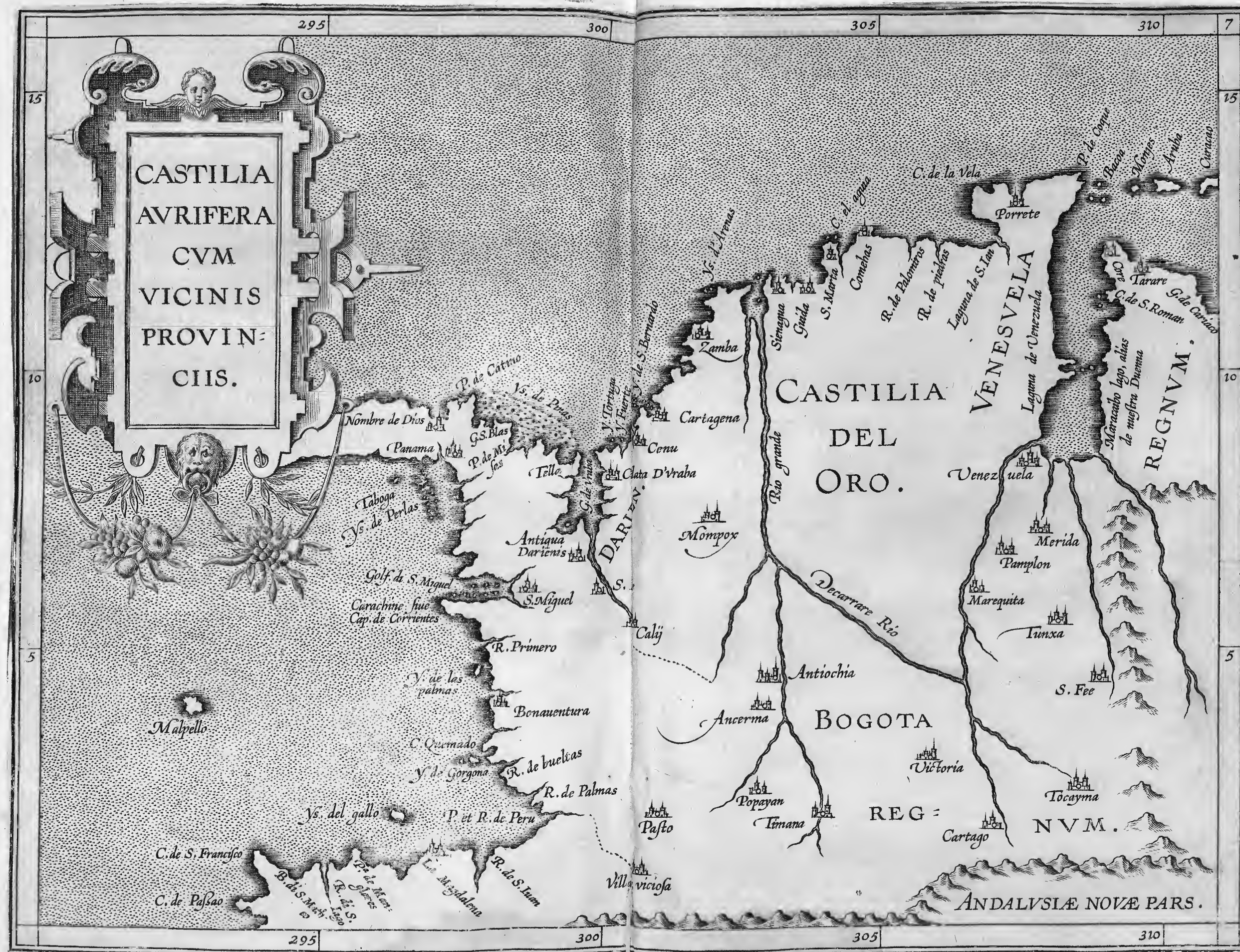

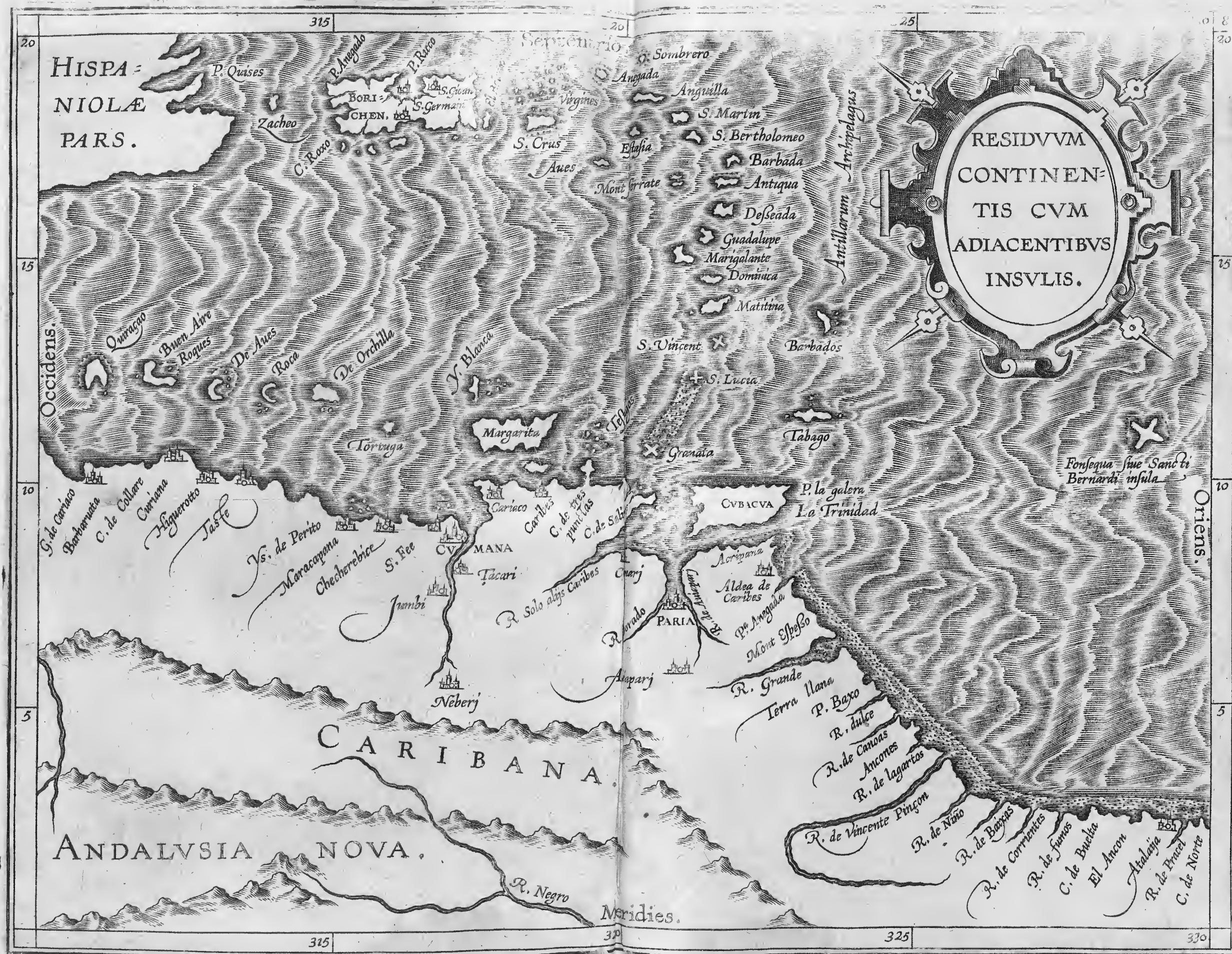
PLATA AMERICÆ PROVINCIA
Septentrio.
Meridies
Occidens.
Oriens.
PERVVIÆ PARS.
BRESILIÆ PARS.
ACVTIA
PARANA.
PARTE DE CHILI.
TROPICVS CAPRICORNI
OVETACATES.
TOVPINAMBAVLTII.
TOVPINIKINI
MORPION.
CARIOS.
Chane
Jtapoan
Maijaco
Chicara.
Rio de la noticia
R. Grande de Condorillo.
R. de Placo Alajo.
Guaramatas.
Talabora.
S. Miguel.
Camechingones.
Mepenes
Ningatas
Rio Petti.
R. de Mecoretas.
R. Xanes.
S. Espirito
Cordaba.
R. Caramogna.
R. de Carcarana.
R. de Carandias.
R. de Palominos
R. de Para
R. Paraguaij.
R. de Teraiqin
S. Anna.
Paraguate.
Aßumption
S. Franciſco.
El grand rio de Parana.
Rio Lepeti.
Cananoa.
R. del Estremo.
R. de Curiare.
R. Vaso.
R. Hulo.
B. Real
Y. de S. Vincente
R. Ancon
Y. de S. Catharina
P. de Pasto.
P. de don Roderigo.
C. S. Maria.
Arenonger.
R. Martin de Sousa.
R. de S. Petro.
Tibiquiri.
R. Negro.
R. S. Saluador.
R. de S. Barbara.
Costa hon dable.
C. de S. Maria.
Y. de los Castillos
Y. de Lobos
Y. de Pier Aluarez
Y. de Aque
R. de buenos aires
C. baxo
C. blanco al. de S. Helena.
B. de baxos anegados
305
310
315
320
325
330
335
15
20
25
30
35

PERVANI REGNI DESCRIPTIO.
1597.
OCCIDENS.
ORIENS.
OMAGVA.
PAGVANA.
PICORA PROVINCIA.
Moxos Prouincia.
Cuchos prouincia.
EL SERRO DE POTOSSI.
PLATÆ PROVINCIÆ PARS.
Quito
Cuenza
Seui del oro
Sebundoij
Maracayo lacus
Aiavirij
Rio de la Canela
Rio Negro
R. Maragnon siue Orellana
Aiavirisama
Logroño
Zamora
Loxa
Vattia
Ioyasa
Iaen
S. Iago de las montannas
Chachapoyas
Moyobamba
S. Maria de Nieva
Trapicari
Mapazo
Binorina
Cochama
Tibiari
Chipaniqua
Picora
Guanuco
R. de Xauxa
Rio Paucarmayo
Cusco
Guamanga
Atumcolla
Chupas
Huycuyto
Guarona
Pueblo neuvo
Cepita
La Paz
Paria
Potossi
Porco
R. de S. Marcos
R. de los Moxes
R. Grande de Condorillo
Carcaraes
Vratambare
R. de la notitia
Itapoan
Chane
Mayaco
Chicara
R. de Paragoya
R. Paraguay
B. de los Caraques
P. S. Laurenzo
Guaiaquil
Cóllao
Calengo
Odon
Thomebamba
Punct. de S. Helena
S. Iago
Y. Puna
Chauarra
Tumbes
C. Blanco
Piura
S. Miguel
Paita
C. la guija
Y. de los lobos
Trugillo
Barca moros
Cachapoyas
Guanape
Caxamalca
Malucha
P. de Salinas
Farallones
Callao
Lima vel Reg. ciuitas
Pachama
Guarico
Chilea
Chincha
S. Galam
Palma
P. Belas
Y. de Curaos
Nasca siue Lanasca
Mochate
Ancona
R. de Montanas
Costa de Quinatra
Cumana
Arequipa
Tanbopalla
R. de Vllo siue Ylo
290
295
300
305
310
315
5
10
15
20

BRASILIA.
SEPTENTRIO.
MERIDIES.
ORIENS.
TROPICUS CAPRICORNI.
TISNADA.
TABAIARES.
OUETACATES.
MARCAIATES.
TOUPINAMBAULTII.
MORPION.
R. Negro
Chirmos
Orellana
R. Maragnon
Picora
R. de Jaguarie
R. de los Topaios
Humos
R. de Aorpane
B. de S. Iuan
B. de lis leo
C. de Baxas
R. de S. Marcau
P. de Prasel
V. de S. Sebastia
Nazare
Maranhan
Tapicorn
R. de Corroa
Costa de leste
R. Guade
Terra de S. Vrronio
R. de Cruz
R. de Lyxos
G. de Pescaria
G. de Prasel
G. de Negros
Monte delo
Terra de S. Lucas
C. Correo
Baia de Tortuga
Punct. prim.
Gran Baia
C. de Roque
R. S. Dominigo
Paraiba
Garesu
Marino
Pernambuco
Olinde
C. de S. Augustino
S. Alexo
Titiamra
S. Michiel
R. S. Gill
R. de S. Francisco
R. Real
Bazabaris
Baia de todos los sanctos
Port Real
Monte fragoso
Tinhare
R. Guigun
Taparica
B. de Islees
R. de S. Augustin
R. de S. Helena
Port Seguro
R. de Brasil
Ys. de S. Barbara
R. de S. Georgio
Cricare
C. de Baxos
Baxos de Abreoio
Spirt. Sanct.
Tocoare
Manangea
B. de S. Saluador
C. Frio
Poso insula
Y. de S. Clara
R. del Gallo
R. de Ganelo
R. del Estremo
R. de Curpare
Bon Abrigo
R. S. Vincent
Y. de S. Vincent
R. de Vases
Baia Real
340
345
350
335
5
10
15
20
25
6

CASTILIA AVRIFERA CVM VICINIS PROVINCIIS.
CASTILIA DEL ORO.
VENESVELA
REGNVM.
BOGOTA
REG: NVM.
ANDALVSIÆ NOVÆ PARS.
DARIEN
Nombre de Dios
Panama
G.S.Blas
P. de Catvno
Ys. de Perlas
Taboga
Golf. de S.Miquel
S.Miquel
Carachine fiue Cap. de Corrientes
R. Primero
Bonauentura
Malpello
C. Quemado
Y. de Gorgona
R. de bueltas
R. de Palmas
Ys. del gallo
P. et R. de Peru
C. de S. Francisco
C. de Passao
R. de S. Iuan
Villa viciosa
Pasto
Antiqua Dariēnis
Calij
Cartagena
Cenu
Zamba
Mompox
Rio grande
Decarrare Rio
Antiochia
Ancerma
Popayan
Timana
Victoria
Cartago
Tocayma
S. Fee
Tunxa
Marequita
Pamplon
Merida
Venezuela
Porrete
C. de la Vela
Laguna de Venezuela
Maracaibo lago, alias de nuestra Duenna
Tarare
C. de S. Roman
Aruba
Monges
S. Marta
Comehas
R. de Palomiros
R. de piedras
Laguna de S. Ian
Sienagua
Guida
295
300
305
310
15
10
5

RESIDVVM CONTINENTIS CVM ADIACENTIBVS INSVLIS.
315
320
325
330
20
15
10
5
Septentrio
Meridies.
Occidens.
Oriens.
HISPANIOLÆ PARS.
P. Quises
Zacheo
P. Anegado
P. Rucco
BORICHEN.
S. Gioan
S. German
C. Roxo
Sombrero
Anegada
Virgines
Anguilla
S. Martin
S. Bertholomeo
Barbada
Antiqua
Desseada
Guadalupe
Marigalante
Dominica
Matitina
S. Crus
Estasia
Aues
Mont serrate
Antillarum Archipelagus
S. Vincent
Barbados
S. Lucia
Tabago
Granata
Testigos
Fonsequa siue Sancti Bernardi insula
P. la galera
La Trinidad
CVBACVA
Quiraçao
Buen Aire
Roques
De Aues
Roca
De Orchilla
Y. Blanca
Margarita
Tortuga
G. de Cariaco
Barbaruata
C. de Collare
Curiana
Higuerotto
Iasse
Ys. de Perito
Maracapana
Chechere bice
S. Fee
CVMANA
Cariaco
Caribes
C. de tres puntas
Tacari
Iumbi
R. Solo aliis Caribes
Acripana
Aldea de Caribes
PARIA
Pa Anegada
Mont Espesso
Ataparj
Neberj
R. Grande
Terra llana
P. Baxo
R. dulce
R. de Canoas
Ancones
R. de lagartos
R. de Vincente Pinçon
R. de Niño
R. de Baxas
R. de Corrientes
R. de Humos
C. de Buelta
El Ancon
Atalaia
R. de Pracel
C. de Norte
CARIBANA.
ANDALVSIA NOVA.
R. Negro

HISPANIOLA INSULA.
CUBÆ INSULÆ PARS
Cubanoca
Baracca
Port. Absconsus
Hinagua
Tortuga
P. Natiuitat.
P. Concept.
Vallis Parodisi
Caycos. Aniana
Ys. S. Thomæ
Anumane
Mons Christi
Por Reale
Isabella
P. Plat
C. Franco
C. Capris
Samana
P. Quises
Cuspis Mayaci
P. S. Nicolao
HISPA NIO LA
S. Ioan
S. Jago
Caijmuto
Guanaba
Vega
R. Juna
CAISCIMU
C. del Engaño
Yaguana
Xoragua
GUACAYARIMA
C. Tiburon
Nauaza
Cauana
S. Jillan
Asua
Ozama fl.
San Dominico
Yguseij
C. de Ciguey
C. de S. Raphael
Yaquimo
Hermanos
Punt. de Nigua
S. Catharina
Saona
C. de lobos
Beata
Cayo
Alto velo
Mona
OCCI.
ORI.
MERIDIES.

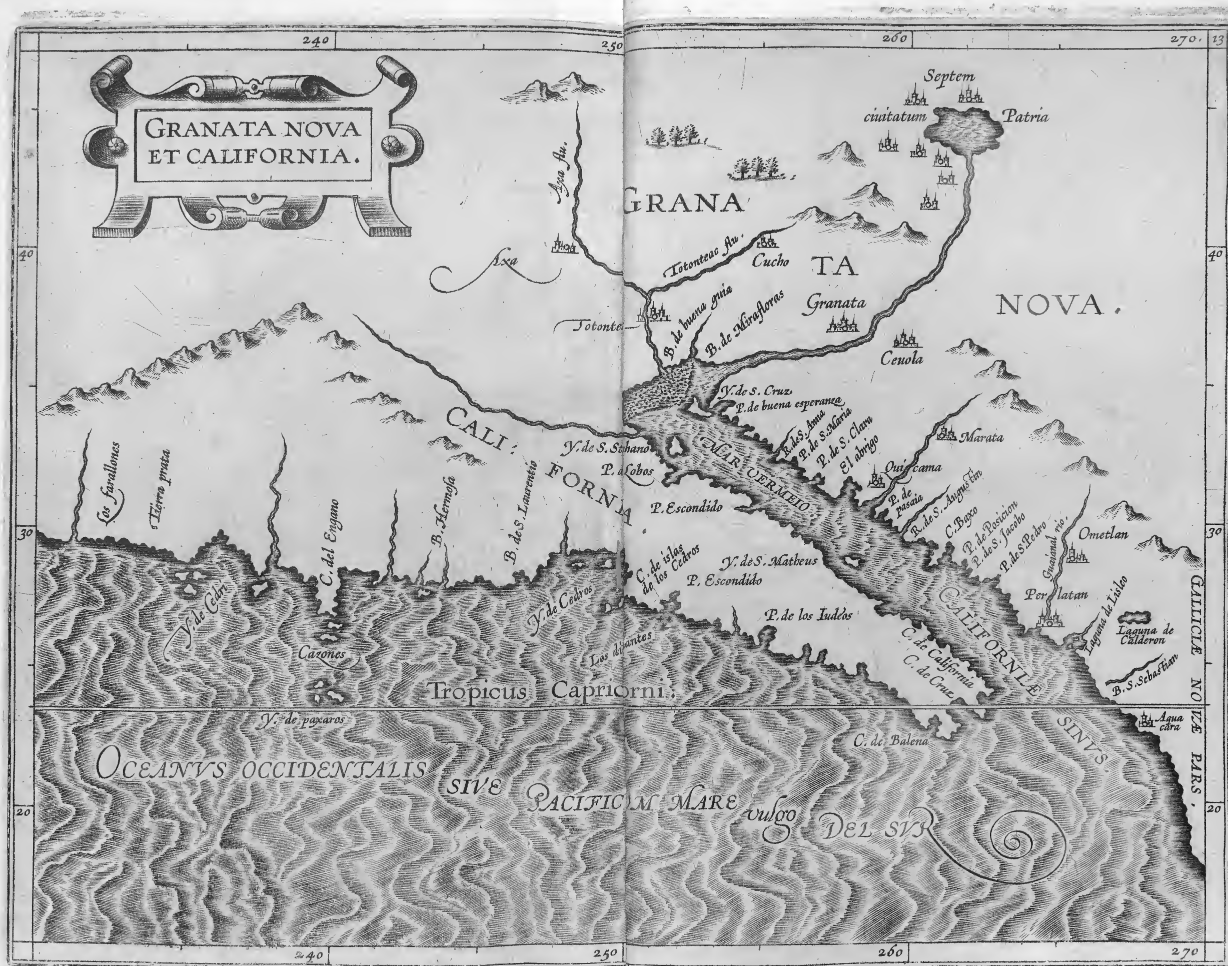

CUBA INSULA ET IAMAICA.
Tropicus Cancri
Jardines del Rey
Hauana
P. Matancas
B. Honda
Xagua
Zauana
S. Georgij
P. Principis
S. Christophori
S. Christo
CUBA
IN:
SULA.
Beuelosa
Camareo
S. Trinitatis
Salinas
Albaiamo
P. Manatis
P. S. Jago
Is. verde
P. S. Andreas
P. de gallinas
Baracoa
Mota
S. Iacobus
Tor quino
C. de S. Anthonio
C. de Corrientes
Cap. Camareo
Iucatanus sinus
Cayman mag.
Jardines de la Reyna
Caymanes
C. de Cruz
P. del Rey
Nauaza
Js. Melilla
Caymut
Guanabae ins. pars
IAMAICA
Seuilla
Oristan
Aguaia prouincia
Lago
Guaiagata p.
Anton p.
C. Morante
HISPANIOLAE PARS
Tiburonem cap.
Yabaque ins.
295
300
305
20

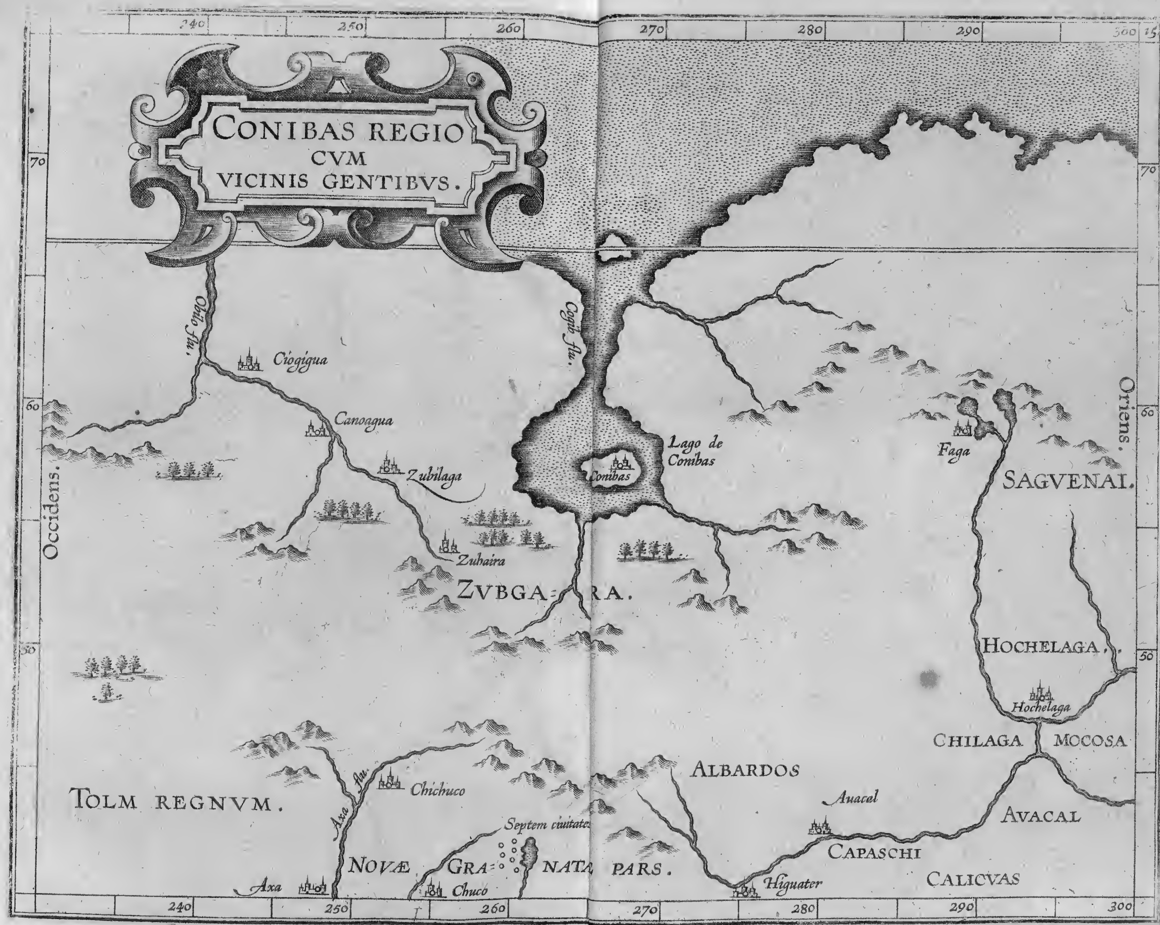

IVCATANA REGIO ET FONDVRA
285
290
295
300
20
15
10
5
GOLFO DE MEXICO.
Ys. de Arena
Ys. de Negras
Salamanque
Xaques
R. de lagarto
Atalia
Cap. Catoche
Triangulo
Campeche
Seuilla
Ys. de done
La Sacra
Marangua
Champaton
Merida
Aousamel
IVCATAN.
CVBÆ INSVLÆ PARS
Caimanes
S. Juan de Lisa
Toctepec
Cumata
Quaza qualco
Tauasco
Xicalanca
HISPA. NOVÆ SIVE MEXIC.
PROVINCIÆ PARS.
Guanaxa
Cap. Cameron
P. de Higuera
Chetemal
Casia
S. Pedro
Camiagua
Lago
Trugillo
MARE SVPERVM SIVE
SEPTENTRIONALE.
Las vitiosas
Cap. Gratias a dios
Vilaltan
Nacendelan
Guatimala
R. Grande
FONDVRA.
Tapaian
Malince
Masaia
Naniasi
Nicaragua
Cartago
Segouia
Golfo de Papagalli
Porto de velas
Naco
Nito
Quicuri
Mangalares
S. Catherina
NI CA RAGVA.
Chira
Leon
S. Andrea
Recileio
Desaguadero
Vraca
Cariai
Nombre de dios
Pori
Granata
C. Blanco al. S. Lucar
C. S. Maria
Nicoia
Ximqui
Sebacos
Cerebaro
VERAGVA.
Natan
R. Chagre
P. S. Lazo
Panama
MARE INFERVM SIVE
OCCIDVVM alijs DEL SVR.
Ys. de Caño
C. Berica
Ys. de S. Maria
Pa. Guerra
S. Cruz
Quicare
Ys. de bonauantura
Tararequi siue islas de perlas
Ys. de Cocos
Mapelo

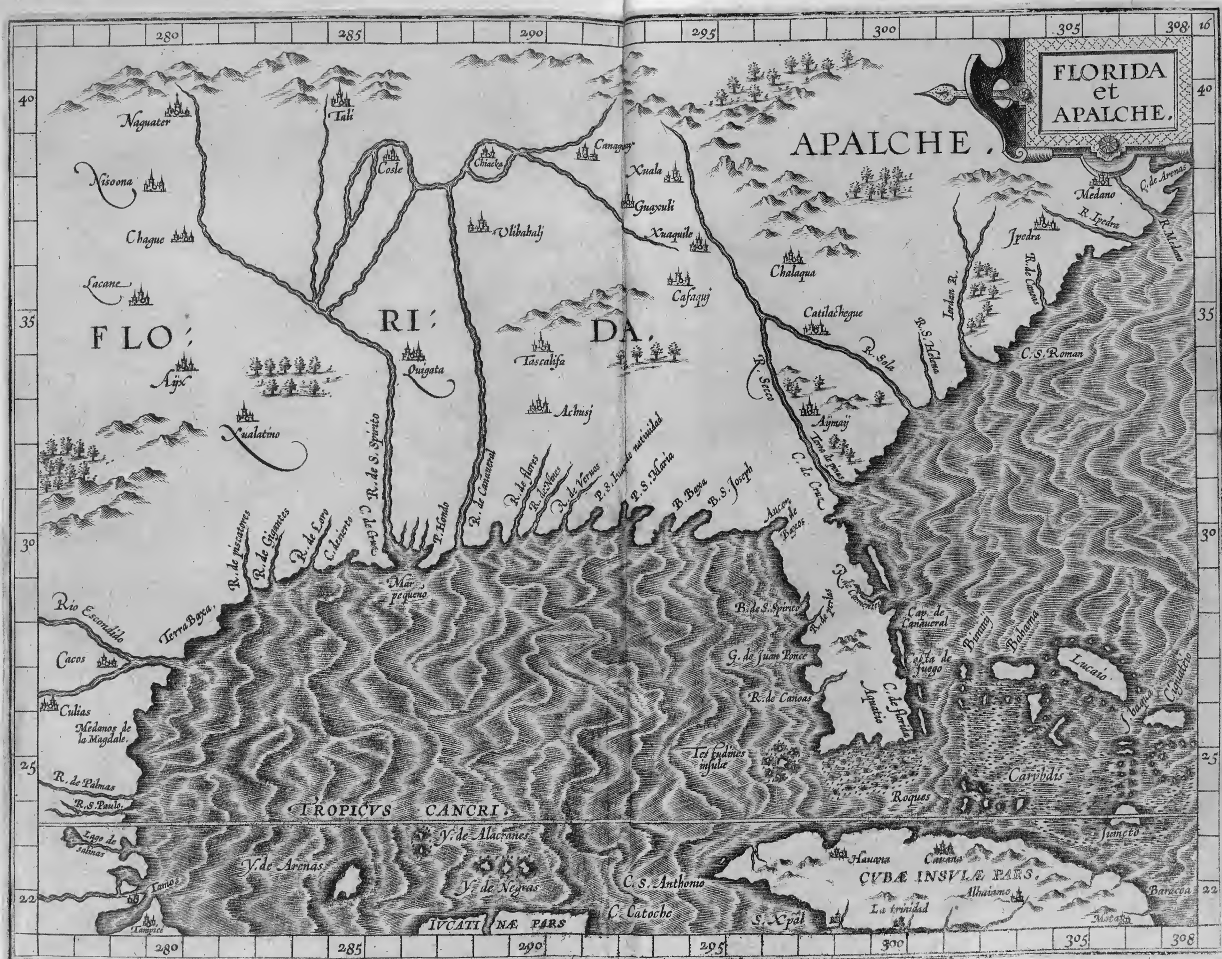
HISPANIA NOVA.
GRANATÆ NOVÆ PARS.
FLORIDÆ PARS.
MEXICANUS SINUS.
MARE DEL SUR SIVE PACIFICUM
TROPICUS CANCRI.
CULIACANA.
GALLICIA NOVA
PANUCO
Omeltan
Laguna de Calderon
Perlatan
Laguna de lisleo
Cap. blanco
R. de S. Sebastian
Culiacana
S. Michaelis Colonia
Salis flu.
Piastla
S. Spirit. flu.
Aquacara
Chiametla
Palud. Mechoac.
Centiquipaque
P. de Xaliso
Compostella
Ameca
Purificatio
P. S. Anthony
P. de Natiuidad
P. S. Iacob. de buena vista
Colima
Virimao
Sacatula
Zaparaco
Mechuacan
Guadalajara
S. Ioseph
Cacos
Culias
Quinecha
Vachus
Medanos de la Magdalena
S. Iuan de Vlua
R. de Palmas
Tamaca
Lago salso
Tamapul
S. Iacob. Val.
Tanzale
Salinæ
Panuco
Taceluco
Salinæ
V. de lobos
V. Alba
C. Roxo
Tuspa
Almeria
Cazeres
Torre blanco
Villa Rica
Zempoallan, alijs Hispalis
Mexico
Angelos
Vera cruz
S. Ian de Liza
Quasaqualco
Tauasco
R. de Grialua
Acapulco
Cataliutla
Atoyac flu.
Ciguatla
R. Baxo
Tres islas
Dos farallones
Guatulco
Caxulta
Guatimala
R. dolce
R. Brabo
R. del oro
C. desierto
265
270
275
280
285
30
25
20
15

GRANATA NOVA ET CALIFORNIA.
GRANA TA NOVA.
Septem ciuitatum Patria
Axa flu.
Axa
Totonteac flu.
Cucho
Granata
Totonte
B. de buena guia
B. de Miraflores
Ceuola
CALI FORNIA.
Y. de S. Cruz
P. de buena esperanza
R. de S. Anna
P. de S. Maria
P. de S. Clara
El abrigo
Marata
Quicama
P. de pasaia
R. de S. Augustin
C. Baxo
P. de Posicion
P. de S. Iacobo
P. de S. Pedro
Guiaual rio
Ometlan
Y. de S. Stefano
P. a Lobos
MAR VERMEIO
P. Escondido
Los farallones
Tierra prata
C. del Engano
B. Hermosa
B. de S. Laurentio
C. de islas de los Cedros
Y. de S. Matheus
P. Escondido
P. de los Iudeos
Perlatan
Laguna de Calderon
B. S. Sebastian
Y. de Cedri
Y. de Cedros
Carones
Los diantes
C. de California
C. de Cruz
CALIFORNIÆ
Tropicus Capricorni.
Y. de paxaros
C. de Balena
SINVS.
Aqua cara
OCEANVS OCCIDENTALIS SIVE PACIFICVM MARE vulgo DEL SVR
GALLICÆ NOVÆ PARS.
240
250
260
270
13
40
30
20

Limes Occidentis
Quiuira et Anian.
1597.
BERGI REGIO.
Circulus Arcticus.
ANIAN REGNVM.
Grandes Corrientes
Pagul
Salboij.
Cubirago
R. de los Estrechos
C. Blanco
SEP.
OC.
OR.
ME.
C. de fortuna
B. Hermosa
Terra medocina
C. de Corrientes
C. Medocino
R. de Trabaios
Tuchano
Quiuira
P. Hermoso
B. de las pinas
P. de Sardines
La Sierra neuada
QVIVIRA REGNVM.
C. de S. Francisco
R. grande
Tierra Breua
R. Breuo
B. de pinas
Cicuic
Tigney
B. de fuego
R. Hermoso
Tolm Regnum.
Los pinates
C. Blanco
185
190
195
200
205
210
215
220
225
230
75
70
65
60
55
50
45
40
35
30

CONIBAS REGIO CVM VICINIS GENTIBVS.
Occidens.
Oriens.
Ciogigua
Canoagua
Zubilaga
Zuhaira
ZVBGA=RA.
Lago de Conibas
Conibas
Faga
SAGVENAI.
HOCHELAGA.
Hochelaga
CHILAGA
MOCOSA
ALBARDOS
Auacal
AVACAL
CAPASCHI
CALICVAS
Higuater
TOLM REGNVM.
Chichuco
Axa flu.
Axa
Septem ciuitates
NOVÆ GRA=NATA PARS.
Chuco

FLORIDA et APALCHE.
APALCHE.
FLO RI DA.
Naguater
Tali
Cosle
Chiacka
Canagay
Xuala
Guaxuli
Xuaquile
Nisoona
Chague
Vlibahalj
Lacane
Chalaqua
Cafaquj
Catilachegue
Quigata
Tascalifa
Aijx
Xualatino
Achusj
Aijmaij
Medano
R. Ipedra
Ipedra
C. de Arenas
R. Medano
R. de Canoas
Iordan R.
R. S. Helena
R. Sola
C. S. Roman
R. Secco
C. de Cruz
Ancon de Baxos
B. S. Joseph
B. Baxa
P. S. Maria
R. de Canaueral
P. Hondo
R. de S. Spirito
C. desierto
R. de Loro
R. de Gigantes
R. de piscatores
Mar pequeño
Terra Baxa
Rio Escondido
Cacos
Culias
Medanos de la Magdale.
R. de Palmas
R. S. Paulo
TROPICVS CANCRI
Y. de Alacranes
Y. de Arenas
Y. de Negras
C. S. Anthonio
C. Catoche
IVCATINAE PARS
Lago de salinas
Tamos
B. de S. Spirito
G. de Juan Ponce
R. de Canoas
Testudines insulae
C. de florida
Cap. de Canaueral
Costa de fuego
Bahama
Lucaio
Carybdis
Roques
Iumeto
Hauana
CVBAE INSVLAE PARS.
La trinidad
S. Xpal
Baracoa

NORVMBEGA ET VIRGINIA. 1597.

NOVÆ FRANCIÆ PARS.

Norumbega.

Norom bega

VIRGINIA.

S. Pietro

Cap. de Breton

Briso

Y. de Breton

I. de S. Pietro

I. de S. Juan

I. clandia

Arredonda

B. de S. Juan Bap.

R. de buena madre

R. grande

Y. primera

Comokee

Chesipooc Sinus

Apasus

Skicoak

Chesepiooc

Ramushouuong

Ohaunoock

Metocaunem

Tandaquo

Moratuc

Mequopen

Tramasquecooc

Dasamonquepeuc

Pomeioc

Aquscogoc

Cotan

Secota

Pauanaioc

Cwareuuoc

C. de las arenas

Buelta de Arenas

Hatorask

Paquiwock

Croatoan

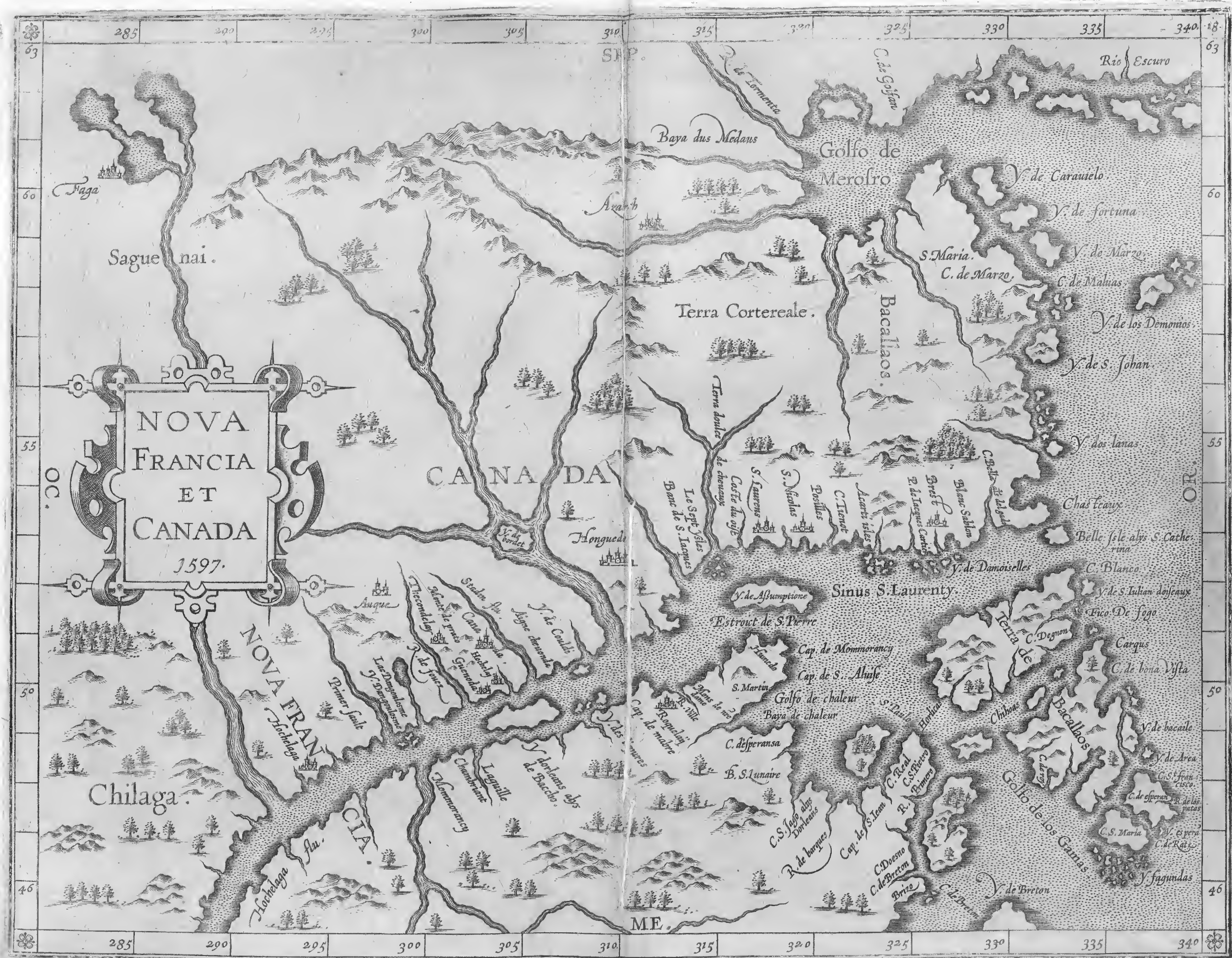
Wokokon

SEPTENTRIO.

OCCIDENS.

ORIENS.

MERIDIES.

NOVA FRANCIA ET CANADA 1597.
Sague nai.
Chilaga.
CANADA
NOVA FRANCIA
Terra Cortereale.
Bacallaos.
Golfo de Merosro
Baya dus Medans
Sinus S. Laurenty.
Estrouct de S. Pierre
Golfo de chaleur
Baya de chaleur
Terra de Bacallaos
Golfo de los Gamas
Rio Escuro
Y. de Carauielo
Y. de fortuna
Y. de Marzo
C. de Marzo
S. Maria
C. de Malhas
Y. de los Demonios
Y. de S. Johan
Y. dos lanas
Y. de Damoiselles
Y. de Assumptione
C. Blanco
Fico De Fogo
Carqus
C. de bona Vista
Y. de bacaile
Y. de Area
Y. fagundas
Y. de Breton
Cap. de Mommorancy
Cap. de S. Aluise
C. desperansa
B. S. Lunaire
Hochelaga flu.
Hochelaga
Primer Sault
Auque
Honguedo
OC.
OR.
SEP.
ME.

ESTOTILANDIA ET LABORATORIS TERRA.
330
340
350
360
70
65
60
55
GROENLANDIÆ PARS.
Hit als Sandersons promontorium
London Cost.
Fisce flu.
Base bartir
Diauer Promont.
Han fluuius
Mercator insulæ
I. Darcies iland
C. Chidleis
Hoen promontor.
Gilbets sound
Lande fluuius
Huan promont.
Nyff fluuius
Mander promont
Trin promontorium
Co. Waerwikes sound
Af. promontorium
Desolation
Beers sound
Lokes land
C. Warwikes forland
Auer
FORBISSERI ANGVSTIÆ.
LESTER POINT.
Hasles insula
Elisabethæ promontorium
ISLANDIÆ PARS.
Watznes
Hvamzwert
Dellestrand
Melasse dur
Ontwertnes
Akranes
Duilo
Andefort
C. Spagia
C. Bouct
G. Norda
J. bini
Cabaru
Bondodm
Campa
Rane
Frislant
FRIS: LANT.
Bamar
Godmes
Streme
J. Iofo
Lodoue
Gsedero
Stangsol
C. Venaj
Monaco
C. Bedford
Sanderson Tour
Mont Raleg
Dyers cap.
C. Walsingam
Continens an insula, vberius sit incertum
F. Camberlants isles
E. Waerwikes forlant
L. Lumleys Inlet
FRETVM JOAN. DAVIS.
A furions ouer fall
ESTOTILANDT.
TERRA DE LABORADOR.
Angre de Ioan Maio
R. Neuado
R. de Tormenta
Ys. de Tormenta
Ys. de Fortuna
SEPTENTRIONALIORIS AMERICÆ PARS.